

IZVJEŠĆE O RADU - prijedlog

Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava
od osnutka (11. veljače 1992.)
do rujna 1999. godine

Zagreb, rujna 1999. (*scentext kolovoz 2002*)

---

1. UVOD

Zakon o utvrđivanju ratnih i poratnih žrtava II. svjetskog rata donio je Hrvatski državni sabor, tada Sabor Republike Hrvatske, 08. listopada 1991. Njime je osnovana Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava II. svjetskog rata, koja se sastoji od predsjednika, tri dopredsjednika i 21 člana iz reda zastupnika te 40 članova iz redova povjesničara, pravnika, liječnika i drugih znanstvenih, stručnih i javnih radnika. Komisija je konstituirana i započela s radom 11. veljače 1992. godine.

I. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Donošenjem Zakona o utvrđivanju ratnih i poratnih žrtava II. svjetskog rata ("Narodne novine", broj 53/A/91) postavljena je Komisiji za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava zadaća provedbe utvrđivanja cjelovite istine o:

- a) stvarnom broju smrtno stradalih osoba u II. svjetskom ratu i nakon njega na području Republike Hrvatske i na područjima gdje su se nalazile vojne i oružane snage zaraćenih strana kao i na drugim mjestima. ukoliko je došlo do stradanja uzrokovanih ratom i poratnim operacijama (članak 1. 3. i 5. Zakona),
- b) okolnostima tih stradanja (članak 1. i 5. Zakona),
- c) mjestima stradanja (članak 1. Zakona).

Nadalje, zadaća je Komisije otkrivanje, istraživanje, obnova i održavanje grobova i grobišta vojnika, kao i svih žrtava, te dostojno obilježavanje i mogući prijenos posmrtnih ostataka te dostojan ukop na drugom mjestu:

Projektom istraživanja koji je Komisija donijela 11. veljače 1992. detaljno je utvrđen i raščlanjen predmet istraživanja Komisije, način njenog rada te potrebna podrška drugih subjekata u ostvarenju ovih zakonskih zadaća.

Stoga se daju osnovne naznake iz tog projekta.

Osnovna zadaća Komisije (utvrditi stvarni broj ratnih i poratnih žrtava) postići će se utvrđivanjem svakog pojedinačnog slučaja (gdje je to moguće), i to za čitavo područje o kojemu je riječ u članku 3. Zakona.

II. OPSEG ISTRAŽIVANJA

Zakon određuje prostorni i vremenski okvir istraživanja:

- a) utvrđivanje gore navedenih činjenica proteže se na cijelo područje Republike Hrvatske i na područja "gdje su se nalazile vojne ili oružane snage zaraćenih strana kao i na drugim mjestima. ukoliko je došlo do stradanja uzrokovanih ratom i poratnim operacijama" (članak 3.).

b) vremenski se istraživanje odnosi na ratne žrtve koje su smrtno stradale u II. svjetskom ratu (od 06. travnja 1941. do 09. svibnja 1945.) (članak 2., stavak 1.), kao i na poratne žrtve koje su smrtno stradale poslije 09. svibnja 1945. (članak 2., stavak 1.), pa sve do trenutka kada Komisija završava svoj rad.

Dakle, u rad Komisije uvrštene su i žrtve Domovinskog rata.

Utvrđujući pojam "poratnih žrtava" kako je gore navedeno, predmet istraživanja Komisije je sljedeći:

1. **Ratne žrtve** (od 06. travnja 1941. do 09. svibnja 1945.) u koje su svrstane sljedeće kategorije žrtava:

- a) ratne žrtve koje su se u bivšem režimu smatrale žrtvama "okupatora i njegovih pomagača", a koje je istraživala "Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i , njegovih pomagača" (usporedi: ZAVNOH, Zbornik dokumenata 1944./III., 28 30, 103-104, 262-267, 353, 504-546);
- b) osobe koje su smrtno stradale kao pripadnici partizanskih jedinica;
- c) osobe koje su smrtno stradale kao pripadnici vojnih formacija Nezavisne Države Hrvatske;
- d) osobe koje su smrtno stradale od partizanske vojske i komunističke vlasti u ratnom razdoblju.

2. **Poratne žrtve** - žrtve komunističkog sustava

U istraživanju žrtava komunističkog terora Komisija je utvrdila vremenske odrednice, i to za ova razdoblja:

1. razdoblje od 09. svibnja 1945. do otprilike 1953. godine:

- a) žrtve koje je likvidirala komunistička vlast odmah nakon završetka rata, bilo da su sudjelovali u ustaškim i -domobranskim jedinicama ili su ih smatrali "izdajnicima"
- b) žrtve velikih stradanja kao što je Bleiburg
- c) žrtve poslijeratnog komunističkog skupnog i individualnog terora
- d) žrtve u razdoblju Informbiroa (1949: 1953.).

2. razdoblje od 1953. do 30. svibnja 1990. (uspostave demokratske vlasti u Hrvatskoj):

- a) istraživanje pojedinih montiranih procesa i ljudi koji su tom prilikom stradali
- b) politička ubojstva u inozemstvu

3. **Žrtve Domovinskog rata**

Komisija za sada ne istražuje žrtve Domovinskog rata, jer je metodologija istraživanja drugačija. O žrtvama Domovinskog rata službenu evidenciju vodi više državnih institucija, tako primjerice Ministarstvo obrane, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo branitelja Domovinskog rata, jedinice lokalne samouprave i drugi.

III. IZVORI

Zakon je u člancima 5.-7. utvrdio osnovne kategorije izvora, bez daljnje specifikacije:

1. pisana dokumentacija koja se čuva u arhivima, muzejima, crkvenim institucijama, političkim organizacijama, poduzećima, državnim organima vlasti i drugim institucijama, organizacijama i tijelima (članak 6.),
2. usmeni izvori koje Komisija prikuplja od građana (članak 7.) i
3. antropološki izvori do kojih se dolazi otkrivanjem i istraživanjem grobova i grobišta (članak 5., stavak 3.).

I. PISANA I DRUGA DOKUMENTACIJA

Ratne žrtve koje su se u bivšem režimu nazivale "žrtvama okupatora i njegovih pomagača" iscrpno su istraživane na najrazličitijim razinama (istraživanja što su ih provodili SUBNOR, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, uključujući i odgovarajuće institute za Slavoniju i Dalmaciju; istraživanje Historijskog arhiva u Karlovcu za Kordun, Liku i Baniju te bivšeg arhiva Hrvatske - sada Hrvatski državni arhiv - za područje Zagreba (u okviru projekta "Dotršćina").

Za tu kategoriju žrtava postoji iscrpna dokumentacija što se čuva u Arhivu Hrvatske te u povijesnim arhivima (općinske, kotarske i okružne komisije za ratne zločine, Zemaljska komisija i Državna komisija). Te su komisije izradile, među ostalom dokumentacijom, imenike žrtava i imenike zločinaca.

Za istraživanje **ratnih žrtava koje su nastradale od partizana kao civili ili kao pripadnici ustaških i domobranskih formacija i poratnih žrtava** glavni su izvor usmene izjave građana. Ovom osnovnom izvoru pridodaju se:

a) dokumentacija iseljene Hrvatske (arhiv Zavoda svetog Jeronima, arhiv velečasnog Cecelje, arhiv Matice hrvatskih iseljenika i druge institucije te podaci koje su skupili dr. Krunoslav Draganović, gospodin Ante Beljo i drugi),

b) dokumentacija i arhivska građa crkvenih ustanova (župni uredi u kojima se čuvaju matične knjige, Župne spomenice, godovnjaci koji su se čitali na nedjeljnim misama kao i druga arhivska građa župnih ureda; pojedini biskupski ordinarijati i provincijalati, kao i pojedini samostani, koji čuvaju potpunu evidenciju o ubijenim svećenicima, redovnicima, redovnicama i klericima),

c) Hrvatski državni arhiv i povijesni arhivi (podaci o ovoj kategoriji ratnih žrtava mogu se naći u fondovima NOO-a, u fondovima vojnih jedinica te u fondovima nastalim radom pojedinih ministarstava i župa NDH)

d) arhivi MUP-a i policijskih uprava e) arhivi civilnih i vojnih sudova

f) arhivi zdravstvenih ustanova i mirovinskog osiguranja

g) arhivi partijskih organizacija, uključujući i građu CK SKH h) tisak iz razdoblja NDH

i) arhivi drugih država (prvenstveno Arhiv oružanih snaga u Beogradu i njemački arhivi).

2. USMENI IZVORI

Ova vrsta izvora u bitnim je crtama dotaknuta u prethodnoj točki. Komisija je svojim Poslovníkom odredila način prikupljanja svjedočanstava i davanja izjave te kriterije koji će jamčiti njihovu vjerodostojnost. U ovu skupinu valja uvrstiti i izjave kao i svjedočanstva što su već prikupljena u zemlji i iseljenoj Hrvatskoj.

3. ANTROPOLOŠKI IZVORI

Jedan od izvora za utvrđivanje žrtava je otkrivanje i identifikacija grobova i grobišta vojnika i civila. Najveći dio svoga rada Komisija je posvetila otkrivanju i utvrđivanju grobova i grobišta na kojima su komunističke vlasti potajno likvidirale zarobljene vojnike, pripadnike ustaških i domobranskih jedinica, te civile.

2. UTVRĐIVANJE RATNIH I PORATNIH ŽRTAVA

Sukladno odredbi članka 5. Zakona, Komisija temeljem dokumenata, svjedočanstava i na drugi pogodan način utvrđuje povijesnu istinu o stvarnom broju ratnih i poratnih žrtava.

Komisija, koju je imenovao Hrvatski državni sabor, po svome je . sastavu reprezentativna i nije predviđeno da kao takva sudjeluje u operacionalizaciji, odnosno izvršenju zadaće koja je utvrđena Zakonom. Stoga je utvrđena djelotvorna organizacija poslova. Iskustvo na realizaciji sličnih projekata upućuje na nužnost stvaranja skupina, odnosno ekipa koje će se profesionalno ili barem velikim dijelom svoga radnoga vremena morati angažirati na ostvarenju postavljenih zadataka. Stoga su za rad na pojedinim područjima kao i za pojedine predmete osnovana posebna vijeća.

Kako su u ranijim istraživanjima utvrđene žrtve koje su stradale kao pripadnici partizanskih jedinica i žrtve koje su u bivšem režimu smatrane žrtvama "okupatora i njegovih pomagača", Komisija je najveću aktivnost usmjerila na istraživanje i popisivanje žrtava pripadnika vojnih formacija NDH, kao i žrtava stradalih od partizanske vojske i komunističke vlasti.

I. PRISTUP RJEŠAVANJU PROBLEMA UTVRĐIVANJA RATNIH I PORATNIH ŽRTAVA

POPISIVANJE ŽRTATVA

Da bi se došlo do što temeljitijih podataka o žrtvama i okolnostima njihova stradanja, sastavljen je upitnik nazvan "Karton ratne - poratne žrtve II. svjetskog rata". Upitnik je tiskan na papiru formata A3 i ujedno služi kao omot u koji se umeću drugi pisani dokazi o žrtvi kao i druga građa (preslici dokumenata, izvadci iz presuda, fotografije, pisma i slično) i on potpisom svjedoka ujedno ima značenje svjedočanstva. Upitnik sadrži sve bitne podatke o žrtvi.

Popisivanje žrtava II. svjetskog rata i poraća putem prikupljanja svjedočanstava odvija se po teritorijalnom principu (po županijama).

U svim županijama osnovana su istraživačka središta, a jedno i izvan Republike Hrvatske, u Bosni i Hercegovini. Ujedno, zadaća istraživačkih središta je i prikupljanje podataka o grobištima. Na ovaj način u popisivanje je uključen velik broj osoba (u pojedinim fazama rada Komisija je imala i do tisuću popisivača). U popisivanju su iznimno doprinos dali članovi udruge "Hrvatski domobran" i Hrvatskog društva političkih zatvorenika, jedinice lokalne uprave i samouprave (općine i gradovi) te svećenici i redovnici.

Nakon što se prikupe sva dostupna svjedočanstva u pojedinom naselju, kartoni se dostavljaju u Službu Komisije u Zagreb, gdje se obrađuju i unose u računalo. Tako obrađeni podaci, u obliku posebnih popisa vraćaju se istraživačkom središtu popisivaču na dodatnu provjeru i moguću dopunu koja se provodi u suradnji s matičnim i župnim uredima. Nadalje, za tako evidentirane žrtve traže se mogući dodatni pisani izvori, u prvom redu arhivska grada Hrvatskog državnog arhiva, MUP-a i policijskih uprava, crkvenih ustanova (župnih, biskupijskih, provincijalnih i samostanskih) i arhiva partijskih organizacija. Tek nakon svih provjera određenu osobu - žrtvu stavljamo na konačni popis žrtava.

PREGLED ISTRAŽIVAČKIH SREDIŠTA

Iako je Komisija konstituirana 11. veljače 1992., zbog ratnih zbivanja bilo je teško organizirati rad na terenu (posebice na područjima Vukovarsko - srijemske, Osječko baranjske, bivše Zadarsko - kninske, Šibenske, Ličko - senjske, Sisačko - moslavačke te Karlovačke županije).

Osim rada na terenu, bio je onemogućen uvid u dokumente institucija na tom području te izrada "Upisnika grobišta". Dio središta organizirao je rad u progonstvu po gradovima i mjestima gdje su bili smješteni prognanici s tih područja.

Stoga, ali i zbog materijalnih poteškoća za praćenje rada, istraživačka središta u Hrvatskoj počela su se osnivati tek početkom 1995.

Nakon što su središta osnovana, rad je u njima kvalitetno organiziran.

1. Sisak

Istraživačko središte Sisak pokriva područje Sisačko - moslavačke županije. Voditelj središta je gospodin Adam Zahirović. Ovlaštenje za voditelja dobio je u svibnju 1995. godine.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 4.300 svjedočanstava i 21 kompletiran "Upisnik grobišta".

2. Otočac

Istraživačko središte Otočac pokriva područje Ličko - senjske županije te područje bivših općina Gračac, Korenica i Donji Lapac.

U ožujku 1996. godine osnovano je središte u Gospiću, a voditelj je bio gospodin Ranko Šimić. Od travnja 1998. godine voditeljica je gospođa Blaženka Častek, a središte je u Otočcu. Od uspostave središta zaprimljeno je oko 8.000 svjedočanstava i 9 kompletiranih "Upisnika grobišta".

3. Karlovac

Istraživačko središte Karlovac pokriva područje Karlovačke županije. Središte je osnovano u suradnji s karlovačkim ogrankom "Hrvatskog društva političkih zatvorenika". Voditelj je gospodin Mladen Šomek, a ovlaštenje je dobio u lipnju 1996. godine.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 4.400 svjedočanstava i 35 kompletiranih "Upisnika grobišta".

4. Rijeka

Istraživačko središte Rijeka pokriva područje Primorsko - goranske županije. Središte je počelo djelovati u svibnju 1996. godine, a voditelj je bio gospodin Srećko Fužinac. Od travnja 1997. godine voditeljica je gospođa Helena Muhsinović.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 1.000 svjedočanstava i 5 kompletiranih "Upisnika grobišta".

5. Pula

Istraživačko središte Pula pokriva područje Istarske županije. Središte je osnovano početkom 1996. godine, a voditelj je gospodin Stipan Trogrlić.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 500 svjedočanstava i 4 kompletirana "Upisnika grobišta".

6. Oroslavje

Istraživačko središte Oroslavje pokriva područje Krapinsko-zagorske županije. Voditelj središta je gospodin Stanislav Gorupec, a ovlaštenje je dobio u ožujku 1995. godine.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 2.800 svjedočanstava i 9 kompletiranih "Upisnika grobišta".

7. Varaždin

Istraživačko središte Varaždin pokriva područje Varaždinske županije. Središte je osnovano početkom 1995. godine, a sustavno je počelo djelovati u travnju 1997. godine kada je ovlaštenje za voditelja dobio gospodin Franjo Talan.

Ukupno je zaprimljeno oko 3.400 svjedočanstava i 20 kompletiranih "Upisnika grobišta".

8. Bjelovar

Istraživačko središte Bjelovar pokriva područje Bjelovarsko-bilogorske županije.

Voditelj središta je dr. Rudolf Miculinić, a ovlaštenje je dobio u studenom 1996. godine. Od uspostave središta zaprimljeno je oko 1.500 svjedočanstava i 17 kompletiranih "Upisnika grobišta".

9. Čakovec

Istraživačko središte Čakovec pokriva područje Međimurske županije. Središte je osnovano u srpnju 1995. godine, a voditelj je bio gospodin Mihajlo Bedenicky, član Komisije. U siječnju 1998. godine ovlaštenje za voditelja dobio je gospodin Josip Klarić.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 500 svjedočanstava i 2 kompletirana "Upisnika grobišta".

10. Požega

Istraživačko središte Požega pokriva područje Požeško-slavonske županije. Voditelj središtaje gospodin Marko Mandić, a ovlaštenje je dobio u srpnju 1997. godine.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 3.500 svjedočanstava i 11 kompletiranih "Upisnika grobišta".

11. Slavonski Brod

Istraživačko središte Slavonski Brod pokriva područje Brodsko-posavske županije. Središte je osnovano u srpnju 1996. godine, a voditelj je gospodin Mato Tustanić.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 1.000 svjedočanstava i 1 kompletirani "Upisnik grobišta".

12. Osijek

Istraživačko središte Osijek pokriva područje Osječko-baranjske županije. Središte je osnovano u lipnju 1996. godine, a voditelj je gospodin Josip Jakovac.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 2.300 svjedočanstava i 2 kompletirana "Upisnika grobišta".

13. Vinkovci

Istraživačko središte Vinkovci pokriva područje Vukovarsko-srijemske županije. Središte je osnovano u studenom 1996. godine, a voditelj je gospodin Davor Runtić. Gospodin Šimun Penava organizirao je rad po gradovima i mjestima gdje su bili smješteni prognanici s područja Vukovarsko-srijemske županije.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 5.100 svjedočanstava.

14. Virovitica

Istraživačko središte Virovitica pokriva područje Virovitičko-podravske županije. Središte je osnovano u studenom 1996. godine, a voditelj je gospodin Dragutin Pelikan koji je ujedno i predsjednik udruge "Hrvatski domobran"- ogranak Slatina.

Od uspostave središta zaprimljeno je oko 3.300 svjedočanstava i 13 kompletiranih "Upisnika grobišta".

15. Koprivnica

Istraživačko središte Koprivnica pokriva područje Koprivničko-križevačke županije. Središte je osnovano u siječnju 1997. godine, a voditelj je gospodin Stjepan Vrban. Od uspostave središta zaprimljeno je oko 4.500 svjedočanstava .

16. Split

Istraživačko središte Split pokriva područje Splitsko-dalmatinske i bivše Šibenske županije. Središte je osnovano u ožujku 1995. godine, a voditelj je bio gospodin Marko Kalajžić. Od rujna 1997. voditeljica je gospođa Mirjana Urlić. Od uspostave središta ukupno je zaprimljeno oko 20.200 svjedočanstava i 2 kompletirana "Upisnika grobišta".

17. Dubrovnik

Istraživačko središte Dubrovnik pokriva područje Dubrovačko-neretvanske županije. Središte je osnovano u ožujku 1995. godine, a vodio ga je gospodin dr. Augustin Franić, član Komisije..... Od lipnja 1997. voditeljica središta bila je gospođa Ana Zajec, a od kraja 1998. godine prikupljanje podataka o žrtvama vodi gospodin Joško Radica. Od uspostave središta zaprimljeno je oko 2.400 svjedočanstava.

18. Zadar

Istraživačko središte Zadar pokriva područje bivše Zadarsko-kninske županije. Središte je osnovano u suradnji sa zadarskim ogrankom udruge "Hrvatski domobran" u lipnju 1996. godine, a voditelj je bio gospodin Stjepan Butković. U travnju 1998. godine poslove voditeljice središta preuzela je gospođa Marija Butković. Od uspostave središta zaprimljeno je oko 4.600 svjedočanstava i 11 kompletiranih "Upisnika grobišta".

19. Zagreb

Istraživačko središte Zagreb pokriva područje Zagrebačke županije i Grada Zagreba. Središte je osnovano u suradnji s udrugom "Hrvatsko društvo političkih zatvorenika", početkom 1995. godine. Voditelj središta je gospodin Jure Knezović, a ovlaštenje je dobio u ožujku 1995. godine. Od uspostave središta zaprimljeno je oko 1.500 svjedočanstava.

20. Ljubuški

Istraživačko središte Ljubuški pokriva područje Bosne i Hercegovine. Osnovano je tijekom 1994. godine. Od uspostave središta zaprimljeno je oko 14.000 svjedočanstava.

Dakle, iz istraživačkih središta u Republici Hrvatskoj ukupno je zaprimljeno oko 74.800 svjedočanstava, a iz istraživačkog središta Ljubuški oko 14.000 svjedočanstava, ili ukupno 88.800 svjedočanstava.

PISANINI IZVIVORI

Broj ukupno evidentiranih žrtava podrazumijeva broj žrtava koji je dobiven iz svih dostupnih izvora. Osim svjedočanstava, u Komisiji su obrađeni i sljedeći pisani izvori:

1. Knjige i publikacije objavljene od 1945. do 1999. godine.
2. Izvorna arhivska građa nastala u razdoblju od 1941. do 09. svibnja 1945. godine i nakon 09. svibnja 1945. godine.

1. Knjige

a) U razdoblju od 1945.-1990. godine objavljen je veliki broj knjiga, kao rezultat istraživanja društvenih organizacija i institucija kao što su SUBNOR, Vojno-istorijski institut Beograd, Institut za povijest radničkog pokreta, i dr.

Jedan dio tih izdanja donosi popise poginulih pripadnika partizanskih jedinica, prema popisu koji je organizirao Glavni odbor Saveza udruženja boraca NOR-a, 1950. godine ("... popis poginulih, ubijenih, nastradalih ili nestalih koji su bili na strani NOP-a, i NOB-a u Drugom svjetskom ratu").

Do sada su u Komisiji pregledane i obrađene sljedeće knjige:

1. Nikola Anić: "Dvanaesta dalmatinska (Prva otočka) udarna brigada", Supetar 1984., s ukupno 328 žrtava,
2. Tomo Bačani: "Podravsko - Slatinski kraj", Podravska Slatina 1981., s ukupno 258 žrtava,
3. Miodrag Bijelić: "Požeški narodnooslobodilački partizanski odred", Slavonski Brod 1981., s ukupno 60 žrtava,
4. Bogdan Bosiočić: "21. Slavonska udarna brigada", Beograd 1981., s ukupno 1 026 žrtava,
5. Josip Butorac: "Utjecaj revolucionarnih kretanja na krmpotki kraj u bivšoj Jugoslaviji i počeci ustanka 1941.", Krmpote - Klenovica 1978., s ukupno 33 žrtve,
6. Đuro Fumić: "Borba za oslobođenje Čaglina ", Slavonska Požega 1987., s ukupno 126 žrtava,
7. "Grobiština u radničkom pokretu i revoluciji", Centar za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Rijeka 1981., s ukupno 912 žrtava,
8. "Hrvatsko zagorje u revoluciji", Zagreb 1981., s ukupno 2 285 žrtava,
9. Jovan Kokot: "Dvanaesta proleterska slavonska brigada", Beograd 1987., s ukupno 1188 žrtava,

10. Srećko Ljubljanić: "Spomenici revolucije", Slavenska Požega 1968., s ukupno 638 žrtava,
11. "Narodni heroji Jugoslavije (knjiga prva)", s ukupno 950 žrtava,
12. "Narodni heroji Jugoslavije (knjiga druga)", s ukupno 876 žrtava,
13. "Općina Ozalj, revolucija i razvoj", Ozalj 1989., s ukupno 331 žrtvom,
14. "Otok Rab u radničkom pokretu i NOB", Rijeka - Rab 1985., s ukupno 210 žrtava,
15. "Pali nepobedjeni 1944.-1964.", Savezni odbor za proslavu dvadesete godišnjice Službe unutrašnje bezbednosti, Beograd 1965., s ukupno 712 žrtava,
16. Marinko Perić: "Sinj i Cetinska krajina u borbi za slobodu", 1974., s ukupno 1 840 žrtava,
17. Tomislav Perić: "U spomen revoluciji", s ukupno 1 210 žrtava,
18. Stevo Pravdić - Nail Redžić: "16. Slavenska omladinska brigada Joža Vlahović", Beograd 1976., s ukupno 817 žrtava,
19. Jerko Radmilović: "Otok Brač u NOB-u", Beograd 1982., s ukupno 150 žrtava,
20. Milan Rako - Slavko Družijanić: "Jedanaesta dalinatinska udarna brigada", Split 1987., s ukupno 297 žrtava,
21. Rade Roksandić - Zdravko Cvetković: "Borbeni put 18. Slavenske NOU brigade 1943.-1945.", Zenica 1977., s ukupno 347 žrtava,
22. "Spomenica pravoslavnih svećenika 1941.-1945.", Beograd 1960., s ukupno 84 žrtve,
23. Josip Stanić Griša: "Radnički pokret i socijalistička revolucija na podnožju Omiša 1900.-1950.", Makarska 1979., s ukupno 60 žrtava,
24. "Stazama časti 1941: 1945.", Split, s ukupno 482 žrtve,
25. "Tridesetdruga divizija NOVJ Jugoslavije", Zagreb 1988., s ukupno 1 760 žrtava,
26. Gordana Tudor: "U temelj života životom su stali (Otok Hvar)", Split 1986., s ukupno 544 žrtve,
27. Ante Ujević: "Imotska krajina u NOB-u 1941.-1945.", s ukupno 984 žrtve,
28. Velimir Urlić: "Dali su život za sunce slobode", s ukupno 735 žrtava,
29. Zoran Vasiljević: "Sabirni logor Đakovo", Slavenski Brod 1988., s ukupno 466 žrtava,
30. Zbornik - "Biokovo u NOB i socijalističkoj revoluciji 1941.-1945.", s ukupno 1 003 žrtve,
31. Zbornik br.9. - "Osmo kordunaška udarna divizija", Karlovac 1977., s ukupno 2 653 žrtve,
32. Zbornik br.13. - "Kotar Gračac u NOR-u 1941.-1945." (knjiga I.), s ukupno 3 228 žrtava,
33. Zbornik br.15. - "Duga Resa; radovi iz dalje prošlosti NOB-e i socijalističke izgradnje", Karlovac 1986., s ukupno 1 480 žrtava,
34. Zbornik br.16. - "Općina Gornje Dubrave, Radovi iz dalje prošlosti i NOB-e", Karlovac 1987., s ukupno 420 žrtava,
35. Zbornik br.18. - "Kotar Slunj i Kotar Veljun u NOR-u i socijalističkoj izgradnji", (knjiga prva i knjiga druga koja je još u obradi), s ukupno 7 992 žrtve,
36. Zbornik br.20. - "Kotar Gospić i Kotar Perušić u NOR-u 1941.-1945.", Karlovac 1989., s ukupno 3 364 žrtve,
37. Marin Žanetić Pudarić: "U spomen palim Blaćanima u NOR-u i socijalističkoj revoluciji 1941.-1945.", Blato 1982., s ukupno 326 žrtava,
38. "Žrtvama do pobjede i slobode", Šibenik 1978., s ukupno 1 182 žrtve.

b) Nakon demokratskih promjena i stvaranja Republike Hrvatske, utvrđivanje stvarnih ljudskih gubitaka tijekom II. svjetskog rata, kao i stradanja Hrvata u poratnom razdoblju ukazalo se kao prioritetni zadatak.

U skladu s time neke znanstvene institucije i udruge građana kao "Hrvatski domobran" i "Društva hrvatskih političkih zatvorenika", započele su s prikupljanjem podataka i njihovom obradom. To je rezultiralo većim brojem knjiga i publikacija objavljenih od 1990.-1999. godine, od kojih su do sada obrađene:

1. Ante Beljo: "YU - genocid", Zagreb - Toronto 1990., s ukupno 1 400 žrtava,
2. Ivan Čičak - Andrija Zirdum: "Stradanja Hrvata Plehanskog kraja", Derventa 1991., s ukupno 3 900 žrtava,
3. Tonći Erjavec: "Španovica", Zagreb 1992., s ukupno 154 žrtve,
4. Ivan Jurić: "Borbe i stradanja Hrvata kotara Metković 1918.-1945.", Ploče 1997., s ukupno 1 308 žrtava,
5. Vladimir Krpan - Ivan Rizmaul - Davor Salopek: "Petrinjski žrtvoslov", Petrinja 1995., s ukupno 1 870 žrtava,
6. Ranko Šimić: "Gospićki spomen zbornik", Gospić 1995.; s ukupno 3 453 žrtve,
7. Rozario Šutrin: "Dvanaestorica naše umorene braće", Zadar 1995., s ukupno 12 žrtava,
8. "Trijebanj (hrvatski stradalnici u proteklim ratovima)", Mostar 1998., s ukupno 102 žrtve,
9. Mato Tustanić: "Žrtve - Oriovac", Oriovac 1995., s ukupno 130 žrtava.

U obradi su sljedeće knjige:

1. Ivan Aralica: "Četverored", Zagreb, 1997.,
2. Anto Baković: "Stradanje crkve u Hrvata u II. svjetskom ratu", Zagreb 1994.,
3. Anto Baković: "Dječak s Drine", Zagreb, 1996.,
4. Anto Baković: "Drinske mučenice", Zagreb; 1991.,
5. Fra Petar Bezina: "Franjevci provincije Presvetoga Otkupitelja žrtve rata 1942.1948.", Split 1995.,
6. dr. Srećko Božičević: "Jame (kao) grobnice", Zagreb, 1991.,
7. Petar Peko Cota: "Svjedočenja", Zagreb, 1994.,
8. Tibor Cseres: "Krvna osveta u Bačkoj ", Zagreb 1993.,
9. Fra Ante Čavka: "Građa za suvremenu povijest Drniške krajine", Split 1995.,
10. Zdravko Dizdar - Mihael Sobolevski: "Prešućivani četnički zločini u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1941.-1945.", Zagreb 1999.,
11. "Doprinos Hrvatske pobjedi antifašističke koalicije", (grupa autora), Zagreb 1995., Odbor za obilježavanje 50. obljetnice pobjede antifašističke koalicije u Europi i svijetu Hrvatskog državnog sabora.
12. Zvonimir Dusper: "U vrtlogu Bleiburga", Rijeka 1993.,
13. Zvonko Farago i drugi: "Garešnički žrtvoslov", Garešnica, 1997.,
14. Zlata Gvozdić Filjak - Juraj Lončarević: "Srijemska kalvarija Hrvata", Zagreb 1995.,
15. Stjepan Herceg: "Samobor mali Bleiburg 1945". Samobor 1996.,
16. Mihovil Horvat: "Goli otok", Zagreb 1996.,
17. "Hrvatski žrtvoslov", zbornik radova; knjiga I.. Hrvatski žrtvoslovni kongres. Zagreb, 19. - 21. lipnja 1998.,

18. "Jasenovac - žrtve rata prema podacima statističkog zavoda Jugoslavije", Zirič - Sarajevo, 1998.,
19. Josip Jurčević: "Nastanak jasenovačkog mita", Zagreb 1998.,
20. Ivan Košutić: "Hrvatsko domobranstvo u II. svjetskom ratu", I. dio, Zagreb 1992.,
21. Ivan Košutić: "Hrvatsko domobranstvo u II. svjetskom ratu", II. dio, Zagreb 1994.,
22. Stjepan Kožul: "Spomenica žrtvama ljubavi zagrebačke nadbiskupije", Zagreb, 1992.,
23. Jure Krišto: "Katolička crkva i NDH", Zagreb 1998.,
24. Vjekoslav Lujo Lasić: "Pakao je počeo u Bleiburgu", Rijeka, 1994.,
25. Mato Lukačević: "Ratna poema", Trnava 1996.,
26. Fra Andrija Nikić: "Mučenici hercegovačke franjevačke provincije u II. svjetskom ratu", Mostar 1995.,
27. Vinko Nikolić: "Bleiburška tragedija u hrvatskoj domovinskoj književnosti", Barcelona 1998.,
28. Vinko Nikolić: "Bleiburg - uzroci i posljedice", Barcelona 1998.,
29. Vinko Nikolić: "Tragedija se dogodila u svibnju", Zagreb 1995.,
30. Ivan Ott: "Ukradeno djetinjstvo", Zagreb 1999.,
31. Luka Pavičić: "Kronika stradanja Hrvatajužne Like", Zagreb 1996.,
32. Luka Pavičić: "Kronika stradanja Hrvatajužne Like - dopuna i ispravak", Zagreb 1997.,
33. Josip Pečarić: "Srpski mit o Jasenovcu", Zagreb 1997.,
34. Dragutin Pelikan: "Slatina u vjetrovima povijesti", Slatina 1997.,
35. Miljenko Perić: "Bleiburg 1945.-1995.", Zagreb 1995.,
36. Franc Perme: "Slovenija - zamolčani grobovi in njihove žrtve", Ljubljana - Grosuplje, 1998.,
37. Fra Martin Planinić: "Uz Kavranov zlatni jubilej", Veljaci 1998.,
38. Mihael Sobolevski: "Između Jasenovca. i Bleiburga", Zagreb 1993.,
39. "Spomenica povodom 50. obljetnice Bleiburga i Križnog puta 1945.-1995.", Zagreb 1995.,
40. Josip Suton: "Posuški žrtvoslov", Zagreb, 1998.,
41. Aleksandar Vojinović: "NDH u Beogradu", Zagreb 1995.,
42. Jure Zovko: "Križni put i dvadeset godina robije", Zagreb 1997.,
43. Želimir Žanko - Nikola Šolić: "Jazovka", Zagreb, 1990.,
44. Vladimir Žerjavić: "Opsesije i megalomanije oko Jasenovca i Bleiburga", Zagreb 1992.,
45. Josip Žilić: "Stradalnici bez krivnje (0 50-oj obljetnici zločina nad Polačanima)", Rijeka 1994.,
46. Fran Živičnjak: "U vječni spomen", Zagreb, 1998.

Komisija je financijski pomogla ili na drugi način sudjelovala u pripremi i objavljivanju većeg dijela gore navedenih knjiga.

2. Publikacije

1. Pregledom i obradom sudskih rješenja o proglašenju nestalih osoba umrlima, objavljenih u Narodnim novinama od 1946. do 1996., evidentirano je **24 500** žrtava.

2. Iz glasila "Hrvatski domobran" i "Zatvorenik" evidentirano je oko 1 200 žrtava.
3. Iz glasila "Fra Rafo Kalinić - žrtva svoga svećeništva", br.7. iz 1996. godine, evidentirana je 341 žrtva.
4. Prema popisu stradalih u II. svjetskom ratu i poraću, iz glasila "Novogradiški glasnik", br.4. i br.5. iz 1991. godine evidentirana je 131 žrtva.
5. Iz lista imotskih župa "Grad na. gori", br.1. iz 1997. godine evidentirane su 202 žrtve, i 144 žrtve iz broja 2. navedenog časopisa iz 1995. godine.

U Službi Komisije organizirano je kontinuirano praćenje tiska, te je iz toga izvora evidentirano 240 žrtava.

3. Arhivska građa

U arhivima Republike Hrvatske nalazi se izvorna arhivska građa iz razdoblja 1941.1945., kao i dio građe iz poslijeratnog komunističkog razdoblja.

Iz te arhivske građe Komisija je do sada evidentirala:

1.) **Iz partizanskih zapisa i iz kartona SUBNOR-a o poginulim, ubijenim i nestalim** evidentirano je 6. 266 žrtava.

2.) Sudovi

- a) Iz upisnika vojnih sudova grada Zagreba evidentirano je 2 987 žrtava.
- b) Prema popisu smrtnih presuda vojnih sudova evidentirano je ukupno 1 799 žrtava.
- c) Iz izvoda presuda Ogulinskog vojnog područja evidentirano je 85. žrtava.

3.) Groblja

- a) Prema popisu iz "Knjige ukopa" na Varaždinskom groblju (javno komunalno poduzeće "Parkovi" d.d. Varaždin) upisano je ukupno 388 žrtava.
- b) Iz arhiva gradskog groblja "Mirogoj" u Zagrebu, evidentirano je 1 300 žrtava pokopanih u vojnom dijelu groblja.
- c) Prema podacima iz "Knjige umrlih" općine Koprivnica, evidentirana je 481 žrtva.

U tijeku je obrada popisa žrtava koji je izradio Beogradski savezni zavod za statistiku 1964. godine. Popis žrtava je nepotpun, nije do kraja doraden, ponavljaju se imena žrtava, a nacionalna pripadnost često je pogrešno napisana ili izostavljena.

Do sada se nije mogla provjeriti točnost svih podataka, pa se ne može ni dati točan broj žrtava za svaku županiju. Treba naglasiti, da su neke žrtve evidentirane više puta (radi više izvora saznanja), no kako svaka žrtva ima svoj identifikacijski karton, a kartoni će se međusobno uspoređivati, neće postojati mogućnost da se jedna žrtva, zbog navođenja u više izvora, "umnaža" nekoliko puta.

Tek pri izradi konačnog popisa žrtava za određeno područje, slijede temeljite provjere svih izvora podataka o žrtvama, a dobiveni broj više nije sporan i uzima se kao ukupan (najmanji) broj žrtava tijekom II. svjetskog rata i poraća za to područje.

Pregled evidentiranih žrtava po županijama

I.	Zagrebačka županija i Grad Zagreb	2.971
II.	Krapinsko - zagorska županija	6.757
III.	Sisačko - moslavačka županija	9.696
IV.	Karlovačka županija	22.733
V.	Varaždinska županija	5.348
VI.	Koprivničko - križevačka županija	6.397
VII.	Bjelovarsko - bilogorska županija	2.905
VIII.	Primorsko - goranska županija	3.206
IX.	Ličko - senjska županija	13.015
X.	Virovitičko - podravska županija	4.921
XI.	Požeško - slavonska županija	5.649
XII.	Brodsko - posavska županija	2.492
XIII.	Zadarska županija	10.201
XIV.	Osječko - baranjska županija	4.055
XV.	Šibensko - kninska županija	11.214
XVI.	Vukovarsko - srijemska županija	5.687
XVII.	Splitsko - dalmatinska županija	28.029
XVIII.	Istarska županija	1.431
XIX.	Dubrovačko - neretvanska županija	5.071
XX.	Međimurska županija	922

 UKUPNO: **153.700**

BOSNA I HERCEGOVINA I DRUGE DRŽAVE

U Bosni i Hercegovini prikupljeno je oko 14.000 svjedočanstava, a iz drugih izvora utvrđeno je 85.228. žrtava. Dakle, ukupno je u Bosni i Hercegovini do sada evidentirano 99.228 žrtava.

S područja ostalih država evidentirano je 8.486 žrtava.

Pregled ukupnog broja utvrđenih žrtava:

- Republika Hrvatska	153.700 žrtava
- Bosna i Hercegovina	99.228 žrtava
- ostale države	8.487 žrtava

UKUPNO: **261.415** žrtava

Tablica 1. STRUKTURA ŽRTAVA RATA I PORAĆA PREMA DRŽAVI ROĐENJA

	REPUBLIKA HRVATSKA	BOSNA I HERCEGOVINA	OSTALE DRŽAVE	NEPOZNATO	UKUPNO
Jugoslavenska armija	147	26	5	0	178
Partizani	38.732	5.259	1.202	15	45.208
OS NDH s nepoznatom udjelbom	9.133	3.388	72	16	12.609
Ustaška vojnica	18.814	6.050	590	13	25.467
Hrvatsko domobranstvo	13.908	3.386	240	19	17.553
Srpske paravojne formacije	2	0	0	0	2
Četničke formacije	85	7	5	3	100
Savezničke vojne snage	22	2	0	0	24
Sile osovine	9	0	0	0	9
Njemačka vojska	1.621	550	1.022	2	3.195
Talijanska vojska	206	10	15	0	231
Vojska stare Jugoslavije	101	36	5	1	143
Civilne osobe	38.000	44.027	2.098	26	84.151
Nepoznata pripadnost	32.920	36.487	571	2.567	72.545
UKUPNO	153.700	99.228	5.825	2.662	261.415

Tablica 2.a Struktura žrtava rata i poraća u Republici Hrvatskoj prema pripadnosti oružanim snagama

ORUŽANE SNAGE	BROJ ŽRTAVA
Jugoslavenska armija	147
Partizani	38.732
OS NDH s nepoznatom udjelbom	9.133
Ustaška vojnica	18.814
Hrvatsko domobranstvo	13.908
Srpske paravojne formacije	2
Četničke formacije	85
Savezničke vojne snage	22
Sile osovine	9
Njemačka vojska	1.621
Talijanska vojska	206
Vojska stare Jugoslavije	101
Civilne osobe	38.000
Nepoznata pripadnost	32.920
UKUPNO	153.700

Tablica 2.b Struktura žrtava rata i poraća u Republici Hrvatskoj, prema nacionalnoj pripadnosti

	Hrvat	Srbin	Crnogorac	Makedonac	Slovenac	Albanac	Austrijanac	Bugar	Čeh	Grk	Mađar	Nijemci
Jugoslavenska armija	58	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Partizani	14.710	4.399	0	0	7	0	0	0	16	0	0	2
OS NDH s nepoznatom udjelbom	5.702	5	0	0	0	0	0	0	5	0	5	1
Ustaška vojnica	16.662	34	0	0	1	0	0	1	10	1	21	13
Hrvatsko domobranstvo	11.851	11	0	0	0	0	2	0	20	0	32	10
Srpske paravojne formacije	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Četničke formacije	14	50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Savezničke vojne snage	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sile osovine	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Njemačka vojska	1.128	3	0	0	0	1	0	0	6	1	8	192
Talijanska vojska	125	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vojska stare YU	54	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Civilne osobe	21.581	9.096	1	1	8	0	1	0	31	1	45	490
Nepoznata pripadnost	7.416	4.798	0	0	0	0	0	0	9	0	3	44
UKUPNO	79.318	18.410	1	1	16	1	4	1	98	3	119	752

	Poljak	Rom	Rumunj	Rus	Rusin	Slovak	Talijan	Ukrajinac	Vlah	Židov	Nepoznat	UKUPNO
Jugoslavenska armija	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	85	147
Partizani	4	5	0	2	13	7	7	1	0	7	19.546	38.732
OS NDH s nepoznatom udjelbom	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	3.413	9.133
Ustaška vojnica	3	4	0	0	2	31	1	4	0	2	2.024	18.814
Hrvatsko domobranstvo	2	0	0	0	2	27	1	2	1	0	1.947	13.908
Srpske paravojne formacije	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Četničke formacije	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	20	85
Savezničke vojne snage	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	22
Sile osovine	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	9
Njemačka vojska	0	0	0	0	3	10	0	0	0	0	269	1.621
Talijanska vojska	0	0	0	0	0	0	20	0	0	0	59	266
Vojska stare YU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	39	101
Civilne osobe	1	637	1	4	6	12	34	2	0	203	5.846	38.000
Nepoznata pripadnost	0	55	0	1	0	6	2	0	0	81	20.505	32.920
UKUPNO	11	701	1	7	26	94	65	10	1	293	53.768	153.700

Tablica 2.c Struktura žrtava rata i poraća u Republici Hrvatskoj prema vjeroispovijedi, bračnom stanju i spolu

Tablica 2.c Struktura žrtava rata i poraća u Republici Hrvatskoj prema vjeroispovijedi, bračnom stanju i spolu

	VIJEROISPOVIJEDI						BRAČNO STANJE						SPOL				
	katolik	pravoslavac	mušliman	židov	protestant	nepoznato	ukupno	oženjen	neožnjen	udata	neudata	nepoznato	ukupno	muško	žensko	nepoznato	ukupno
Jugoslavenska armija	55	0	0	0	0	92	147	10	29	0	0	108	147	145	1	1	147
Partizani	9.577	158	1	6	0	26.990	38.732	1.978	3.229	102	133	33.340	38.732	36.709	1.903	120	38.732
OS NDH s n.poz. udjelbom	5.136	1	0	0	0	3.996	9.133	1.670	1.709	1	1	5.752	9.133	9.112	8	13	9.133
Ustaška vojnica	14.824	20	1	0	3	3.966	18.814	5.255	5.812	9	17	7.721	18.814	18.711	76	27	18.814
Hrvatsko domobranstvo	11.470	8	0	0	4	2.426	13.908	4.436	4.242	0	1	5.229	13.908	13.856	21	31	13.908
Srpske parav. formacije	1	1	0	0	0	0	2	0	0	0	1	1	2	1	1	0	2
Četničke formacije	14	14	0	0	0	57	85	4	9	0	0	72	85	85	0	0	85
Savezničke vojne snage	6	0	0	0	0	16	22	3	3	0	0	16	22	22	0	0	22
Sile osuđene	7	0	0	0	0	2	9	5	2	0	0	2	9	9	0	0	9
Njemačka vojska	1.328	4	0	0	2	287	1.621	355	602	0	0	664	1.621	1.614	4	3	1.621
Italijanska vojska	141	2	0	0	0	63	206	57	74	0	0	75	206	204	1	1	206
Vojška žrtve YU	51	1	0	0	0	49	101	22	21	0	0	58	101	101	0	0	101
Civilne osobe	20.401	464	3	165	9	16.958	38.000	8.358	3.038	2.460	792	23.352	38.000	27.440	10.504	56	38.000
Nepoznata pripadnost	5.921	53	1	160	2	26.783	32.920	1.658	918	319	65	29.960	32.920	27.950	4.892	78	32.920
UKUPNO	68.932	726	6	331	20	83.685	153.700	23.761	19.688	2.891	1.010	106.350	153.700	135.939	17.411	330*	153.700

* U 330 slučajeva gdje žrtvama nije upisan spol najčešće se ne može zaključiti je li ime muško ili žensko, a spol nije naveden; ili se radi o imenima koja mogu biti i muška i ženska. Neke žrtve su evidentirane (djece) samo pod prezimenom i se ni u tim slučajevima nije moglo zaključiti o kojem je spolu riječ.

Tablica 2.d Struktura žrtava rata i porača u Republici Hrvatskoj prema godinama stradanja žrtava

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	1946. +	Nepoznato	Ukupno
Jugoslavenska armija	0	1	7	13	57	41	28	147
Partizani	438	2.513	13.642	13.379	5.925	60	2.775	38.732
OS NDH s nepoznatom udjelbom	164	788	1.038	1.166	4.917	46	1.014	9.133
Ustaška vojnica	148	908	1.788	3.727	8.679	147	3.417	18.814
Hrvatsko domobranstvo	296	1.070	1.921	2.634	5.888	91	2.008	13.908
Srpske paravojne formacije	0	0	1	1	0	0	0	2
Četničke formacije	1	3	6	23	9	3	40	85
Savezničke vojne snage	3	1	6	7	3	0	2	22
Sile osovine	0	0	0	6	3	0	0	9
Njemačka vojska	7	57	235	385	562	15	360	1.621
Talijanska vojska	16	40	97	14	17	1	21	206
Vojska stare YU	79	2	4	3	2	0	11	101
Civilne osobe	5.171	5.403	7.494	9.247	5.551	2.938	2.196	38.000
Nepoznata pripadnost	3.188	4.167	4.747	4.716	5.806	619	9.677	32.920
UKUPNO	9.511	14.953	30.986	35.321	37.419	3.961	21.549	153.700

Tablica 2.e Struktura žrtava rata i porača u Republici Hrvatskoj prema počiniteljima odgovornima za smrt žrtava

Tablica 2.e Struktura žrtava rata i porača u Republici Hrvatskoj prema počiniteljima odgovornima za smrt žrtava

	Vlasti FNRJ-SFRJ	Partizani	Vlasti NDH	Ustaše	Domobranci	Srpska parav.	Četnici
Jugoslavenska armija	16	5	0	2	0	0	0
Partizani	8	345	272	1.589	206	0	697
OS NDH s nepoznatom udjelbom	37	5.845	5	13	0	0	236
Ustaška vojnica	94	11.732	3	56	2	2	327
Hrvatsko domobranstvo	62	7.492	2	45	9	3	514
Srpske paravojne formacije	0	1	0	0	0	0	0
Četničke formacije	2	36	0	0	0	0	0
Savezničke vojne snage	0	1	0	0	0	0	0
Sile osovine	0	1	0	0	0	0	0
Njemačka vojska	6	622	1	4	0	0	15
Talijanska vojska	0	91	0	0	0	0	1
Vojska stare YU	0	2	0	4	0	0	5
Civilne osobe	3.220	7.402	47	8.784	20	14	1.628
Nepoznata pripadnost	642	4.306	22	5.208	13	2	780
UKUPNO	4.087	37.881	352	15.705	250	22	4.203

	Saveznička vojska	V. sila osovine	Njemačka vojska	Talijanska vojska	Vojska Stare YU	Nepoznato	UKUPNO
Jugoslavenska armija	0	0	8	1	0	115	147
Partizani	9	1	3.224	880	1	31.500	38.732
OS NDH s nepoznatim udjelbom	20	0	11	4	0	2.961	9.133
Ustaška vojnica	53	0	30	9	2	6.504	18.814
Hrvatsko domobranstvo	29	0	55	7	2	5.688	13.908
Srpske paravojne formacije	0	0	0	1	0	0	2
Četničke formacije	0	0	1	0	0	46	85
Savezničke vojne snage	0	0	4	0	0	17	22
Sile osovine	0	0	0	0	0	8	9
Njemačka vojska	34	0	7	0	0	932	1.621
Talijanska vojska	24	0	2	3	0	85	206
Vojska stare YU	0	0	16	4	1	69	101
Civilne osobe	482	11	4.652	1.740	14	9.986	38.000
Nepoznata pripadnost	43	0	968	577	5	20.354	32.920
UKUPNO	694	12	8.978	3.226	25	78.264	153.700

Tablica 2.f Struktura žrtava rata i poraća u Republici Hrvatskoj prema uzroku smrti

	Poginuo u borbi	Ubijen izvan borbe	Nesretan slučaj	Nestao	Nestao na Križnom putu	Umoren u zatvoru / logoru	Jasenovac
Jugoslavenska armija	21	34	8	44	1	3	1
Partizani	27.531	3.474	258	3.348	35	601	226
OS NDH s nepoznatom udjelbom	2.732	2.596	31	545	2.492	89	2
Ustaška vojnica	4.474	4.540	111	1.544	5.503	248	5
Hrvatsko domobranstvo	3.735	3.516	95	1.543	3.101	179	8
Špiske paravojne formacije	0	2	0	0	0	0	0
Četničke formacije	10	34	0	4	1	0	0
Savezničke vojne snage	14	5	0	0	1	1	0
Šile osovine	1	1	0	0	0	0	0
Njemačka vojska	575	320	11	264	239	19	0
Italijanska vojska	31	96	0	34	2	4	0
Vojska stare YU	24	32	2	24	0	6	0
Civilne osobe	294	29.103	871	731	492	1.720	975
Nepoznata pripadnost	3.288	11.214	246	6.906	1.434	1.927	1.021
UKUPNO	42.730	54.967	1.633	14.994	13.300	4.797	2.238
	Umro od rat. poslj.	Osudjeni na smrt	Polit. ubojstvo	Ubijen u J.A.	Ubijen u inozemstvu	Nepoznato	UKUPNO
Jugoslavenska armija	14	0	0	9	0	12	147
Partizani	2.067	66	0	0	1	1.125	38.732
OS NDH s nepoznatom udjelbom	212	70	1	0	0	363	9.133
Ustaška vojnica	540	82	2	0	2	1.763	18.814
Hrvatsko domobranstvo	542	17	1	0	0	1.171	13.908
Špiske paravojne formacije	0	0	0	0	0	0	2
Četničke formacije	1	4	0	0	0	31	85
Savezničke vojne snage	1	0	0	0	0	0	22
Šile osovine	1	0	0	0	0	0	9
Njemačka vojska	24	2	0	0	2	165	1.621
Italijanska vojska	13	1	0	0	0	25	206
Vojska stare YU	3	0	0	0	0	10	101
Civilne osobe	2.361	189	70	4	1	1.189	38.000
Nepoznata pripadnost	1.719	1.131	1	1	0	4.032	32.920
UKUPNO	7.498	1.562	75	14	6	9.886	153.700

OBJAVLJIVANJE POPISA ŽRTAVA

Po završetku rada na popisu žrtava II. svjetskog rata i poraća na određenom području, Komisija, kroz odgovarajuće publikacije, pod nazivom spomenica, objavljuje popise žrtava.

Prvi objavljeni popis - knjiga je "Spomenica Ljubuškim žrtvama". Ona bilježi sve glavne podatke o 2 360 osoba smrtno stradalih ili nestalih u II. svjetskom ratu i poraću s područja općine Ljubuški. Popisana su i objavljena imena svih žrtava neovisno o njihovoj pripadnosti vojnim snagama i nacionalnosti. Uz svaku žrtvu zabilježeni su i osnovni podaci kao mjesto i datum rođenja, imena oca i majke, pripadnost oružanim snagama, kao i okolnosti stradanja.

U pripremi su izrade spomenica za područja Imotske krajine, zlatarskog kraja, požeškog kraja, Sisačko-moslavačke županije, Koprivničko-križevačke županije. Isto tako, u pripremi su i spomenice za neke bosansko - hercegovačke općine, i to: Grude, Posušje, Čitluk, Rama i istočna Hercegovina.

PORATNE ŽRTVE - POLITIČKA UBOJSTVA U INOZEMSTVU

Uvod

Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava donijela je 28. travnja 1992. odluku o osnivanju Vijeća za utvrđivanje poratnih žrtava komunističkog sustava u inozemstvu (u daljnjem tekstu: Vijeće). U Vijeće su imenovani Gordana Turić kao predsjednica, Vice Vukojević kao član i Bože Vukušić kao tajnik. Vijeće je radilo sukladno odredbi članka 8. Poslovnika Komisije kojim je propisano: "Vijeće u svom djelokrugu na temelju dokumenata, svjedočanstava i na drugi pogodan način utvrđuje povijesnu istinu o stvarnom broju žrtava, o okolnostima i mjestu stradanja..."; pa da sukladno posebnom nalogu treba "istražiti i utvrditi stvarni broj smrtno stradalih osoba - žrtava komunističkog sustava u inozemstvu, a osobito u razdoblju od 1953. do 1990., te utvrditi stanje njihovih grobova i poduzeti potrebne mjere za njihovo dostojno obilježavanje i eventualni prijenos posmrtnih ostataka u domovinu".

Istražujući navedenu problematiku Vijeće je najprije prikupilo saznanja objavljena u emigrantskom, jugoslavenskom i stranom tisku, stručnim publikacijama i raznim drugim knjigama. Ovako dobiveni podaci provjeravani su i upotpunjavani kroz razgovore s brojnim osobama iz kruga znanaca, suradnika i rodbine žrtava.

Temeljem članka 6. Zakona o utvrđivanju ratnih i poratnih žrtava kojim je propisano da Komisija ima ovlaštenje zahtijevati od arhiva, muzeja, crkvenih institucija, političkih organizacija, poduzeća, državnih organa i drugih institucija, organizacija i tijela da joj stave na uvid dokumentaciju kojom raspolažu, a koja bi mogla biti od značenja za njenu zadaću, a institucije, organizacije i tijela iz stavka I. ovoga članka dužni su postupiti po zahtjevu Komisije, pristupilo se proučavanju dokumentacije

bivše Službe državne sigurnosti (SDS) Republičkog sekretarijata unutrašnjih poslova (RSUP) Socijalističke republike Hrvatske (SRH), koja se nalazi u pismohrani Ministarstva unutarnjih poslova RH i u Hrvatskom državnom arhivu.

Najveći dio dokumentacije SDS-a značajan za rad Komisije uništen je. Prema izjavama svjedoka, "pročišćavanje" dokumentacije SDS-a od kompromitirajućeg materijala za rad SDS-a, njegovih dužnosnika i službenika te suradnika, zbivalo se u više navrata u godinama prije prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj, a glavno uništavanje takve dokumentacije dogodilo se neposredno prije višestranačkih izbora. Prema izjavama svjedoka, ta se dokumentacija uništavala u krugu RSUP-a SRH, Centra SDS Zagreb, u spalionici Sabora SRH, u pećima tvornice ferolegura u Dugom Ratu itd. Svjedoci iz BiH govore o uništavanju dokumentacije iz republičke centrale SDB-a u Sarajevu, kojaje kamionima odvožena u tvornicu celuloze u Maglaju i tamo bacana u kiselinu.

U suradnji sa suborcima, rodbinom i pravnim zastupnicima poratnih žrtava komunističkog sustava ubijenih u inozemstvu te uz pomoć diplomatsko-konzularnih predstavništava (DKP) RH u inozemstvu, Vijeće je pristupilo i prikupljanju dokumentacije i saznanja od nadležnih državnih tijela (sudovi, državna odvjetništva, kriminalistička policija i sl.) zemalja u kojima su se dogodili ti zločini. Najopsežnija dokumentacija prikupljena je o djelovanju jugoslavenske tajne službe protiv hrvatskih emigranata u Njemačkoj, Francuskoj, SAD i Australiji.

Nakon toga, u suradnji s drugim državnim tijelima RH, pripremljeni su i obavljeni brojni razgovori s nekadašnjim rukovoditeljima i djelatnicima jugoslavenskih tajnih službi. Ovi razgovori bili su vrlo koristan izvor saznanja općenito o tehnologiji rada jugoslavenskih tajnih službi, ali i konkretnih podataka za pojedine slučajeve likvidacije hrvatskih emigranata.

"HRVATSKA NEPRIJATELJSKA EMIGRACIJA" - "HNE"

Pod terminom hrvatske neprijateljske emigracije (HNE) Udba je podrazumijevala hrvatske emigrantske političke, društvene, kulturne, športske i vjerske organizacije te razne politički aktivne grupe i pojedince.

Imajući u vidu postupke odlučivanja, organiziranja i izvođenja otmica i likvidacija hrvatskih emigranta, te operacije jugoslavenskih tajnih službi mogu se podijeliti u nekoliko razdoblja. U godinama neposredno nakon završetka Drugog svjetskog rata OZNA je napadala prvenstveno one hrvatske emigrante koji su imali dobre veze sa savezničkim centrima moći (npr. Drago Jilek) ili su uživali neokrnjen ugled među narodom u Domovini (npr. dr. Ivo Protulipac). Padom Aleksandra Rankovića 1966. i relativnim omekšavanjem represivnog sustava unutar Jugoslavije naglo se povećao broj "ofanzivnih akcija" prema hrvatskim političkim emigrantima, odnosno broj otmica i likvidacija u emigraciji. Od pada Rankovića do konca 1971., dakle u razdoblju za koje se pretpostavljalo da su u Zagrebu vlast preuzeli hrvatski orijentirani komunisti, ubijena su dvadeset i četiri hrvatska emigranta, a deseterica su slučajem preživjela atentate i jedan je otet. Ta crna serija nastavila se i nakon 1971., a naročito neposredno nakon Karadžićeva, dakle tijekom 1972. godine te u razdoblju nekoliko

godina prije i poslije smrti Josipa Broza Tita, a trajala je praktički do pred sam raspad Jugoslavije.

Prema dosadašnjim saznanjima, jugoslavenska je tajna služba diljem svijeta u vremenskom razdoblju od 1946. do 1990. godine likvidirala šezdeset i osam hrvatskih emigranata. Isto je tako utvrđeno da je u tom istom razdoblju pet hrvatskih političkih emigranata netragom nestalo, te se može opravdano pretpostaviti da su bili oteți i na nepoznatom mjestu likvidirani.

Vijeće je također registriralo trideset pokušaja ubojstva te tri uspjele i dvije neuspjele otmice hrvatskih političkih emigranata u razdoblju od 1946. do 1990. godine.

NASTANAK I POVIJEST UDBE

Povijest tajnih službi komunističke Jugoslavije započinje nekoliko godina nakon osnivanja Komunističke partije Jugoslavije 1919. godine, čiji su članovi i funkcionari bili izravno ovisni o tada jedinoj komunističkoj državi u svijetu - SSSR-u. Točnije rečeno, nalazili su se u različitim oblicima organizirane suradnje s obavještajnim službama SSSR-a i Kominterne. Najpoznatiji su: Simo Marković, Petko Miletić, Milan Gorkić, Mustafa Golubić, Dragiša Vasić, Blagoje Nešković, Josip Broz Tito, Ivan Stevo Krajačić, Ivo Lola Ribar, Ivan Antonov Srebrenjak, Josip Kopinić Vazduh, Zdenka i Boris Kidrič i drugi.

Prema nekim izvorima, Tito je od 1922. do 1924. pohađao visoku akademiju NKVD-a u Moskvi i dobio čin general majora.

Tijek događaja početkom Drugoga svjetskog rata nametnuo je Josipu Brozu Titu potrebu osnivanja vlastite tajne službe. On je 10. kolovoza 1941. izdao tzv. Uputstva partizanskim odredima glede sigurnosnih pitanja. Te su upute bile opće naravi, a njihova glavna poruka glasila je da "izdajice i provokatore treba smjesta likvidirati". Nakon toga započinje osnivanje tzv. partizanskih straža, narodnih straža, narodne milicije i sl. pri partizanskim odredima. Tek 1943. Tito donosi odluku o razdvajanju obavještajne i kontraobavještajne službe.

CK KP Slovenije prvi je osnovao Varnostnu in obveščevalnu službu Oslobodilne fronte. U izvješću Titu u ožujku 1942. godine Edvard Kardelj, pod konspirativnim imenom "drug Bevc", napisao je: "Egzekucijski aparat sastoji se iz oko 50 momaka. Ti momci rade svake stvari. Nekoliko primjera: skoro dnevno padaju denuncijanti, okupatorske sluge itd."

Tek sredinom 1944. godine, točnije 13. svibnja 1944., Tito je odlučio osnovati Odelenje za zaštitu naroda (OZNA). Pet dana kasnije, 18. svibnja, Aleksandar je Ranković u Drvaru potpisao Uputstvo o formiranju Ozne. Pored Tita i Rankovića, osnivačima Ozne mogu se smatrati i ruski obavještajci Vladimirovič Burtakov i Vasiljevič Tiškov Timofejev. Za svoga zamjenika na čelu Ozne Ranković je postavio Svetislava Stevanovića - Ćecu.

Ozna se sastojala od četiri odjela. Prvi se bavio obavještajnim poslovima, a na čelu mu je bio Maksimilijan Baće, zvani Maks ili Milić. Drugi odjel bavio se kontrašpijunažom; na čelu mu je bio Crnogorac Pavle Pekić. Treći odjel bavio se vojnom kontrašpijunažom, a vodio ga je general Jefto Šašić. Četvrti odjel, na čelu s Mijatom Vuletićem, rukovodio je tehnikom i vezom.

Prvi načelnik Ozne za Hrvatsku bio je Ivan Stevo Krajačić (zamjenik mu je bio Marijan Cvetković). Prvi načelnici bili su: u Srbiji Slobodan Penezić - Krćun; u Sloveniji Ivan Maček - Matija; u Bosni i Hercegovini Uglješa Danilović; u Crnoj Gori Veljko Milatović; u Makedoniji Bane Andrejev.

Sva pojedinačna i masovna ubojstva koja je izvršila jugoslavenska vojska neposredno prije formalnog kraja Drugog svjetskog rata i mjesecima nakon njegovog završetka, a posebice vezano za događaje poznate pod nazivom Bleiburška tragedija i Križni put, događala su se pod patronatom Ozne. Naime, Tito je 15. kolovoza 1944. potpisao Uputstvo o osnivanju vojnih jedinica Korpusa narodne obr2ne Jugoslavije (KNOJ) kao formacija zaduženih za "borbu s antinarodnim ustanicima i likvidiranje antinarodnih bandi, čišćenje oslobođenih teritorija od ostataka razbijenih neprijateljskih jedinica, špijuna i diverzanata". Knoj je bio podređen direktno Titu, ali je on njime rukovodio preko načelnika Ozne Aleksandra Rankovića. Prvi komadant Knoja bio je Jovo Vukotić, a njegov zamjenik Nikola Ljubičić. Prvi politkomesar Knoja bio je Vlado Janjić, a prvi obavještajni oficir Mesud Hotić.

U ožujku 1946. Ozna je reorganizirana, to jest razdvojena na civilne i vojne službe, koje dobivaju nova imena: Uprava za istraživanje i dokumentaciju (LTID) i Uprava državne bezbednosti (UDBA) te Vojnoobavještajna služba (VOS) i Kontraobavještajna služba (KOS). KOS je 1955. preimenovan u Organ bezbednosti (OB) Jugoslavenske narodne armije (JNA), a Udba 1966. godine, nakon tzv. Brijunskog plenuma, u Službu državne bezbednosti (SDB), odnosno Službu državne sigurnosti (SDS).

OB JNA djelovao je pri Saveznom sekretarijatu narodne odbrane (SSNO). Organizacijska struktura OB bilaje prilagođena ustroju JNA. Pri armijskim oblastima, garnizonima, pukovima itd., odnosno odgovarajućim jedinicama u mornarici i zrakoplovstvu, postojale su tzv. Kontraobavještajne grupe (KOG), dok je pri Teritorijalnoj odbrani (TO) djelovala tzv. Bezbednost teritorijalne odbrane (BTO). VOS je također bio podređen SSNO, a svoju aktivnost razvijao je preko vojnih misija i diplomatskih predstavništva SFRJ u inozemstvu.

UID, koji je kasnije preimenovan u Službu za istraživanje i dokumentaciju (SID), bio je u sastavu Saveznog sekretarijata inostranih poslova (SSIP). Djelovao je uglavnom preko jugoslavenskih diplomatsko-konzularnih (DKP) i vanjskotrgovačkih predstavništava u inozemstvu.

SDB, kao civilna kontraobavještajna služba, nalazila se u sastavu Saveznog sekretarijata unutrašnjih poslova (SSUP). Sastojala se od više uprava (odjela), a svoju organizacijsku mrežu razvijala je putem Republičkih sekretarijata za unutrašnje poslove (RSUP), a ovi preko centara SDB-a i njihovih ispostava. Unutrašnji organizacijski ustroj republičkih centrala i centara SDI3-a bio je sukladan strukturi saveznog SDB-a.

Radom svih službi koordiniralo se iz kabineta J. B. Tita, a nakon njegove smrti iz kabineta Predsjedništva SFRJ.

Nakon raspada Jugoslavije velik broj osoba iz jugokomunističke tajne policije nastavio je svoj posao u službama novih država.

POSTUPAK DONOŠENJA ODLUKE O "OFANZIVNIM AKCIJAMA"

Otmice i ubojstva hrvatskih političkih emigranata nazivale su se u žargonu jugoslavenskih tajnih službi "ofanzivnim akcijama" ili "specijalnim zadacima". U proceduru obavještajnog izviđanja, planiranja, organiziranja i izvođenja otmica i likvidacija hrvatskih emigranata bile su najčešće uključene sve tri glavne jugoslavenske tajne službe.

Prema saznanjima Komisije, a posebno iz izjava svjedoka iz vrha struktura hrvatske, bosansko-hercegovačke i savezne beogradske Službe državne sigurnosti, oko 70% rada Udbe protiv emigracije odnosio na hrvatsku emigraciju, a ostalih 30% na srpsku, albansku i muslimansku emigraciju. U Drugu upravu SSUP-a stizale su informacije iz svih republičkih središta vezano uz osobe od saveznog interesa. Ta je uprava bila glavno mjesto gdje se odlučivalo o "ofanzivnim akcijama" prema hrvatskim emigrantima.

Postupak donošenja odluke o likvidaciji nekog političkog emigranta te njenom izvođenju bio je neslužben, ali precizno razrađen. Procjena o stupnju nepoželjnosti ili opasnosti nekog emigranta po jugoslavensku državu te prijedlog njegove otmice ili likvidacije u principu je dolazio iz savezne centrale SDB-a u Beogradu, ali je mogao doći i iz republičke centrale SDS-a, pa čak i iz samoa centra SDS-a u kojem je vođena tzv. obrada dotičnog emigranta.

Za organizaciju tih akcija također je bila nadležna Druga uprava SSSUP-a, uz koordinaciju s minimalnim brojem osoba iz nadležnih republičkih središta i regionalnih centara SDS-a. O namjeri da se izvede "ofanzivna akcija" izvještavalo se saveznog sekretara za unutrašnje poslove. U vrijeme kad je Franjo Herljević bio savezni sekretar za unutrašnje poslove, budući da je bio u izvršnim osobnim odnosima s Josipom Brozom Titom, mogao je k njemu doći kad je htio. Svjedoci izjavljaju da bi mu obično u ožujku ili travnju mjesecu svake godine opširno referirao o sigurnosnoj situaciji i saznanjima o planovima emigracije. Tada bi mu naveo imena nekolicine emigranata prema kojima bi se eventualno trebale poduzeti "ofanzivne akcije". U tu svrhu Herljević je čak predlagao osnivanje Odjela za posebne zadatke pri Drugoj upravi SSUP-a, ali taj prijedlog nije realiziran je zaključeno da bi se time povećala opasnost dekonspiracije službenika SDB-a. Ukoliko bi Tito odobrio akciju, savezni sekretar za unutrašnje poslove izvještavao bi svog kolegu na republičkoj razini s čijeg je područja bio podrijetlom dotični emigrant. Tada je odgovarajuću suglasnost za "ofanzivnu akciju" morala dati republička vlast. Republički sekretar za unutrašnje poslove tražio je suglasnost republičkog i partijskog rukovodstva.

Izjave svjedoka iz vrha struktura hrvatske, bosansko-hercegovačke i savezne Službe državne sigurnosti potvrđuju ostala saznanja da SDS nije mogla poduzeti nijednu ozbiljniju akciju bez odobrenja državnog i partijskog vrha republike i saveza. Iz sažetka tih izjava može se zaključiti da je Služba državne sigurnosti bila politička policija, odnosno u funkciji politike vladajuće partije Saveza komunista. Svjedoci doslovno izjavljuju da se nije smjelo ništa dogoditi što nije odgovaralo partiji. Služba nije smjela izvoditi ni bezazlenije akcije ukoliko bi time narušavala neki interes politike. Partija je davala zapovijedi i smjernice za rad, a SDS je bila samo izvršitelj. U izvršnim komitetima i predsjedništvima SK postojale su osobe, npr. jedan od izvršnih sekretara, koji su nadgledali i usmjeravali rad SDS-a. I pri predsjedništvu republika i Predsjedništvu SFRJ postojao je Savjet za zaštitu ustavnog poretka. Taj Savjet je odobravao posebne aktivnosti organima unutarnjih poslova, posebno Službi državne sigurnosti, uz prethodnu konzultaciju i suglasnost republičkog i saveznog političkog i državnog vrha. U "Saveznom savetu" bili su predstavnici svih republika i najviših saveznih struktura. Dugogodišnji i najznačajniji članovi "Saveta" bili su Vladimir Bakarić iz Hrvatske, Edvard Kardelj iz Slovenije, Branko Mikulić iz BiH, Lazar Koliševski iz Makedonije i Vidoje Žarković iz Crne Gore te savezni ministri unutarnjih poslova Franjo Herljević, Stane Dolanc i Dobroslav Čulafić. Glavna osoba uz Tita zadužena za državnu sigurnost dugo je godina bio general Ivan Mišković Brk.

Što se tiče "specijalnih sredstava", tj. samokresa, prigušivača, bombi, otrova i sl., koja su korištena u "specijalnim akcijama", ona su se uglavnom izrađivala u beogradskom "Institutu za bezbednost", a rijetko na nekom drugom mjestu. "Specijalna sredstva" na dva su načina prenošena u inozemstvo: krijumčarenjem i diplomatskom poštom. "Specijalna sredstva" koja su prebacivana ilegalno i diplomatskom poštom pohranjivana su u zgradama DKP Jugoslavije u inozemstvu ili kod "suradnika-baza" do trenutka njihove uporabe.

Uvidom u dokumentaciju SDS RSUP-a SRH i SDB RSUP-a SR BiH te u izjave više dužnosnika, službenika i suradnika jugoslavenskih tajnih službi, kao i u sudske dokumente sa suđenja suradnicima jugoslavenske SDS u inozemstvu, identificirano je više desetaka državnih i partijskih dužnosnika i službenika u SFRJ, kao i suradnika jugoslavenskih tajnih službi - kao potencijalnih sudionika ili svjedoka u procesu predlaganja, odobravanja, planiranja i izvođenja atentata na hrvatske emigrante.

LIKVIDACIJE HRVATSKIH POLITIČKIH EMIGRANATA

U nastavku donosimo činjenični opis nekoliko karakterističnih i relativno dobro istraženih slučajeva ubojstva ili otmice sa smrtnim posljedicama hrvatskih političkih emigranata.

Otmica Drage Jileka sa smrtnim posljedicama

Dana 16. ožujka 1949. iz Rima je na tajanstven način nestao hrvatski emigrant Drago Jilek, rođen 2. svibnja 1912. u Sarajevu, šef Ustaške nadzorne službe (LTNS) u NDH.

Propagandisti jugoslavenskih tajnih službi, primjerice nekadašnji novinar Vjesnika Đorđe Ličina u knjizi "Dvadeseti čovjek" (izdavač: Centar za informacije i publicitet, Zagreb 1979.), tvrdili su da su Jileka "u Argentini ubili njegovi suradnici". Stvarna istina o Jilekovoju sudbini sve donedavno bila je nepoznata hrvatskoj javnosti. Tek poneki spomen jugoslavenskih autora, primjerice Mile Milatovića i Vladimira Dedijera, koji su se, optužujući Andriju Hebranga, pozivali na sadržaj tzv. Jilekove torbice, dao je naslutiti daje Jilek bio otet i odveden u Jugoslaviju.

Međutim, sadržaj dosjea Drage Jileka, koji je pohranjen u Hrvatskom državnom arhivu, otkriva pravu istinu o njegovoj sudbini. Iz tog dosjea nepobitno proizlazi daje Jilek bio otet u Rimu i doveden u Beograd gdje je dugo godina držan zatvoren i ispitivan, a potom najvjerojatnije likvidiran. U dosjeu se, između ostaloga, nalazi Jilekova izjava koju je, pod pseudonimom Drago Duvnjaković, dao 8. ožujka 1950. u Beogradu.

Ubojstvo trogodišnje Dinke Domačinović

Zločinačku narav Udbe najbolje ilustrira teroristički napad bombom na prostorije Hrvatskog doma u ulici Salta br. 1241 u Buenos Airesu. Bombu su, oko 22.00 sata 16. srpnja 1960., prema izjavama očevidaca, postavile dvije nepoznate osobe, koje su pobjegle automobilom koji ih je čekao u susjednoj ulici. Očevidci tvrde da su teroristi prije izvođenja bombaškog napada zavirivali u dvoranu gdje se mladež zabavljala proslavljajući posljednji dan školskih praznika, te su morali biti svjesni svog zločinačkog čina.

Dan nakon atentata, unatoč najvećoj brizi koju su poduzeli argentinski liječnici, preminula je trogodišnja Dinka Domačinović od posljedica ranjavanja krhotinom u glavu. Pored nje poginuo je Argentinac, osamdeset godišnji David Martinez, a ranjeno je još sedamnaest mladih ljudi između devet i trideset tri godine.

Otmica sa smrtnim posljedicama Geze Paštija

Sredinom 1951. godine Jugoslaviju je napustio đak osječke Realne gimnazije Geza Pašti, rođen 1934. godine u Čepinu, kako bi izbjegao uhićenje zbog pisanja antijugoslavenskih parola na državnim zgradama. Nakon dolaska u Australiju, Pašti se vrlo brzo politički aktivirao u Hrvatskom oslobodilačkom pokretu (HOP). Jedno vrijeme uređivao je glasilo HOP-a, mjesečnik Spremnost, a onda je s Josipom Senićem i Jurom Marićem 1961. godine osnovao Hrvatsko revolucionarno bratstvo (HRB). Tijekom 1962. godine Glavni revolucionarni stan HRB-a donio je odluku da je situacija sazrela za ustrojavanje organizacije u Europi, te je odlučeno da se u Europu uputi Geza Pašti.

Uvidom u dosje Geze Paštija, koji je pohranjen u pismohrani MUP-a RH, može se vidjeti da je Udba istodobno donijela odluku: "Centar Državne Bezbednosti Osijek je 15. 01. 1965. napisao plan obrade Pašti Geze i proslijedio ga RSUP-u Zagreb radi korištenja. Planom je predviđeno učiniti slijedeće: Raditi u cilju likvidacije u inostranstvu ili hvatanju pri dolasku u zemlju: predložimo da u razradi uzme učešća i služba DSIP-a".

Navečer, 17. srpnja 1965., oko osam sati, vlasnica kuće u Nici, u kojoj je Pašti stanovao, pozvala je Paštija na telefon. Razgovor s nepoznatom osobom, vjerojatno ženskom, trajao je vrlo kratko. Nakon toga je Pašti žurno izašao, rekavši stanodavki kako ide na jedan sastanak. Nakon toga više ga nitko nikada nije vidio.

Nešto manje od dvije godine nakon ovog događaja, prema dosjeu Geze Paštija koji je pohranjen u pismohrani MUP-a RH, vodstvo osječke Udbe napisalo je sljedeću informaciju: "U Osijeku 11. 04. 1967. Predlog: Pašti Geza, predlog za brisanje iz obrade: Njegove veze smo našim mjerama pasivizirali tako da ne predstavljaju interes. Imajući u vidu ove momente i sugestiju druga Š. iz RSUP-a predlažem da brišemo iz evidencije lice pod obradom. Vođa operativne grupe Đ. D.; operativni radnik K. D.; saglasan načelnik Centra DB Z.G." (Napomena: iz citata izostavljena su puna imena i prezimena te su dani samo inicijali).

Prema izjavama visokih dužnosnika Udbe, Pašti je bio otet, doveden u Jugoslaviju, mučen, ispitivan i likvidiran.

Ubojstvo Marijana Šimundića

Marijan Šimundić, rodom iz Lovreća kod Imotskog, ubijen je 13. rujna 1967. kod Stuttgarta. Priprema ubojstva započela je nasrtljivim udvaranjem ljepušaste Njemice koja se predstavljala kao Doris Andreas. Gotovo svakodnevno je navraćala u Šimundićev restoran. Šimundić, koji je inače bio veoma oprezan, nije posumnjao da njome manipulira Udba preko njegovog zemljaka Joze Cvitanovića iz Prološca Donjega kraj Imotskoga. Doris je uspjela ostvariti zadatak: namamiti Marijana Šimundića na mjesto gdje će ga Cvitanović moći nesmetano ubiti.

Uvečer 13. rujna 1967., dok su Doris i Šimundić bili u automobilu na jednom parkiralištu pored gradića Weilimdorfa kod Stuttgarta, ubojica Jozo Cvitanović približio se automobilu i kroz otvoreni prozor ispalio šest hitaca iz samokresa kalibra 7,56 u Šimundića. Doris Andreas je zajedno s Cvitanovićem istoga dana pobjegla u Jugoslaviju.

Njemačkaje policija relativno brzo razjasnila cijeli slučaj. Utvrdila je daje pravo ime Doris Andreas zapravo Brunhilde Koblenz. Državni odvjetnik iz Stuttgarta Dieter Jung zatražio je 1969. godine od Jugoslavije njeno izručenje kao i izručenje Joze Cvitanovića. Odgovor je: stigao iz Beograda tek nakon godinu dana. U njemu se Cvitanović uopće nije spominjao, a za Koblenzovu se tvrdilo da se zahtjev njemačkog Državnog odvjetništva ne može udovoljiti. jer je Brunhilde Koblenz u međuvremenu postala jugoslavenska državljanka.

Jozo Cvitanović umro je u svojoj 56. godini u Splitu. a pokopan je 4. lipnja 1984., na groblju u Prološcu Donjem. Brunhilde Koblenz, osjećajući se zapostavljena i u nadi daje njezin slučaj zaboravljen. odlučila se već u srpnju 1984. vratiti u Njemačku. Iako je dobila jugoslavensku putovnicu na lažno ime, njemačka policija znala je za njezon dolazak, i uhićena je već u zračnoj luci u Stuttgartu Zemaljski sud u Stuttgartu osudio ju je na devet godina zatvora.

Ubojstvo Branka Jelića

Još za vrijeme Kraljevine Jugoslavije, Beograd je razmišljao o ubojstvu Branka Jelića, organizatora ustaškog pokreta, rođenog 28. veljače 1905. u Docu Donjem u podnožju Mosora. Milan Stojadinović, poznati srpski političar iz toga vremena, napisao je u svojim memoarima kako je knez Pavle Karadorđević namjeravao zatražiti od Hitlerove vlade Jelićevo izručenje, da bi ga, prilikom transporta u Jugoslaviju, izbacili iz zrakoplova negdje nad Karavankama u Sloveniji.

Nakon Drugog svjetskog rata, 1950. godine, Udba je pokušala oteti, sada jednog od najvažnijih emigrantskih vođa, dr. Branka Jelića u Duesseldorfu. Otmičari, koji su oko pet sat ujutro upali u Jelićev stan u Friedrichstrasse 95, bili su kamuflirani u odore engleskih vojnika. Jelić je slutio da se nešto sprema protiv njega te je dan prije pokušaja otmice napustio stan i odselio se iz Duesseldorfa u Berlin.

Početak 1968. godine u blizini Branka Jelića pojavio se Vinko Sindičić. Jelić je u njega stekao ogromno povjerenje. Međutim, Sindičić je ubrzo počeo surađivati s jugoslavenskom Vojnom misijom u Berlinu. Zbog opasnosti dekonspiracije suradnje Vojna je misija Sindičića predala na vezu Centru SDS Rijeka. Prema "Informaciji br. 168 od 5. travnja 1968. Centra SDS Rijeka", koja se nalazi u dosjeu Branka Jelića pohranjenom u Hrvatskom državnom arhivu, Vinko Sindičić je 3. travnja 1968. doputovao u Rijeku i započeo suradnju s operativcem riječke Udbe Jerkom Draginom, koji mu je dao pseudonim "Mišo". Već nakon nekoliko mjeseci "Mišo" je postao jedan od najplodonosnijih agenata jugoslavenske tajne službe, ali i spreman na "ofanzivne akcije".

U "Informaciji br. 88" Centra SDS Rijeka od 23. svibnja 1969. o sastanku s "Mišom" u Rijeci, koja se nalazi u dosjeu Branka Jelića pohranjenom u Hrvatskom državnom arhivu, na kojem su bili prisutni "načelnik I sektora Službe DS RSUP SRH drug Melkior Baranović, šef op. grupe Centra SDS Rijeka drug Gajić Dane, i operativni radnik Centra SDS Rijeka drug Dragin Jerko", među ostalim stoji: "Miši" je stavljen u zadatak da temeljito prouči sve mogućnosti jedne ofanzivne akcije prema dr. Branku Jeliću u kojoj bi on lično i jedino učestvovao, tim prije jer "Mišo" već sada apsolutno prihvata takvo rješenje".

Nekoliko mjeseci kasnije, kako proizlazi iz "Informacije 51" Centra SDS Rijeka od 26. ožujka 1970., koja se nalazi u dosjeu Branka Jelića pohranjenom u Hrvatskom državnom arhivu, "Mišo" je bio spreman za akciju: "Mišo" je priložio i fotografije Jelićeve ordinacije, . stana i nekih karakterističnih dijelova puta, kojim se ovaj svakodnevno kreće od stana do ordinacije".

Dr. Branko Jelić je 10. rujna 1970., kao i obično, rano ujutro napustio stan i uputio se do svoje liječničke ordinacije u Uhlandstrasse 141 u Berlinu. Kad je stupio na nogostup, eksplodirala je bomba. No, eksplodirao je samo manji dio postavljenog eksploziva pa je Jelić bio samo lakše ranjen. Policija je utvrdila da je eksploziv postavljen dva tjedna ranije. Atentatori su proveli žicu, dugu više od tristo metara, preko ulice u jednu dvorišnu zgradu, odakle su promatrali Jelićev dolazak.

Udba nije odustajala. Novi pokušaj bombaškog atentata uslijedio je 5. svibnja 1971. Tog dana, ujutro ubrzo iza osam sati, opet je eksplodirala bomba zakopana na pločniku pred ulazom u Jelićevu liječničku ordinaciju. Istraga je pokazala da je bila aktivirana automatskim paljenjem iz udaljenosti od oko dvjesto metara. Jelić je zadobio teže ozljede na nogama i desnom ramenu te je prevezen u berlinsku bolnicu.

Dva dana kasnije, 7. svibnja, dok je ležao u bolesničkom krevetu, na Jelićaje pokušao novi atentat. U bolničku sobu, koja je bila danonoćno čuvana, pokušala je ući devetnaestgodišnja Dragica Jeremić, udata Friedrich, iz Zrenjanina, već policijski registrirana kao prostitutka u Berlinu. Policija je kod nje pronašla samokres s prigušivačem, nekoliko ručnih bombi i putovnicu na lažno ime koju joj je izdala jugoslavenska Vojna misija u Berlinu. Osuđena je na dvije godine zatvora.

Branko Jelić se ponovno odselio na sigurnije područje, u glavni grad Bavorske Munchen. Međutim, Udba je i tamo uskoro uspjela filtrirati svoga suradnika u njegovu blizinu. To je bio agent Centra SDS Osijek pod pseudonimom "Boem", kojeg je na vezi držao tadašnji inspektor osječke Udbe J.P. Branko Jelić je preminuo 31. svibnja 1972. od posljedica trovanja, neposredno pred početak Bugojanske akcije, koju je financijski i organizacijski pomagao.

Likvidacija Josipa Senića

Josip Senić, rođen 18. ožujka 1936. u Novoj Gradiški, još kao maloljetnik postao je član organizacije Hrvatski nacionalni pokret i tako došao u sukob s jugokomunističkom vlašću. Godine 1956. bio je osuđen na dvije godine uvjetne kazne zbog neprijateljske djelatnosti. Senić je 1957. godine pobjegao u Italiju, a odatle je odselio u Australiju, gdje je pristupio skupini mladih hrvatskih emigranata koja je osnovala HRB, u kojemu je zauzeo jednu od vodećih dužnosti. Nakon nestanka Geze Paštija, Senić je 1965. godine došao u Europu da nastavi tamo gdje je Pašti stao.

U dosjeu Josipa Senića, kojije pohranjen u Hrvatskom državnom arhivu, stoji: "29. 5. 1969.: Konzultacija u Osijeku po pitanju operativno - tehničkih mjera prema Seniću. Prisutan S.Š. Osnovni zadatak: likvidacija kao jedina ispravna mjera. U tu svrhu radi se na pronalaženju pogodne osobe. Ima se u vidu mogućnost veze "Prijatelj" iz Australije. Spremni smo ga najljepše primiti i osigurati ugodan boravak...". Zatim: "Osijek, 2. 3. 1971. Neposredno u vezi s ciljem obrade - izvršenje specijalnog zadatka - angažiramo se na pronalaženju podesne osobe za izvršenje ovoga zadatka. Prethodna kombinacija s vezom "Prijatelj" je u toku. "Prijatelj" se sada nalazi u SR Njemačkoj. Operativni radnik D.I." (Napomena: iz citata izostavljena puna imena i prezimena te dani samo inicijali.)

Prema "Informaciji br. 48" Centra SDS Rijeka, koja se nalazi u dosjeu Josipa Senića pohranjenom u Hrvatskom državnom arhivu, o Senićevom kretanju i namjerama redovno je Udbu izvještavao Vinko Sindičić, suradnik pod pseudonimom "Mišo". U spomenutoj "Informaciji" stoji: "Na sastanku u Zagrebu dana 3. III. 1972. g. suradnik "Mišo" dao namje detaljan plan gostionice HRB-a u Wieslochu".

Kad je 10. ožujka 1972. upravitelj dotične gostionice u Wieslochu kod Heidelberga ušao u sobu u kojoj je Senić spavao, zatekao je Senića mrtvog: s prerezanim

grkljanom i dva taneta iz samokresa u glavi. Nakon što je ubio Senića, ubojica je pregledao njegove stvari i neke dostavio centrali hrvatske Udbe u Zagrebu.

Ubojstvo obitelji Stjepana Ševe

Među opasnije vođe HRB-a u Europi Udba je ubrojila i Stjepana Ševu, rođenog 1937. godine u Hamzićima kod Širokog Brijega. Ševo je emigrirao 1966. godine. Vrlo brzo postao je politički aktivan i povjerljiva osoba u hrvatskim emigrantskim krugovima. Iz izvješća suradnika riječke Udbe Vinka Sindičića i suradnika splitske Udbe pod pseudonimom "Mosor", bilo je poznato da je Ševo bio jedan od glavnijih logističara HRB-a u Europi.

Ševo je - sa ženom Tatjanom, rođenom 1946. godine u Varaždinu, i pokćerkom Rosemarie, rođenom 1963. godine u Stuttgartu - živio u Stuttgartu. Te 1972. godine obitelj je planirala godišnji odmor u Italiji, pa su 18. kolovoza 1972. doputovali u gradić San Doria di Piave kod Venecije, gdje su odsjeli u pansionu Bar Ristorante Centrale.

Tjedan dana kasnije, 24. kolovoza 1972., Ševini su otišli na željezničku postaju u San Dona di Piave, gdje su dočekali budućeg ubojicu koji je doputovao vlakom Simplon Express. Na povratku s kolodvora, oko 21.30 sati, Ševo se zaustavio blizu tržnice. Piljarica Antonia Mazaletto. kasnije je izjavila policiji kako se u automobilu nalazio jedan muškarac s crnim naočalama. Obitelj Ševo i ubojica odatle su, sporednom cestom, krenuli u pravcu Venecije. Ševo je vozio, do njega je sjedila Tatjana, a otraga ubojica i mala Rosemarie. Na jednom zavoju, kad je Ševo usporio, ubojica mu je ispalio tri hica u zatiljak. Ševo je na mjestu ostao mrtav. Automobil se zanio i sletio u jarak. Tatjana je, premda vezana sigurnosnim pojasom, zgrabila ubojičin samokres i otrgla prigušivač zvuka. Ubojica je ispalio više hitaca prema njoj i smrtno je ranio. Nakon toga je ispalio dva hica u glavu devet godišnjoj Rosemarie i trenutačno je usmrtio. Prilikom napuštanja automobila ubojica je vidio da je Tatjana još živa, pa je stavio novi okvir u samokres i čitav ispucao u već polumrtno Tatjanino tijelo. Nakon toga je, pod zaštitom gustog mraka, pretrčao vinograd i sjeo u automobil koji gaje tu čekao te nestao u pravcu Trsta.

U blizini zločina nalazila se talijanska vojarna. Dočasnik Francesco Lombardi i vojnik Salvatore di Garbo, koji su čuli pucnjavu i potrčali prema mjestu odakle se čula, kasnije su izjavili: "Iako smo vojnici, kad smo došli na mjesto zločina, bili smo potreseni i ostali smo bez riječi. Prizor je bio jeziv".

Nakon ubojstva obitelji Ševo, njihov navodni prijatelj Vinko Sindičić pobjegao je u Jugoslaviju. Nastavio je raditi za Udbu pod novim pseudonimom "Pitagora".

Ubojstvo Brune Bušića

Bruno Bušić ubijen je 16. listopada 1978., između 23 i 23,15 sati, u dvorištu zgrade koja se nalazi na adresi 57. rue de Belleville, Paris 19eme. Na tijelu su utvrđene dvije ulazne rane: na desnoj strani glave iznad sljepoočice i na prsima, u blizini lijeve bradavice. Rana u lubanji imala je silaznu putanju; zrno se zaustavilo u desnoj strani glave. Drugo tane prošlo je kroz srce, aortu, trbuh i gušteraču te se zaustavilo u

kralježnici između trećeg i četvrtog pršljena; izazvalo je unutarnji izljev krvi. Radi se o dva identična taneta, kalibra 7,65, bijelog metala, proizvoda tvrtke Hirtenberger (Austrija). Svjedoci su izjavili da je jedna osoba dotrčala za žrtvom, pucala u nju i pobjegla. Na ulici se čula škripa automobilskih guma. Šturi opis te osobe: mlad čovjek, europski tip, niski rast oko 1,70 cm, srednja razvijenost, kestenjasta kratka kosa, odjeven u jaknu.

Upravo se očekuje početak glavne rasprave pred Županijskim sudom u Zagrebu protiv Vinka Sindičića, osumnjičenog za ubojstvo Brune Bušića. Vjerojatno će se tijekom suđenja saznati još brojne nove pojedinosti o tom slučaju, ali i o drugim akcijama SDS-a. Zaslugom Vijeća i Komisije koja je podnijela krivičnu prijavu protiv počinitelja ubojstva Brune Bušića i Državnom odvjetništvu RH dostavila dokumentaciju i saznanja o mogućim izvršiteljima, koju je prikupila uglavnom u suradnji sa Službom za zaštitu ustavnog poretka (SZUP) MUP-a RH, pokrenuta je istraga koja je dovela do izručenja Vinka Sindičića iz Škotske i podizanja optužnice. Vijeće Komisije pripremiло je cjelovit elaborat o saznanjima vezanim uz ubojstvo Brune Bušića i osumnjičenog počinitelja Vinka Sindičića za nadležna redarstvena i pravosudna tijela te ih redovito izvještava o novim saznanjima.

Ubojstvo Nikole Miličevića

U jutarnjim satima 13. siječnja 1980., na parkiralištu ispred svog stana u Frankfurtu, ubijen je hrvatski emigrant Nikola Miličević-Beban, bliski suradnik Brune Bušića i jedan od osnivača Ujedinjenih Hrvata Njemačke. Iza sebe je ostavio udovicu i petero djece između 4 i 12 godina starosti. Ime Nikole Miličevića nalazilo se na popisu šestorice Hrvata čije je izručenje Beograd 1978. godine tražio u zamjenu za četvero njemačkih terorista uhićenih u Zagrebu. Kad ta trgovina nije uspjela, Beograd se odlučio na likvidaciju. Njemačka je policija utvrdila da oružje iz kojeg je Miličević ubijen potječe iz iste radionice u Mađarskoj, u kojoj je bilo pripravljeno oružje i za raniji pokušaj ubojstva Stipe Bilandžića.

Glavni razlog za ubojstvo Nikole Miličevića vjerojatno je bio onemogućavanje otkrivanja stvarne pozadine ubojstva jugoslavenskog konzula u Frankfurtu Edvina Zdovca. Prema nekim pokazateljima, Miličević je naišao na trag da je suradnik hrvatske Udbe pod pseudonimom "Oskar", kojeg su na vezi držali inspektori Drugog odjela SDS-a RSUP-a SRH Đ.L. i J.P., organizirao ubojstvo Zdovca po nalogu Udbe, odnosno tadašnjeg Titovog zamjenika Stane Dolanca, s kojim je Zdovac bio u osobnom sukobu.

Ubojstvo Stanka Nižića

U noći, 24. kolovoza 1981., ubijen je samokresnim hicima iz najneposrednije blizine, na svom radnom mjestu u zuriškom hotelu Kindli, trideset godišnji hrvatski emigrant Stanko Nižić, član HRB-a.

Kao i u mnogim drugim slučajevima, glavni doušnik u blizini Stanka Nižića bio je agent splitske Udbe "Šimun". On je, preko Blagoja Zelića, Udbi dojavljivao stvarne i izmišljene namjere Stanka Nižića, među ostalim da planira ubojstvo Josipa Broza Tita

i da nabavlja diverzantski materijal za izvođenje diverzantsko-terorističkih akcija u Jugoslaviji. Te su prijave Nižića dovele na vrh Udbine liste za odstrjel i na kraju ga stajale života.

Prema izjavama visokih dužnosnika SDS-a, u likvidaciji Stanka Nižića sudjelovali su suradnici Udbe pod pseudonimima "Pitagora" i "Cico 2".

Ubojstvo Đure Zagajskog

U noći od subote na nedjelju, 26. na 27. ožujka 1983., ubijen je emigrant Đuro Zagajski, rodom iz Zagreba. Njegovo mrtvo tijelo, razmrskane lubanje, pronađeno je na otvorenom polju u munchenskom parku Vrt fazana. Zagajski je bio prijatelj i suradnik prethodno ubijenih Stanka Nižića i Antuna Kostića.

Mjesecima prije ubojstva Đure Zagajskog, suradnik zagrebačke Udbe pod pseudonimom "Karlo", dostavljao je izvješća o aktivnostima hrvatskih emigranata u Njemačkoj i Švicarskoj. Glavna osoba u tim izvješćima bio je Đuro Zagajski. U izvješću od 29. srpnja 1982., "Karlo" je optužio Zagajskog da priprema diverzantske akcije protiv Jugoslavije. Iza pseudonima "Karlo" krio se čovjek kojeg je Zagajski poznavao iz Zagreba i kojem je vjerovao, jer nije znao da je Udbe "Karla" poslala u inozemstvo na "specijalne zadatke". "Karla" su na vezi držali službenici Centra SDS Zagreb M. M. i M. D., a izvješća o suradnji s "Karlom" dostavljali su tadašnjem šefu F. V.

Ubojstvo Ante Đapića

Brat hrvatskog emigranta Ante Đapića danima nije ništa čuo o njemu. To ga je uznemirilo, i 29. lipnja 1989. pošao ga je potražiti u stan. Pozvonio je, ali nitko nije odgovarao. Raspitivao se kod njegovih prijatelja i znanaca, ali je od svih dobivao odgovor da ga već danima nisu vidjeli. Nakon toga je zamolio kućepazitelja da otvori stan. Kad su ušli u stan u ulici Karl-Jatho-Weg 10 u Nuernbergu, bili su zaprepašteni. Nasred stana ležao je u lokvi krvi Ante Đapić, izboden nožem i razbijene glave. Jedna od rijetkih osoba u koju je Anto Đapić imao povjerenje i bez rezerve je primao u stan - bio je već spominjani suradnik zagrebačke Udbe pod pseudonimom "Karlo".

POKUŠAJI UBOJSTVA HRVATSKIH POLITIČKIH EMIGRANATA

Pored ubojstava i otmica sa smrtnim. posljedicama, Vijeće je prikupilo saznanja i o nekoliko pokušaja ubojstava hrvatskih političkih emigranata, jer su organizatori ili počinitelji tih atentata otkriveni prije, za vrijeme ili nakon pokušaja ubojstva, pa o tim slučajevima postoji opsežna policijska i sudska dokumentacija koja je značajna za rekonstrukciju rada jugoslavenske tajne službe prilikom planiranja i izvođenja "ofanzivnih akcija".

Priprema ubojstva Stjepana Bilandžića

U predvečerje 30. listopada 1975. nepoznati atentator pucao je kroz prozor u siluetu čovjeka koji je sjedio za radnim stolom u uredu Stjepana Bilandžića, vođe Hrvatskog

narodnog otpora i urednika organizacijskog glasila Otpor. Atentator nije znao da su Bilandžić i njegov knjigovođa nekoliko dana ranije zamijenili kancelarije. Knjigovođa je ranjen tanetom između lopatice i ključne kosti, ali je ostao živ.

Nove pripreme za ubojstvo Stjepana Bilandžića Udba je započela preko suradnika Centra SDS Osijek pod pseudonimom "Hamilton", kojeg je na vezi držao inspektor tog Centra J. P. Udbi nije bilo poznato da je "Hamilton" suradnju izdao njemačkoj tajnoj službi i započeo dvostruku igru.

Ovdje donosimo sažetak "Hamiltonova" svjedočenja pred članovima Vijeća 12. ožujka 1994: ""Hamilton" je J. P. najprije davao sitne informacije o kretanju emigranata. Većinu tih informacija sastavljali su njemački obavještajci. Oni su se čudili kako Udba dobro prihvaća bezvrijedne informacije. Nešto im je bilo sumnjivo. Pretpostavljali su da Udba priprema neki značajniji zadatak za "Hamittona". Ta pretpostavka ubrzo se ostvarila. Nakon nekoliko mjeseci počeo je J. P. inzistirati na neposrednom sastanku s "Hamiltonom". Susreli su se 25. studenoga 1975. u Zurichu. S J. P. bio je neki A. Đ.. Švicarska policija na kraju je uhapsila svu trojicu. To je bio dogovor između njemačke i švicarske tajne službe kako bi došli do podataka o J. P.. Cijelu noć su ga policijski obrađivali. U zatvoru su proveli jedan dan, nakon čega su protjerani iz Švicarske. Nakon dva dana, J. P. nazvao je "Hamiltona" i pitao što je bilo. J. P. je pozvao "Hamiltona" na novi sastanak u Trst. Njemačka je policija posumnjala da je Udba možda otkrila dvostruku igru i da hoće "Hamiltona" otetiti. Za to im je Trst bio najprikladniji. Međutim, taj je sastanak propao zbog grješke talijanske obavještajne službe. Prilikom trećeg sastanka, 27. rujna. 1977. u Trstu, J. P. je prvi put ponudio "Hamiltonu" šezdeset tisuća maraka za ubojstvo Stjepana Bilandžića i rekao mu da će pištolj s prigušivačem dobiti u Njemačkoj te da otvori račun u nekoj švicarskoj banci. J. P. najavio je dolazak "Hamiltonu" u Ludwigshafen na konačni dogovor. Njemačka policija mu je pripremila zamku. Odlučili su ga uhapsiti. J. P. je nazvao u "Hamiltonov" lokal 22. studenoga 1977. i rekao da se nalazi u blizini te ga pozvao da se sastanu".

Nakon povratka u Jugoslaviju J.P. je 24. studenog 1977. napisao izjavu o tom događaju, koja se nalazi u arhivi MLJP-a RH, u kojoj je među ostalim zapisao: "Izjava o neuspjelom izvršenju operativnog zadatka u SR Njemačkoj 22.11.1977.godine. U toku septembra, oktobra i novembra ove godine vršene su pripreme za kontakt sa saradnikom "Hamiltonom" koji je trebao uslijediti u SR Njemačkoj da bi se saradniku prenijeli specijalni zadaci. U dogovoru sa drugovima u I Odjelu SDS RSUP odlučeno je, da osim mene na put krene i pomoćnik načelnika opr. odjela u Centru SDS Osijek S.I. Nakon odluke da se putuje iz Zagreba avionom za Frankfurt dana 21. 11. o.g. u I Odjelu SDS RSUPa SRH obavljene su posljednje pripreme za ovo putovanje i dogovoreno kako sam već rekao da sa "Hamiltonom" prvi u kontakt stupi drug S. i da mu prenese da će se naredni kontakt na kojem je saradnik trebao primiti specijalni zadatak održati 22.11. o.g. u Stuttgartu kod televizijskog tornja... Kada je "Hamilton" nailazio ništa sumljivo nije primijećeno i tog trenutka osim nas trojice na ulici se nalazio nama za leđima jedan muškarac star oko 30 godina. Tog trenutka S. i ja smo se razdvojili, jer smo ocijenili da nas je "Hamilton" uočio i u to vrijeme razdaljina između nas trojice bila je 50m. S. je nastavio hod i na sredini tog prostora sastao se sa "Hamiltonom". Nakon rukovanja između njih dvojice vidio sam da su započeli razgovor i tog trenutka na udaljenosti od njih 30 - 50 m iz jedne od pokrajnih ulica iz

pravca "Hamiltonovog" lokala vrlo žurno je izašao jedan muškarac star oko 30 godina u zelenom tri-četvrt zimskom kaputu (hubertus) svijetlih hlača, plave malo duže kose, moderne frizure s muškom torbicom pod rukom. Odmah iza njega također vrlo žurno dolazi još jedan muškarac približno istih godina, obučen u tamni mantil, vjerojatno crni, po mojoj ocjeni kada je uočio "Hamiltona" i S. pravi polukrug i staje nasuprot mjesta gdje se nalazio ovaj prvi. Ocjenio sam da je nenormalna situacija ... Tog trenutka pretpostavljao sam, da sam i sam pod pratnjom, odlučujem se da to provjerim, prelazim ulicu i ulazim u jedan blok manjih ulica i nakon njihovog prolaska utvrđujem da nisam pod pratnjom. Nakon izvjesnog vremena bilo mi je jasno da je S. uhapšen... Javio sam se u Centar Osijek što se dogodilo i. pribavio broj telefona načelnika I Odjela SDS RSUP-a SRH kojem sam se direktno javio. Nakon razgovora s njim sugerirao mi je da ako postoji ikakova mogućnost da napustim Njemačku. Nakon sagledavanja situacije moje vlastito mišljenje je da je supruga saradnika "Hamiltona" saradnik njemačke policije. Na ovakav zaključak me upućuju i ranije nejasne situacije oko saradnika "Hamilton". Njegovu izdaju isključujem, jer u tom slučaju ne bi došlo do hapšenja S. na mjestu gdje je izvršeno, odnosno došlo bi i do mog hapšenja i postoji mogućnost, da saradnik za čitav slučaj i ne zna. Operativni radnik: J. P."

J.P., I. S. i "Hamilton" trebali su se naći u Stuttgartu s inspektorom Centra SDS Split Ć.G. koji je bio zadužen da suradniku "Hamiltonu" preda "specijalno sredstvo" za "specijalni zadatak", a koje je bilo pohranjeno u Muenchenu kod njegovog suradnika baze pod pseudonimom "Vanja".

Pokušaj ubojstva Franje Gorete

Najkritičniji dan u životu hrvatskog emigranta Franje Gorete bio je 13. prosinca 1980. kad su ga Udbini plaćenici Georg Huber i Adam Lapčević pokušali ubiti u njegovom stanu u Saarbrueckenu.

Franjo Goreta je, u razgovoru za Nedjeljnu Dalmaciju (ND od 9. i 16. veljače 1994.), opisao taj događaj: "Samo sam malo otvorio vrata. Nikad ih nisam širom otvorao. Vidim da su mi ljudi nepoznati, pogledam naniže i vidim da jedan u ruci drži pravi mali top, revolver cal. 45. Sve se odvijalo velikom brzinom. Pokušao sam zatvoriti vrata, ali ni oni nisu bili slabići, nisam uspio. Reagirao sam refleksno i bacio se prema vratima spavaće sobe koja su bila zatvorena. Probio sam vrata i bacio se prema krevetu. Ispod jastuka je bio moj revolver Smith & Wesson. Napipao sam ga i znao sam da sam spašen. Počela je pucnjava s obiju strana. Oni su pucali nasumce, jer nisu znali gdje sam. Jedan moj metak pogodio je Lapčevića u predjelu grudnog koša. Huber je počeo bježati niz stepenište. Poslije je i sam priznao kako je gledao da ga imam na nišanu i pomislio je da je gotov. Međutim, peti metak je zatajio. Kako sam često taj revolver nosio za pojasom, vjerojatno je municija povukla vlagu."

Atentatori su uspjeli pobjeći. Međutim, budući da je Lapčević krvario, Huber ga je odlučio ostaviti u jednoj bolnici kod Munchena. Njemačkoj policiji, koja je već tragala za atentatorima, to je bio dovoljan trag. Sljedećeg dana uhićeni su Lapčević i Huber, ali i njihov nalogodavac Dragan Barać. Zemaljski sud u Saarbrueckenu osudio je 22. srpnja 1981. Hubera na četrnaest, Baraća na dvanaest i Lapčevića na osam godina zatvora.

Nakon prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj te agresije JNA i paravojskih srbočetničkih formacija na RH, i Dragan Barač i Franjo Goreta stavili su se na raspolaganje hrvatskoj državi i Ministarstvu obrane. Stoga je Vijeće početkom 1994. godine organiziralo njihov susret i pomirenje. Goreta je oprostio Baraču, ali je rekao da će nakon potpunog oslobođenja Hrvatske i stabiliziranja hrvatske države podnijeti tužbu protiv organizatora atentata, prvenstveno protiv Blagoja Zelića. To je učinio 12. svibnja 1999. Nakon što je Komisija dostavila Državnom odvjetništvu dokumentaciju s kojom je raspolagala o tom slučaju, Državno odvjetništvo odredilo je istragu protiv Blagoja Zelića. Međutim, Zelić je ubrzo nakon toga umro.

Atentat na Nikolu Štedula

U petak, 14. listopada 1988., u zrakoplovu švicarske zračne kompanije sletio je u londonsku zračnu luku čovjek s putovnicom u kojoj je stajalo - Rudolf Lehotzky; adresa: 3A Av. Cales 1206, Ženeva. Dotični se carinskim službenicima predstavio kao trgovački putnik. Sutradan, 15. listopada, u subotu, vlakom je nastavio put u škotski grad Edinburg. Istoga dana, kasno poslijepodne, Lehotzky je uzeo sobu u edinburškom hotelu Old Waverly i unajmio automobil u poslovnici rent-a-car kompanije Avis. Trećeg dana, 16. listopada, u nedjelju, krenuo je unajmljenim kolima u gradić Kirkcaldy. Nakon što je stigao onamo, u više je navrata zaustavljao mještane sa zamolbom da mu pokažu put do ulice Glen Lyon Road. U toj je ulici, naime, živio Nikola Štedul, predsjednik Hrvatskog državotvornog pokreta (HDP). Elisabeth Woods, sobarica u hotelu u ulici Glen Leon Road, tijekom tri dana viđala je preko puta svoje sobe parkirana crna kola s crvenom prugom. U njima je sjedio čovjek slavenske fizionomije i čitao novine. Nešto joj je bilo čudno te je zapamtila . registracijsku oznaku automobila. Nikola Štedul svakodnevno je točno u sedam sati izvodio u šetnju svog njemačkog vučjaka Pašu, inače dobro istreniranog psa-čuvara. U . ponedjeljak, 17. listopada, Štedulova susjeda Joan Ward primijetila je kako nepoznati muškarac sjedi u automobilu nedaleko od Štedulove kuće i promatra ulicu. Sljedećeg dana, 18. listopada, Štedulov susjed James Napier Blount, također je opazio istog muškarca kako sjedi u automobilu i promatra ulicu. Tog se dana Štedul kasno vratio iz sveučilišne knjižnice i započeo pisati članak za glasilo HDP-a Hrvatski tjednik, koji je izlazio u Australiji. Članak je dovršio tek oko pet sati ujutro 19. listopada. Tog dana ujutro Lehotzky je ponovno promatrao Ulicu Glen Lyon Road. Umirovljeni pismonoša Eric Martin primijetio ga je i, zbog čestih provala u kuće, zapisao je broj automobila: F 440 - AFK. Lehotzky je poslijepodne na TV-u gledao prijenos utakmice nogometnih reprezentacija Škotske i Jugoslavije. koja je završila neriješeno 1:1. U četvrtak, 20. listopada, Štedul je mimo običaja iz stana izašao nešto kasnije, oko osam sati. Kratko je sa psom šetao ulicom i zatim je skrenuo u obližnju šumicu. Nakon petnaestak minuta vraćao se i stotinjak metara prije svoje kuće zapazio je kako mu se iz suprotnog pravca polagano približava automobil. Kad je došao do njega, vozač je prikočio i nagnuo se prema prozoru. Štedul je pomislio da je čovjek zalutao u gradu i da traži pomoć. Nagnuo se prema prozoru. U tom trenutku Lehotzky je potegnuo samokres s prigušivačem i ispraznio cijeli okvir u Štedula. Nakon toga je pobjegao.

Otpribliže u isto vrijeme kad se Lehotzky dovezao do uzletišta u Edinburgu, vratio unajmljeni automobil i sjeo u zrakoplov za London, umirovljeni pismonoša Eric Martin pričao je policajcima kako je prethodnih dana zapazio sumnjiva kola registarskih oznaka F 440 - AFK. inspektor David Fraser u žurbi je pisao podatke na

dlan i odjurio u policijsku postaju. Ubrzo je saznao da automobil pripada agenciji Avis i da je bio iznajmljen Rudolfu Lehotzkom, koji se upravo nalazi u zrakoplovu koji za dvadesetak minuta treba sletjeti u londonsku zračnu luku Heathrow. Frazer je odmah izdao nalog za uhićenje. Engleska je policija opkolila zrakoplov u kojem se nalazio Lehotzky. Dvojica detektiva ušla su unutra, a pilot je zamolio putnika Lehotzskog da se javi u pilotsku kabinu. Ovaj se nije odazvao, nego je na svom mjestu čekao da svi putnici napuste zrakoplov. Dvojica detektiva prišla su mu i objasnila da je uhićen na što je Lehotzky burno prosvjedovao.

Osam dana kasnije, 28. listopada, Štedula su iz bolnice odvezli u policijsku postaju, gdje je poredano stajalo desetak ljudi. Štedul ih je promatrao. Četvrtog u redu prepoznao je kao napadača. Policajci su ga pitali kako mu je ime, a on je odgovorio na njemačkom: Ich heisse Vinko" / "Zovem se Vinko"/.

Kao što je poznato, Vinko Sindičić osuđen je na petnaest godina zatvora, a nakon izdržane dvije trećine kazne izručen je Republici Hrvatskoj.

OBILAZAK GROBOVA PORATNIH ŽRTAVA KOMUNISTIČKOG SUSTAVA UBIJENIH U INOZEMSTVU

Članovi Vijeća u razdoblju od 28. travnja 1992. do 15. rujna 1999. obišli su osobno ili su organizirali posjet sljedećih grobova poratnih žrtava komunističkog sustava ubijenih u inozemstvu:

- Brune Bušića u Parizu, Francuska - Mate Kolića u Parizu, Francuska
- Stipe Mikulića u Goeteborgu, Švedska - Mije Lijića u Goeteborgu, Švedska
- Nikice Martinovića u Klagenfurtu, Austrija - Stanka Nižića kod Zuericha, Švicarska
- Damira Đurekovića u Zagrebu
- Kreše Tolja, Vida Maričića i Mile Rukavine u Muenchenu, Njemačka
- Nahida Kulenovića u Muenchenu, Njemačka
- Franje Mikulića u Muenchenu, Njemačka
- Stjepana Đurekovića u Muenchenu, Njemačka - Branka Jelića u Muenchenu, Njemačka
- Ante Kostića u Muenchenu, Njemačka
- Obitelji Stjepana Ševe u Stuttgartu, Njemačka - Marijana Šimundića u Stuttgartu, Njemačka
- Petra Bilandžića u Koelnu, Njemačka - Josipa Senića u Wieslochu, Njemačka
- Ante Đapića kod Nuernberga, Njemačka

PRIJENOS POSMRJNIH OSTATAKA PORATNIH ŽRTAVA KOMUNISTIČKOG SUSTAVA UBIJENIH U INOZEMSTVU

Dr. Ivo Protulipac

Dana 26. lipnja 1994., u organizaciji Velikog križarskog bratstva u Hrvatskoj, posmrtni ostatci dr. Ivana Protulipca preneseni su u Domovinu i pokopani u obiteljskoj grobnici njegova učitelja dr. Ivana Merza na Mirogoju. Svetu misu zadušnicu predvodio je pomoćni biskup zagrebački Marko Culej.

Božidar Nagy, jedan od obnovitelja Velikog križarskog bratstva u Hrvatskoj, prilikom naknadnog pokopa posmrtnih ostataka dr. Ive Protulipca, rekao je sljedeće: "Dr. Protulipac bio je već došao do Rima i bio je na sigurnom. Ondje je bio proveo dva mjeseca. Međutim, čuvši kako mnogi naši ljudi bježe, vratio se u Trst da pomaže našim ljudima. I stoga se slobodno može reći da je poginuo stvarno kao mučenik ljubavi prema svome narodu".

Krešimir Toli

Na zahtjev rodbine pok. Krešimira Tolja, Komisija je organizirala prijenos njegovih posmrtnih ostataka s groblja u Muenchenu u Domovinu. Pokop posmrtnih ostataka pok. Krešimira Tolja obavljen je 26. listopada 1997. na mjesnom groblju Krpiševac u Veljacima. U ime Komisije pogrebu su bili nazočni dopredsjednik Komisije Vice Vukojević i tajnik Komisije Florijan Boras.

Franjo Mikulić

Na zamolbu rodbine i suboraca pok. Franje Mikulića, nekadašnjeg gradonačelnika Jastrebarskog, člana CK SKH, sudionika Hrvatskog proljeća i kasnijeg predsjednika Hrvatskog narodnog vijeća (HNV) u emigraciji, koji je kao politički emigrant preminuo pod nerazjašnjenim okolnostima 23. travnja 1983., Komisijaje - u suranji s Ministarstvom povratka i useljništva, Klubom hrvatskih povratnika iz iseljništva, Zagrebačkom županijom, Gradom Jastrebarsko i Općinom Pisarovina - organizirala prijenos posmrtnih ostataka pok. Franje Mikulića s groblja u Muenchenu i, prema želji rodbine, njegov pokop 18. prosinca 1998. u obiteljskoj grobnici u Donjoj Kupčini.

U ime Komisije pogrebu je bio nazočan član Komisije, sudac Ustavnog suda RH gosp. Marijan Severinac. U ime Ministarstva povratka i useljništva, Zagrebačke županije, Grada Jastrebarsko i Općine Pisarovina, pogrebu su bili nazočni pomoćnik ministra Marijan Buconjić, župan Branimir Pasecki, gradonačelnik Stjepan Bakšić i načelnik Tomo Kovačević.

Sprovodu su također bili prisutni Vlado Glavaš, predsjednik Kluba hrvatskih povratnika iz iseljništva, te suradnici pok. Franje Mikulića iz vremena Hrvatskog proljeća Janko Bobetko, Ivan Penić, Dražen Budiša i Ante Todorčić.

Josip Senić

Komisija je, na zahtjev rodbine pok. Josipa Senića, organizirala prijenos njegovih posmrtnih ostataka iz Wieslocha u Njemačkoj u Domovinu. Izaslanstvo Kluba hrvatskih povratnika iz iseljništva preuzelo je u ponedjeljak, 15. veljače 1999., posmrtnu ostatke

Josipa Senića na graničnom prijelazu Bregana.

Josip Senić bio je istaknuti hrvatski domoljub i rođeni revolucionar. O tome najbolje svjedoči izjava Brune Bušića da je sam počeo revolucionarno razmišljati tek nakon što je upoznao Josipa Senića.

Posmrtni ostatci pok. Josipa Senića pokopani su uz vojne počasti 20. veljače 1999. na zagrebačkom groblju Miregej. U ime Komisije pogrebu je bio nazočm dopredsjednik Komisije Vice Vukojević. U ime Komisije, Ministarstva povratka i useljništva, Grada Nova Gradiška i Kluba hrvatskih povratnika iz iseljništva oproštajne govore održali su gđa Gordana Turić, ministar Marijan Petrović, gradonačelnik Ante Šolić i predsjednik Vlade Glavaš.

Stanko Nižić

Na zahtjev rodbine pok. Stanka Nižića Komisija je, u suradnji s Klubom hrvatskih povratnika iz iseljništva, Generalnim konzulatom RH u Zuerichu i Županijom hercegovačko-neretvanskom u FBiH, organizirala prijenos njegovih posmrtnih ostataka iz Švicarske u Domovinu.

Prijenos posmrtnih ostataka pok. Stanka Nižića popratila je jedna posebnost, a radi se o tome da je u cijeloj povijesti Kantona Zuerich, koji ima vrlo stroge propise o "brizi za grobnu tišinu preminulih", ovo tek drugi slučaj odobrenja ekshumacije i prijenosa nečijih posmrtnih ostataka. U odluci poglavarstva Grada Dietikon kod Zuericha, na čijem su gradskom groblju bili pokopani posmrtni ostatci pok. Stanka Nižića, stoji: "U Gradu Dietikonu do sada nije poznat nijedan slučaj ekshumacije. U cijelom Kantonu Zuerich poznat je jedan slučaj ekshumacije, odobren zbog posebnih obiteljskih razloga. U ovom slučaju ne radi se samo o posebnim obiteljskim razlozima, već i o činjenici da je preminuli bio na glasu kao borac za nezavisnu hrvatsku državu te je stoga danas smatran nacionalnim herojem. Zbog toga treba biti pokopan u svojoj Domovini. Prilikom odlučivanja između propisa o brizi za grobnu tišinu i hrvatskih nacionalnih interesa, mora se uzeti u obzir da pokop preminulog 1981. nije bio moguć u njegovoj Domovini, te da njegovi roditelji nisu mogli biti nazočni pogrebu u Švicarskoj. Zbog toga se ovom zahtjevu udovoljava u smislu posebnog odobrenja".

Ekshumacija posmrtnih ostataka pok. Stanka Nižića izvršena je 29. lipnja 1999., a ispraćaju posmrtnih ostataka pok. Stanka Nižića u Domovinu bio je nazočan generalni konzul RH u Zuerichu, gospodin Slavko Novokmet.

Pokop posmrtnih ostataka pok. Stanka Nižića obavljen je 11. srpnja 1999. na mjesnom Groblju Svetog Ivana u Crvenom Grmu kod Ljubuškog. Pogrebu su bili nazočni predstavnici državne Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava, Županije hercegovačko-neretvanske, Općine Ljubuški i Kluba hrvatskih povratnika iz iseljništva, kao i suborci i prijatelji pok. Stanka Nižića iz Domovine i emigracije.

Ante Đapić

Na zahtjev rodbine pok. Ante Đapića Komisija je, u suradnji s Klubom hrvatskih povratnika iz iseljeništa, organizirala prijenos njegovih posmrtnih ostataka iz Njemačke u Domovinu.

Pokop posmrtnih ostataka pok. Ante Đapića obavljen je 17. srpnja 1999. na mjesnom groblju u Donjim Rujanima kod Livna. Pogrebu su bili nazočni predstavnici Komisije, hercegbosanske županije, Općine Livno, Hrvatskog društva političkih zatvorenika i Kluba hrvatskih povratnika iz iseljeništa, kao i suborci i prijatelji pok. Ante Đapića iz Domovine i emigracije.

Bruno Bušić

Na zahtjev rodbine i vodstva Zaklade Ante Bruno Bušić, koja je nositelj cijeloga projekta, Komisija upravo radi na organizaciji prijenosa posmrtnih ostataka Brune Bušića iz Pariza u Zagreb, gdje će biti pokopani u grobnicu koja se dovršava na Mirogoju. Pokop posmrtnih ostataka Brune Bušića planira se za 16. listopada 1999. Otprilike tjedan dana prije toga izvršit će se ekshumacija posmrtnih ostataka i, u organizaciji Veleposlanstva RH u Francuskoj i Hrvatskog katoličkog centra u Parizu, organizirat će se njihov svečani ispraćaj. U Zagrebu će se prirediti svečani doček, a lijes će biti izložen na prigodnom mjestu kako bi se građanstvo moglo oprostiti od legendarnog hrvatskog političko - osloboditeljskog mislioca.

Obitelji Stjepana Ševe

Na zahtjev rodbine pok. Stjepana Ševe i njegove pok. supruge Tatjane, Komisija upravo radi i na organizaciji prijenosa posmrtnih ostataka tročlane obitelji Stjepana Ševe s gradskog groblja u Stuttgartu na zagrebačko groblje Mirogoj gdje je nedavno uređena grobnica za njih. Prijenos i pokop posmrtnih ostataka planira se sredinom studenog 1999. godine.

Zahtjevi za prijenos posmrtnih ostataka poratnih žrtava komunističkog sustava ubijenih u inozemstvu.

Zahtjeve za prijenos posmrtnih ostataka u Domovinu likvidiranih hrvatskih političkih emigranata u međuvremenu je podnijela rodbina: Marijana Šimundića, Hrvoja Urse, Josipa Krtalića, Petra Bilandžića, Joze Oreča, Marijana Rudele i Antuna Kostića.

OSTALE AKTIVNOSTI VIJEĆA

Publicistički rad

U Izvješću o promidžbenom i publicističkom radu Komisije od 1. prosinca 1992. uglavnom se govori o radu Vijeća vezanom uz dokumentarni film "Bruno Bušić život, djelo i mučko ubojstvo" (scenarist Andrija Popović; redatelj Nikola Babić; producent Hrvatsko društvo političkih zatvorenika). Citiramo najvažnije dijelove Izvješće:

"Vijeće i predsjednik Komisije, vodeći brigu o obvezi iz projekta istraživanja, da je radu Komisije potrebno dati što širi publicitet, kako bi se kod građana potisnuo, još uvijek prisutan, strah da govore o ratnim i poratnim događajima, prihvatili su inicijativu Hrvatskog društva političkih zatvorenika da Komisija preuzme pokroviteljstvo nad dokumentarnim videofilmom "Bruno Bušić - život, djelo i mučko ubojstvo". Nesporan je interes Komisije za ovaj film i za druge slične projekte, jer je bitna zadaća filma da rasvijetli mučko ubojstvo hrvatskog intelektualca i revolucionara Brune Bušića. Film vrlo ozbiljno i precizno secira jedno određeno razdoblje i političko ozračje u kojem su se nalazili Hrvati, hrvatski intelektualci, borci za nacionalnu državu u domovini i dijaspori. On nudi podatke i nepobitne dokaze o državnom terorizmu bivše države. Film posebice naglašava neke pouke čija je aktualnost danas neprijeporna. Misli se na razne recidive prošlosti kao primjerice na dijelove i ostatke jugoslavenskog tajno policijskog aparata koji je godinama tlačio hrvatske mislitelje i borce za slobodu i nezavisnu Hrvatsku. Film naglašava i značaj nacionalnog pomirenja i uvođenja instituta oprost. Ova dva oprečna imperativa film suprotstavlja i nudi poruku, odnosno rješenje: u ime nacionalnog izmirenja valja oprostiti onima zabludjelima, naročito onima koji su, mimo svoje volje, radili protiv interesa hrvatskog naroda. To, međutim, ne važi za one, koji su, svojom voljom zdušno radili protiv hrvatskog čovjeka i hrvatskog naroda, te koji su počinili zlodjela protiv čovjeka koja gone svi međunarodni pravni sustavi, te njihovi zločini ne podliježu zastari. Njima i sličnima Komisija neće dopustiti da zaustave ili onemoguće njen rad. Svjesna značenja utvrđivanje povijesne istine, Komisija će povijesnu zadaću obaviti u cijelosti. Umjesto pojedinačnih odgovora na neistine, obmane i laži iznijete u javnim glasilima, a napose u nekim tjednim listovima, naglašavamo da su svi materijali čije je korištenje omogućila Komisija autentični, a činjenični navodi su istiniti, te su bespredmetni svi prigovori autorima scenarija, teksta i režije filma. Dakle, prihvaćanjem pokroviteljstva nad navedenim projektom, Vijeće, pa time i Komisija, nisu počinili nikakvu formalnopravnu povredu propisa, već naprotiv, povjerenu im zadaću izvršili su savjesno i odgovorno".

Mišljenje o Bugojanskoj skupini

Zastupničkom domu Hrvatskog državnog sabora uputio je zastupnik Ivan Gabelica Prijedlog deklaracije o pokušaju ustanka za hrvatsku državnu nezavisnost u okolici Bugojna godine 1972. Razmatrajući navedeni Prijedlog, Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora na sjednici 28. lipnja 1996. donio je Zaključak kojim od Komisije traži mišljenje o navedenom Prijedlogu deklaracije. Postupajući po navedenom zahtjevu Komisija je, na prijedlog Vijeća, na sjednici 24. siječnja 1997. utvrdila mišljenje čije najvažnije dijelove citiramo:

"Kako je Prijedlog deklaracije prvenstveno političko pitanje, Komisija nije u mogućnosti dati mišljenje o tom pitanju. No, nesumnjivo je, pa i općepoznato, da su članovi Bugojanske skupine stradali u oružanom sukobu s Jugoslavenskom armijom i milicijom i da im je cilj bio podizanje ustanka i uspostava nezavisne hrvatske države.

Pod pojmom Bugojanska skupina podrazumijevaju se devetnaestorica Hrvata koji su 20. lipnja 1972. naoružani prešli tadašnju austrijsko-jugoslavensku granicu s namjerom da, kao odgovor na nasilno gušenje demokratski usmjerenog masovnog

pokreta za oslobađanje hrvatskog naroda iz 1971. godine, podignu ustanak protiv beogradskog terora i otpočinu gerilsku borbu za nezavisnu hrvatsku državu.

To su: Ambroz Andrić, rođen 10. prosinca 1939.g. u Tuzli, Adolf Andrić, rođen 04. ožujka 1942. u Tuzli, Pavao Vegar, rođen 10. studenoga 1939. u Vašarovićima kod Ljubuškog, Ilija Glavaš, rođen 08. prosinca 1939. u Lužanima kod Gornjeg Vakufa, Đuro Horvat, rođen 12. travnja 1939. u Palinovcu kod Čakovca, Vejsil Keškić, rođen 25. lipnja 1939. u Maloj Peći kod Bihaća, Viktor Kancijanić, rođen u Tinjanu kod Pazina, Petar Bakula, rođen u Rastovači kod Posušja, Ludvig Pavlović, rođen 09. travnja 1951. u Vitini kod Ljubuškog, Mirko Vlasnović, rođen 19. kolovoza 1932. u Zemunik Gornjem kod Zadra, Ilija Lovrić, rođen 1945. godine u Varvari kod Prozora, Filip Bešlić, rođen u Rastovači kod Posušja, Stipe Ljubas, rođen 21. rujna 1951. u Đakovu, Vlado Miletić, rođen u Ograđeniku kod Čitluka, Vinko Knez, rođen 1954. godine u Viškovcima kod Slavonske Požege, Ivan Prlić, rođen 1951. godine u Sovićima kod Gruda, Nikola Antunac, rođen 1950. godine u Karlovcu, Vili Eršek, rođen u Varaždinu, i Vidak Buntić, rođen u Ograđeniku kod Čitluka.

Deset gerilaca imalo je status jugoslavenskih državljana na privremenom radu u inozemstvu, to jest radili su ili su studirali u inozemstvu, a devet ih je bilo političkih emigranata. Svi su pripadali organizaciji Hrvatsko revolucionarno bratstvo (HRB), kojaje zagovarala oružani ustanak protiv jugoslavenske države.

Prema jugoslavenskim izvorima, svi članovi Bugojanske skupine prošli su cjelokupnu vojnu obuku neposredno prije ulaska u Hrvatsku. Osim toga, nekolicina njih imala je vojnog staža u stranim vojskama, najviše u američkoj i australskoj, gdje su stekli potrebno vojno znanje, vještinu i iskustvo.

Skupina je posjedovala određenu količinu naoružanja i opreme: šest malokalibarskih pušaka, sedamnaest samokresa, četiri karabina, dva automata, dvije automatske puške, oko 11.000 naboja, devetnaest noževa, dvije radiopostaje, šest kompasu, šest topografskih karata, dva dalekozora i sl.

Kako je poznato, Bugojanska skupina puna je dva mjeseca držala u neizvjesnosti cjelokupni jugoslavenski režimski aparat. Nekoliko desetaka tisuća jugoslavenskih vojnika i milicajaca bilo je pokrenuto u hajku na devetnaesticu hrvatskih gerilaca koji su se hrabro borili od 21. lipnja do 27. srpnja 1972. Nj ih petnaestorica, prema službenoj jugoslavenskoj verziji, poginula su u izravnoj borbi s pripadnicima jugoslavenskih vojnih i milicijskih snaga, a četvorica su uhićena i osuđena na smrt od strane Vojnog suda u Sarajevu. Međutim, postoje naznake da je nekolicina Bugojanaca bila ranjena, zarobljena, te potom podvrgnuta strahovitom mučenju od kojeg su i podlegli.

Točni podaci o vremenu, mjestu i okolnostima pogibije petnaestorice Bugojanaca još uvijek nisu poznati. Potpuno je nepoznata i sudbina njihovih tijela, iako se može pretpostavljati da su kremirani i daje njihov pepeo rasut na nepoznatom mjestu.

Uhićeni Mirko Vlasnović, Đuro Horvat i Vejsil Keškić strijeljani su 17. ožujka 1973. Sudbina njihovih tijela također je nepoznata. Ludvigu Pavloviću smrtna je kazna bila zamijenjena za kaznu od dvadeset godina strogog zatvora.

Ludvig Pavlović robiju je izdržao gotovo u cijelosti. Oslobođen je 1991. godine neposredno nakon prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj, te se odmah uključio u pripreme za Domovinski rat. Među prvima je poginuo u obrani hrvatskih interesa u Herceg-Bosni. Pokopan je na mjesnom groblju u rodnoj Vitini, a po njemu je dobila ime jedna gardijska brigada Hrvatskog vijeća obrane (HVO).

U prosincu 1971. godine na sastanku užeg vodstva HRB-a u Salzburgu, donijeta je odluka o ubacivanju Bugojanske skupine u Jugoslaviju. Paralelno s ubacivanjem skupine predviđene su i diverzantske akcije drugih grupa i pojedinaca.

Na području tadašnjih republika SR Hrvatske i SR Bosne i Hercegovine uhićeno je nekoliko desetaka Hrvata pod optužbom da su, prije nego što je Bugojanska skupina ušla u Hrvatsku, pripremali teren za akciju ili da su se trebali naknadno uključiti u nju. Nekolicina uhićenih podlegla je torturama pod istragom (primjerice Antun Raspudić iz Ljubuškog) ili za vrijeme izdržavanja kazne (primjerice Ante Miličević, također iz Ljubuškog). Sigurno i ove žrtve zaslužuju istu pozornost kao i devetnaestorica pripadnika Bugojanske skupine, ali i nekolicina hrvatskih emigranata koje je Udba likvidirala zbog povezanosti s Bugojanskom akcijom.

Osim Bugojanske skupine bilo je i drugih organiziranih pokušaja Hrvata za pokretanje oružanog ustanka s ciljem stvaranja samostalne hrvatske države. Prva veća gerilska skupina - ako izuzmemo akcije koje su izvođene neposredno nakon Drugog svjetskog rata (Akcija 10. travanj ili Kavranova skupina), sastavljena od hrvatskih političkih emigranata, članova HRB-a, koja je prethodila Bugojanskoj skupini - ušla je u Hrvatsku 07. srpnja 1963. Tu skupinu od devet naoružanih članova predvodili su Ilija Tolić i Josip Oblak. Onaje zbog toga kasnije nazvana Skupina Tolić-Oblak. Pripadali su joj još: Dražen Tapšanji, Mirko Fumić, Krešimir Perković, Rade Stojić, Stanko Zdrilić, Branko Podrug i Vlado Leko. Sva devetorica su uhićena neposredno nakon dolaska u Hrvatsku i osuđena na dugogodišnje zatvorske kazne.

Gerilska skupina koja je slijedila primjer Bugojanske skupine bila je sastavljena od samo dvojice članova HRB-a: Ivana Matičevića i Mate Prpića. Oni su nekoliko godina zaredom odlazili iz Njemačke u Hrvatsku i izvodili raznovrsne akcije, od bombaških napada na vojne i milicijske ustanove do likvidacija Udbinih oficira. Neposredno nakon jedne takve akcije poginuli su 29. listopada 1974. kod Gospića."

Predavanja

Samostalni savjetnik u Komisiji i tajnik Vijeća Bože Vukušić održao je predavanje "Rat Udbe protiv hrvatske emigracije" 14. lipnja 1997. na simpoziju "Hrvatska dijaspora - jučer, danas, sutra" u Zagrebu, koji je organizirao Hrvatski institut strategijskih istraživanja. Predavanje je objavljeno u knjizi grupe autora "Budućnost iseljene Hrvatske", u izdanju Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 1998. godina.

III. GROBOVI I GROBIŠTA

U skladu s odredbom članka 5. Zakona o utvrđivanju ratnih i poratnih žrtava II. svjetskog rata, obveza je Komisije otkriti, istražiti, obnoviti i održavati grobove i grobišta vojnika svih zaraćenih vojski. To se odnosi na cijelo područje Republike Hrvatske, ali i na sva područja gdje su se nalazile vojne ili oružane snage zaraćenih strana, kao i na druga mjesta, ukoliko je došlo do stradanja uzrokovanih ratnim operacijama.

Osim za vojne, Komisija skrbi i za grobove i grobišta drugih ratnih i poratnih žrtava, bez obzira na njihovu nacionalnu, rasnu, vjersku, ideološku, političku ili bilo koju drugu pripadnost i bez obzira na to od koga su stradali.

Obveza, je Komisije, nadalje, dostojno obilježiti mjesta pojedinačnih i skupnih stradanja te osigurati mogući prijenos posmrtnih ostataka žrtava i njihov dostojan ukop na drugom mjestu.

Metodologija otkrivanja i istraživanja grobišta počiva, prije svega, na svjedočanstvima građana (nerijetko i očevidaca zločina), a potom i na dokumentaciji koja se čuva u arhivima, crkvenim institucijama, političkim organizacijama, državnim organima vlasti i drugim institucijama, organizacijama i tijelima. Jedan dio grobišta otkriven je prilikom izvođenja građevinskih radova - iskopavanja.

Prikupljeni se podaci obrađuju u Komisiji, prema Upisniku grobišta, u koji se nakon početnih saznanja i prikupljenih dokaza, bilježe sljedeći podaci:

- **položaj grobišta** - položaj grobišta na zemljovidu, kopija katastarskog plana čestice, prijepis posjedovnog lista, izvadak iz posjedovnog lista, skica grobišta, fotografski prikaz grobišta i druga dokumentacija;
- **okolnosti stradanja** - kratak opis događaja, izvori saznanja, prijave građana, zapisnik o izjavi građana, službene bilješke i druga dokumentacija;
- **radovi na grobištu** - dosadašnje aktivnosti na obilježavanju grobišta, plan istraživanja grobišta (uključuje podatke o izvršiteljima poslova, o opsegu poslova, o trajanju radova, o opremi i tehničkim sredstvima, o novčanim sredstvima te o uslugama trećih osoba), istraživanje grobišta (uključuje i zapisnik antropoloških nalaza te fotodokumentaciju), obilježavanje grobišta te druga dokumentacija;
- **istražne radnje** - izvješća policije, izvješća patologa, izvješća suda, presude i druga dokumentacija;
- **žrtve** - skupni prikaz, imena žrtava;
- **zaključak** - povijesna istina;
- **prilozi** - rješenje o imenovanju vijeća za istraživanje grobišta, odluke Komisije i Hrvatskog državnog sabora o predmetu, javna glasila o predmetu, mikrofilm o predmetu, zapis na disketama o predmetu i druga dokumentacija.

Komisija raspolaže podacima o velikom broju masovnih gubilišta za vrijeme i nakon II. svjetskog rata u Hrvatskoj, Sloveniji, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Makedoniji, kao i na drugim područjima izvan bivše SFRJ: u bivšem SSSR-u, Bugarskoj, Austriji, Njemačkoj, Italiji i Francuskoj.

Najveći broj masovnih likvidacija izvršen je nakon 09. svibnja 1945. godine kada je Jugoslavenska armija s austrijsko-slovenske granice vraćala kolone zarobljenih Hrvata. Uslijedili su križni putovi na kojima su partizani i jugoslavenske vlasti diljem Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, preko Srbije, pa sve do Makedonije u manjim i većim skupinama mučili, ponižavali te otvoreno i potajno ubijali zarobljenike.

1. Hrvatska

Do sada su za područje Republike Hrvatske prikupljena saznanja o postojanju **oko sedam stotina lokacija** gdje se nalaze masovna grobišta iz II. svjetskog rata i nakon njega, dok je samih grobišta znatno više. Macelj smo, primjerice, za potrebe ovog izvješća, naznačili kao jednu lokaciju, premda obuhvaća 26 zasebnih, do sada istraženih, jama. Samo za područje Grada Zagreba i Zagrebačke županije Komisija ima saznanja o postojanju 106 lokacija grobišta, nastalih u ratnom i poratnom razdoblju.

2. Bosna i Hercegovina

Za područje Bosne i Hercegovine, do sada su prikupljena saznanja o postojanju **oko 90 masovnih grobišta** u kojima su likvidirani hrvatski vojnici i civili.

3. Slovenija

Na području Republike Slovenije, nalazi se **oko dvije stotine masovnih grobišta**. U većini tih grobišta stradavali su i Hrvati.

Slijedi pregled lokacija grobišta:

Republika Hrvatska

ZAGREBAČKA ŽUPANIJA I GRAD ZAGREB

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
JASTREBARSKO	šuma Gović	ljetu 1945.	broj žrtava: nepoznat Masovna strijeljanja civila iz grada i okolice.	partizani
ZAPREŠIĆ	kod postaje Sutla	svibanj 1945.	broj žrtava: 6 Likvidirani civilni.	partizani
SV. IVAN ZELINA Dubovec Bisacki	živica kod Malekovića		broj žrtava: 400-700 Vršene masovne likvidacije.	partizani
SAMOBOR	groblje	svibanj 1945.	broj žrtava: 4 U više navrata likvidirani nepoznati vojnici.	partizani i vlasti FNRJ
	ulica Milana Reizera	svibanj 1945.	broj žrtava: oko 200 U dvorcu je bio sabirni logor s oko 1500 ljudi. Unutar logora vršena su strijeljanja sudionika Križnog puta. (70-ih godina prilikom kovanja za izgradnju stambenog objekta pronadene su ljudske kosti) Gubilište je obilježeno drvenim križem i spomen-pločom.	partizani
	Giznik	1945.	broj žrtava: nepoznat Mjesto stradanja obilježeno je spomen-križem.	
	Jelenšćak	1945.	broj žrtava: nepoznat Mjesto stradanja obilježeno je spomen-križem.	
	Stražnik	1945.	broj žrtava: nepoznat Mjesto stradanja obilježeno je spomen-križem.	
	u šumi kod Kerestinca		broj žrtava: nepoznat Vršene masovne likvidacije.	
Bobovica	kod mjesta	1945.	broj žrtava: nepoznat	

Pavučnjak	šuma	1945.	Pogubljen jedan vod domobranskih vojnika. broj žrtava: 200-300	
Rakov Potok	kod mjesta	1945. (poraće)	Masovna grobnica domobrani. broj žrtava: oko 650	vlasti FNRJ
	Stupnik		Likvidirani hrvatski vojnici. Postoji više lokacija grobišta. broj žrtava: nepoznat	partizani
	Vilinske jame		Likvidiranja su vršena noću, a žrtve su bacane u jarke locirane uz cestu. broj žrtava: 350	
Smerovišće	kod mjesta	1945.	Likvidirano 210 Hrvata, 110 Srba i 30 Slovenaca. broj žrtava: nepoznat	
Velika Rakovica	Lijeve Štefanki	od 1943. do lipnja 1945.	Mjesto stradanja obilježeno je spomen-križem. broj žrtava: 660	
	na putu za Kravarsko		Likvidirani civili i hrvatski vojnici. broj žrtava: 60	
	Hrašće Turopoljsko		Strijeljane djevojke iz ženskog internata u Preradovićevoj. broj žrtava: nepoznat	
Buševac	šuma Brežik	1945. (poraće)	Masovne likvidacije zarobljenika koji su dovažani iz zagrebačkih zatvora. broj žrtava: nepoznat	partizani
Dubranec	kod mjesta		Strijeljani zarobljeni hrvatski vojnici i civili. broj žrtava: nepoznat	
Gudci	potok Peščenjak	1945. i 1946.	broj žrtava: nepoznat Na desnoj obali potoka kopane su jame u koje su bacani zarobljenici.	
Vukovina	Vukomeričke gorice		broj žrtava: 2000-3000 Žrtve su pripadnici hrvatskog domobranstva.	
Breckovljani	kod mjesta	svibanj 1945.	broj žrtava: 15 Grobnice većeg broja hrvatskih vojnika koji su odvažani iz kolone s Križnog puta i likvidirani.	partizani
Brdovec	šuma zvana Janekovićevo	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat	
	brdovečko groblje		Masovna grobnica. broj žrtava: oko 700	partizani

Ključanska Gmajna			broj žrtava: nepoznat Likvidirano više osoba i bačeno u strelički rov.	partizani
Hercegovo			broj žrtava: 300-700 Grobište se nalazi prema selu Zdenci. Uz veliko grobište nalazi se niz manjih na drugoj strani puta.	partizani
kod Rasadnika			broj žrtava: oko 700	partizani
iza Javorja - graba			broj žrtava: nepoznat	partizani
kod utoka Sutle u Savu			broj žrtava: 360-1000	partizani
iza Prudnica prema Lovračkom domu			Masovne likvidacije.	partizani
Pancer graba		svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirano više osoba i bačeno u grabu.	partizani
u blizini mjesta			broj žrtava: 3000	partizani
šuma Raščak		svibanj 1945.	Grobište se nalazi u pravcu od zdenca prema Šenkovcu.	partizani
Šumbar		1945.	broj žrtava: 19	vlasti FNRJ
Repišće			broj žrtava: oko 300 Na dva stratišta likvidirani su civili i hrvatski vojnici te logoraši iz logora Kana i Kerestinec. Postavljen je spomen-krž (i za žrtve likvidirane na stratištima Ravnice-Sakomani-Raščak-Pavučnjak)	vlasti FNRJ
Ravnice-Sakomani-Raščak-Pavučnjak		1945. (poraće)	broj žrtava: 250-300 Žrtve su logoraši (vojnici, civili i djeca) iz Jastrebarskog, Kanala i Kerestincea.	vlasti FNRJ
Sakomani - Jurica		svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani sudionici Križnog puta.	partizani
voćnjak samostana karmelićanki		06.05.1945.	broj žrtava: oko 40	partizani
groblje Svetog Trujstvi		svibanj 1945.	Strijeljani hrvatski vojnici i bačeni u jamu u voćnjaku. broj žrtava: 8	partizani
Bešlinec			Nakon prolaska kroz selo Bešlinec, žrtve ulaze u šumu Marča gdje su strijeljani. Zakopane su na istočnoj strani groblja. broj žrtava: nešto više od 200	partizani
Krašić		stiječanj 1943.	Strijeljani su zarobljeni hrvatski vojnici. Nedaleko crkve nalazi se križ koji označava početak groblja.	partizani
kod crkve Sv. Ivana		svibanj 1945.	broj žrtava: 50-300	partizani

Krvarsko	šuma između Kravarskog i Gornjeg Lukavca	svibanj i lipanj 1945.	Postoje dvije masovne grobnice. broj žrtava: oko 5000. Masovna grobnica.	partizani
Farkaševac Donji Markovac	šuma Boičanski Lug	1947.	broj žrtava: 1 Ubijen u šumi Česna (bivši pripadnik hrvatske vojske - ustaša) i zakopan u šumi Boičanski Lug. Grob je označen križem. Posmrtni ostaci žrtve ekshumirani su i preneseni, 1998. godine, na groblje u Varaždinu.	vlasti FNRJ
Gradec	Haganj šuma Novakuša	svibanj 1945.	broj žrtava: oko 16 Hrvatski vojnici odvedeni u šumu i ubijeni.	partizani
Pisarovina	šuma Doline kod mjesta	06.05.1945.	broj žrtava: 15 Zarobljeni hrvatski vojnici odvedeni su u šumu Doline i ubijeni. Grobište se nalazi desno od ceste Haganj-Gradec. Na mjestu stradanja podignut je drveni križ s natpisom.	partizani
Pokupsko	Lučelnica u šumi kraj kapele Sv. Petra		broj žrtava: oko 45 Strijelani Hrvati.	partizani
Preseka	Šelovec kod mjesta	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su strijeljane i bačene u jame koje se nalaze na više lokacija.	partizani
Rakovec	šuma Popovec (Bjelovarec) kod groblja	od 05. do 08. svibnja 1945.	broj žrtava: oko 20 Nakon mučenja likvidirani su njemački vojnici i bačeni na više lokacija (najvjerojatnije tri).	partizani
	šuma Kolenica	svibanj 1945.	broj žrtava: oko 30 Njemački vojnici s domaćim vodičima dočekani su u zasjedi i pobijeni.	partizani
	Lipnica	svibanj 1945.	broj žrtava: 20 Žrtve su njemački vojnici koji su ili poginuli u borbama ili zarobljeni.	partizani
			broj žrtava: nepoznat Žrtve su njemački vojnici koji su poginuli u borbama oko Lipnice.	

Valetić	livada			Zakopani su na dvije lokacije. broj žrtava: 5 Žrtve su 4 njemačka vojnika i jedan civil koji su upali u zasjedu. Ubijeni su i zakopani na vododerini livade.	partizani
Sveta Nedjelja	Pakovica - u pojlu	1945.		broj žrtava: nepoznat Grobište je označeno križem.	
	Kod mjesta Kerestinec	1945. (poraće)		broj žrtava: oko 350 Žrtve su logoraši iz Kerestince. Postoji više grobišta.	vlasti FNRJ
Žumberak	na putu od Svete Nedjelje do Jaske	1945.		broj žrtava: 2000 - 3000 Likvidirana kolona koja je išla s Križnog puta.	partizani
	Kremenjak-Koriljak-Osovlje			broj žrtava: nepoznat Likvidirani Hrvati. Grobišta se nalaze između Pečina i Kalja, u Žumberačkom gorju.	
	Sošice - Jazovka	1943. i 1945.		broj žrtava: 447 Pripadnici hrvatske vojske likvidirani su odmah nakon bitke za Krašić 1943. godine. Između sela Sopot i Gornjeg Sela je prirodna provalija gdje su svaku noć, kroz 20-30 dana, vršene likvidacije. Likvidirano je 447 osoba, od toga 270 ranjenika zagrebačke bolnice Sveti Duh.	partizani
	Pogana ili Zla jama	(poraće)		broj žrtava: nepoznat U jami su zakopane brojne žrtve masovnih likvidacija.	partizani
Oštrc	kod mjesta	1945.		broj žrtava: oko 200 Jama ispod mjesta.	partizani
ZAGREB	Bukovečka šuma			broj žrtava: nepoznat Masovne likvidacije.	partizani
	Brestovec	1945. (poraće)		broj žrtava: oko 50 Uhićeni domobrani (bolesnici iz bolnice u Brestovcu) odvedeni su u šumu gdje su likvidirani.	vlasti FNRJ
	Čučerje - selo Trstenik	srpanj 1945.		broj žrtava: 7 Likvidirani pripadnici domobranske vojske nakon što su sami sebi morali iskopati grob. Grobište se nalazi u zaseoku Fabijanec kod Trstenika.	vlasti FNRJ
	šume na Dotršćini	svibanj 1945.		broj žrtava: 7 000 i više Postoji više grobišta.	partizani

Galovići	1945.	broj žrtava: 13 Likvidirani njemački vojnici i zakopani u dva grobišta.	partizani
Gornji Mikulići		broj žrtava: nepoznat Likvidirano više njemačkih vojnika koji su pokopani na dvije lokacije.	partizani
Gornje Vrapče	1945.	broj žrtava: 2000-2500 Likvidirani zarobljenici iz logora Senjak i bačeni u špiju zvanu Dragulinec na Horvatnici. Žrtve su uglavnom bili Zagrepečani te bolesnici iz psihijatrijske bolnice u Vrapču.	partizani ili vlasti FNRJ
Gornje Vrapče - Kolarska Gora	1945.	broj žrtava: 70 i više Izvršene masovne likvidacije.	partizani
Gornje Vrapče - u blizini Kolarske Gore	1945.	broj žrtava: oko 180 Postoji šest grobišta u kojima se nalazi po 30-ak žrtava.	partizani
Gornje Vrapče - špija ispod kote Brežan	1945.	broj žrtava: oko 30	partizani
Gračanska cesta	travanj i svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirane žrtve su hrvatski civili. Zbog nadizanja zemlje na mjestu zvanom Tri humka, iskopan je jedan dio posmrtnih ostataka te bačen u Savu. Ostali posmrtni ostaci žrtava su i dalje na tom mjestu.	partizani
Gračani: Sirmec, Ribnjak, Matkov Brijeg, Golača, Đurkov voćnjak, Lonjščina, Šifarov vrt, Šifarov vinograd, Bešičev vrt, Trnčičevo dvorište, Trnčičev brijeg, Sijeme-Stare Sjenokoše, Okrugljak, Baničevo dvorište, Zlodijev brijeg, Peščenka, Zdenčec (tri lokacije), Bjelečnica, Obemjak-Brestovac, Krivičev brijeg (dvije lokacije), Jelačićev Brijeg (dvije lokacije)	19. 05. 1945.	broj žrtava: 800 do 2000 Likvidirani su zarobljeni hrvatski vojnici i civili te zakopani u jame na najmanje 25 lokacija. Na gračanskom groblju pokopano je 30 osoba (od toga 3 Talijana, 4 partizana i 23 civila), a ostale žrtve su i dalje u navedenim jamama.	partizani

Horvati	1945.	broj žrtava: 50 i više U hrastovoj šumi, na cesti Zagreb - Karlovac, nalazi se više od 50 grobova razbacanih u krugu 500 metara.	vlasti FNRJ
Jarek	08.05.1945.	broj žrtava: nepoznat Pokopano više nepoznatih osoba. Žrtve su strijeljane, a pretpostavlja se da su pripadali hrvatskom domobranstvu.	partizani
Jenovac	svibanj 1945.	broj žrtava: 12 Strijeljani i zakopani na potoku kod Čulumovićeve šume.	partizani
Kupinečki Kraljevec - Hasan Breg		broj žrtava: oko 15 Likvidirani i bačeni u jamu.	
Ljpnica - šuma Radovanec	1945.	broj žrtava: oko 10 Na tri lokacije nalaze se grobišta njemačkih vojnika, uhvaćenih pri povlačenju.	partizani
Ljubijska ulica	svibanj 1945.	broj žrtava: oko 100 Likvidirani hrvatski vojnici, Nijemci i civili, bačeni su u jamu.	partizani
Kanal - logor	1945.	broj žrtava: nepoznat Logor (sibiralište hrvatskih vojnika) noću je ispražnjen tako da su likvidirani svi preostali zarobljenici.	partizani
Prečko - logor	1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani su hrvatski vojnici.	partizani
Maksimirska šuma	svibanj i lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Dovažani đaci i studenti iz zatvora u Petrinjskoj ulici i strijeljani u Maksimirskoj šumi.	partizani vlasti FNRJ
perivoj Maksimir	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani hrvatski vojnici bačeni su u obrambene jarke u blizini zgrade Poljoprivrednog fakulteta.	partizani
Maksimir - ulica Gospočak	svibanj 1945.	broj žrtava: oko 30 Žrtve su vezane žicom i bačene u jarak te pobijene rafalima.	partizani
Markovo Polje	24. ili 25. 01. 1947.	broj žrtava: 2 Likvidirani i pokopani pokraj groblja	partizani
Markuševac	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Strijeljan veći broj osoba.	partizani
ulica Miholićev Put	10.05.1945.	broj žrtava: 108 Strijeljani hrvatski vojnici.	partizani

Mirogoj - kod krematorija	1945.	broj žrtava: nepoznat Podno krematorija.	partizani
Mlinovi		broj žrtava: nepoznat Zakopani likvidirani Hrvati.	partizani
Miroševac kod potoka Trnava	1945.	broj žrtava: oko 40 Žrtve su streljane, a njihovi posmrtni ostaci pronađeni su na istočnoj obali potoka.	
Pedagoška akademija u Savskoj ulici		broj žrtava: 300 Strijeljeni su zatvorenici iz zatvora koji se nalazio u blizini te bacani u jamu u dvorištu Akademije. Teren je poravnat te je na njemu zasađeno raslinje.	partizani
šuma iznad Prečkog	svibanj 1945.	broj žrtava: 750 Likvidirani su domobrani.	partizani
pod Sljemenom	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Zatvorenici iz zatvora u Novoj Vesi odvedeni su na strijeljanje i zakopani u jame pod Sljemenom.	partizani ili vlasti FNRJ
Remete - šuma Bukovina	08. 05. 1945.	broj žrtava: 42 Strijeljeni domobrani i bačeni u jarak između brijega Črešnjevac i Gospodiček.	partizani
Remete - šuma Hrptić	svibanj 1945.	broj žrtava: oko 50 Žrtve su likvidirane i pokopane u grabi.	partizani
Remete - u blizini samostana	10.05. 1945.	broj žrtava: oko 30 Žrtve su domobrani koji su vezani žicom bačeni u iskopane robove i ubijeni rafalom. Postoji više lokacija grobišta.	partizani
Remete - iznad krematorija - Fučkov jarak	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat	partizani
Sesvete - Kučane	svibanj 1947.	broj žrtava: 6 Žrtve su likvidirane u vinogradima u Kučanima te pokopane na više lokacija.	vlasti FNRJ
Sesvete - Selčinska šuma	(poraće)	broj žrtava: nepoznat	partizani
Sestine	svibanj 1945.	broj žrtava: oko 5000 Masovno grobište likvidiranih hrvatskih i njemačkih vojnika.	
između Šestina i Gračana	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su bolesnici zagrebačke bolnice i ranjenici. Kamionima su	partizani ili vlasti FNRJ

			dovažani na mjesto između Šestina i Gračana gdje su likvidirani i zakopani.		
Šestine - kod Lagvića	svibanj 1945.		broj žrtava: oko 250-300 Zarobljeni domobranci likvidirani su na putu prema Lagviću (prema potoku na lijevoj strani brjega).		partizani
šuma Gliboki jarek	svibanj i lipanj 1945.		broj žrtava: nepoznat Gubilište šuda OZN-e iz Sesvata		vlasti FNRJ
šuma Resničina između Sésveta, Resnika i Ivanje Reke 1945.	od 08.05. do kraja lipnja 1945.		broj žrtava: nepoznat		partizani i vlasti FNRJ
šume Zagrebačke gore	08.05.1945.		broj žrtava: 100 i više Hrvatski vojnici, bolesnici, dovažani su iz bolnice u Brestovcu te pobijeni u šumama u blizini bolnice.		partizani
Tuškanac - Dubravkin put	od 10. do 20. svibnja 1945.		broj žrtava: nepoznat Kamionima dovažane žrtve, streljane su i zakopane.		vlasti FNRJ
rijeka Sava	lipanj 1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su kamionima dovažane na Savski nasip i uz maliretiranje likvidirane i bačene u rijeku. Bilo je tu 40-ak djece u odorama "Ustaške uzdanice" i 20-30 ranjenika.		partizani

KRAPINSKO - ZAGORSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA /Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINTELJI
DONJA STUBICA	brdo iznad groblja kod mjesta	1941.-1946. 1941.-1946.	broj žrtava: oko 30 broj žrtava: 5 1991. posmrtni ostaci žrtava ekshumirani su i pokopani na groblju u Donjoj Stubi.	partizani partizani
KLANJEC	okolica grada	20.05.1945.	broj žrtava: nepoznat Hrvatski vojnici i ljudi iz okolice poklani su noževima i	partizani

KRAPINA	u blizini grada	20.05.1945.	sjekirama. broj žrtava: nepoznat Vršena su masovna pogubljenja. Među strijeljanima bilo je 120 svećenika i 2 klerika.	partizani
				partizani
Donja Šemnica	kod tekstilne tvornice	04.06.1945.	broj žrtava: nepoznat Grobište se nalazi dva kilometra od Krapine prema Đurmancu.	partizani
				partizani
OROSLAVJE	u potoku između Šemničkih toplica i Donje Šemnice kraj crkve	1945.	broj žrtava: 2 Njemački vojnici ubijeni su prilikom povlačenja.	partizani
				partizani
PREGRADA	Gornja Plemenščina (u šumi)	1941.-1946.	broj žrtava: oko 10 Posmrtni ostaci žrtava koji su pronađeni na više lokacija ekshumirani su 1991. godine i pokopani na mjesna groblja u Donjoj Stubici i Oroslavju.	partizani
				partizani
Vojsak	šuma kod sela	krajem 1944.	broj žrtava: 9 Ubojeni su njemački vojnici - graničari koje su partizani zarobili prilikom napada na Rogatec.	partizani
				partizani
ZABOK	iza dvorca	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su domobranci i civili.	partizani
				partizani
ZLATAR	iza dvorca	1945.	broj žrtava: oko 6 osoba Bačeni u jamu koja se nalazi 10-20 metara iza dvorca prema šumi.	partizani
				partizani
Bedekovčina	groblje	06.07.1945.	broj žrtava: 2 (supružnici) 1992. godine posmrtni ostaci žrtava preneseni su s mjesnog groblja Zlatar u obiteljsku grobnicu u Lovrečanu.	partizani
				partizani
Đestinač	u šumi ispod župne crkve sv. Barbare (istočno i sjeverno)	1943.-1946.	broj žrtava: preko 60 1943. godine ubijeno je 13 civila, mahom starijih osoba. Na ovom području partizani su tijekom i nakon rata ubili i bacili u jame još preko 50 osoba.	partizani
				partizani
Đurmancec	ispod dvorca Veliki Tabor, u šumi Barislovce	1943. i 1944.	broj žrtava: 18 Njemački i hrvatski vojnici vezani su žicom, goli i bosi dovezeni pred dvorac Veliki Tabor i strijeljani. Bačeni su u već pripremljenu jamu.	partizani
				partizani
D. i G. Mucelji	Muceljsku gora	svibanj i lipanj	broj žrtava: nepoznat	partizani
				partizani

	1945.	Vršene su masovne likvidacije hrvatskih i njemačkih vojnika te civila. Na prostoru Macejske šume (Lepa Bukva, Vrh Ilovec i Crni Jarak) istraženo je, 1992. godine, 26 masovnih grobišta u kojima su pronađeni posmrtni ostaci 1164 žrtve. Pretpostavlja se da u ovoj šumi ima još oko 130 stratišta. Jedan dio jama nalazi se u neposrednoj blizini Đurmanca te jedna velika jama s lijeve strane Mirkovečkog jezera, kod mjesta Sv. Križ Začretje.	partizani
Hirašćina	sredina svibnja 1945.	broj žrtava: 290-300 Likvidirani mornari hrvatske vojske.	partizani
Kumrovec	1945.	broj žrtava: nepoznat Strijeljeni su zarobljeni hrvatski vojnici.	partizani
Lošor	Šipki	broj žrtava: 9 Strijeljeni su zarobljeni pripadnici hrvatske vojske.	partizani
Mače	šuma zvana Pisarovina	broj žrtava: 2 (brat i sestra) 1992. godine posmrtni ostaci žrtava preneseni su na mjesno groblje Mače u obiteljsku grobnicu.	partizani
Sv. Križ Začretje	Mirkovec (okolica)	broj žrtava: preko 600 Strijeljeni su hrvatski vojnici i civili.	partizani
	Mirkovec	broj žrtava: nepoznat Na grabama je sagrađena škola.	partizani
	Mirkovec: Gornji Ribnjak	broj žrtava: 3 žrtve Žrtve su ubijane sjekirom i bačene u ribnjak.	partizani
Završje	šuma	broj žrtava: 2 Partizani su sjekirom ubili dvojicu ustaša i pokopali ih u šumi.	partizani
	u šumi zvanj Zelenika ispod mjesnog groblja	broj žrtava: 22 Na raznim mjestima V. Trgovišća ubijani su mladi hrvatski vojnici, ustaše i domobranci. Žrtve su pokopane u jednoj grobnoj jami, u šumi Zelenika.	partizani
Veliko Trgovišće	u mjestu V. Trgovišće	broj žrtava: 122 Žrtve su bili hrvatski vojnici i civili.	partizani
	lokacija "Piliševn gncija"	1995. godine izvršena je ekshumacija posmrtnih ostataka. Ubijen "križar".	vlasti FNRJ

Zlatar - Bistrica	Lovrečan	šuma	(poraće)	broj žrtava: 5 Ubijeni su hrvatski vojnici koji su se povlačili prema Bleiburgu. Grobište se nalazi uz lijevu stranu ceste	partizani
-------------------	----------	------	----------	---	-----------

SISAČKO - MOSLAVAČKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA /Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
GLINA	Majske Poljane - kod pravoslavne crkve "Mlada nedelja"	1942. i svibanj, lipanj 1945.	broj žrtava: 20-30 Početkom rata na ovom mjestu likvidiran je veći broj civila te nakon završetka rata na istom mjestu strijeljano 20-30 hrvatskih vojnika i civila koji su dovedeni iz glinskog zatvora.	partizani
Šaševa	jama zvana Grabovac i šuma Šaševa	svibanj i lipanj 1945.	broj žrtava: oko 400 Likvidirani hrvatski vojnici bačeni su u jamu.	partizani
Donje Selište	iznad pravoslavnog groblja u Glini "Vinograd!"	svibanj 1945.	broj žrtava: 4000 - 5000 Ubijeni su bili njemački i hrvatski vojnici te civili koje su partizani zarobili. Žrtve su pokopane na više lokacija.	partizani
Klasnić	kud mjestu		broj žrtava: 20-40 Žrtve su bili zarobljenici s Križnog puta koji su prolazili kroz Glinu. Izdvojeni su iz kolone i strijeljani.	partizani
Stankovac	brdo i šuma Pečine	svibanj 1945.	broj žrtava: 30-50 Žrtve su same sebi kopale grubove. Po 10-ak osoba zakopano je u jednu jamu.	partizani
HRVATSKA KOSTAJNICA KUTINA	kod ciglane, tzv. Bajić jame park šuma Turski stol u samom gradu, na Crkvenom		broj žrtava: 30-40 Partizani su ubijali hrvatske vojnike s Križnog puta te ih sjekli sjekirama kako bi stali u jamu. broj žrtava: nepoznat	partizani
		kolovoz 1945.	broj žrtava: 15 Svi strijeljani bili su civili.	partizani
		1944.-1945.	broj žrtava: oko 100	partizani

Ilova Repušnica	brdu, uz župnu crkvu Svete Marije			Na ovom mjestu vršeni su ukopi njemačkih vojnika, ubijenih u borbi ili kao zarobljenici. Groblje je poravnano i uklonjeni su svi tragovi.	partizani
	uz rijeku Ilovu	1945.		broj žrtava: 50-ak Žrtve su bile iznakažene da se nisu mogle prepoznati.	partizani
NOVSKA	jug - kod potoka	21. ili 22. svibnja 1945.		broj žrtava: 21 Žrtve su bile starije osobe iz okolnih sela: Sitbotska, Piljenice, Krajeva Velika, Lipovljani i dr. Pod izgovorom da idu na rad, graditi most na Ilovi, partizani su ih odveli i ubili. Bačeni su u plitku jamu tako da su nakon par tjedana dolazile obitelji i odvezle mrtve svakog u njegovo selo te ih pokopali.	partizani
	Novo groblje	(tijekom rata)		broj žrtava: 10-15 Na samom ulazu u Novo groblje sahranjeni su njemački vojnici ubijeni za vrijeme rata. Grobovi su 1945. prekopani, teren poravnat, te su sva obilježja uklonjena.	partizani
Stara Subocka	predio Ražljevo uz autoput	početkom travnja 1950.		broj žrtava: 15-19 Na izgradnju autoputa dovedeni su kažnjenici od kojih su neki pokušali pobjeći, te su ubijeni i kod ceste pokopani.	Vlasti FNRJ
	u kanalu kod mjesta			broj žrtava: oko 200 Likvidirani hrvatski vojnici bačeni su u kanal.	
SISAK	sjeverno od Siska	svibanj 1945.		broj žrtava: više osoba Svaka žrtva (domobran) morala je sebi iskopati grob i leći u njega da bi ga partizani ubili hlicima iz samokresa.	partizani
	Stari Parkašić - šuma iza sela	1948.		broj žrtava: 4 Žrtve su bili tzv. "zažinski križari".	vlasti FNRJ
	šuma između željezare i Capraga	(poraće)		broj žrtava: nepoznat Ovdje su pokapani oni koji su mrtvi dovažani s Križnog puta. 1956. godine nađene su masovne grobnice prilikom izgradnje stambenog naselja, ali su kosturi u tajnosti preneseni na nepoznato mjesto.	partizani / vlasti FNRJ
	na Viktorovcu predio Laličev gaj			broj žrtava: nepoznat broj žrtava: nepoznat Na grobištu je izgrađeno stambeno naselje.	partizani

PETRINJA	Galdovo - šuma Brezovica	svibanj i lipanj 1945.	broj žrtava: 5000 - 6000 Stratište je dugačko 1,5 km.	partizani
	okolica bivše poljoprivredne škole	proljeće 1945.	broj žrtava: više osoba Žrtve su bile iz Petrinje i okolice. Ubijane su drvenim batovima i kramponima, a poslije vatrom iz strojnica.	partizani
	Mostec - južno od grada Petrinje	koncem svibnja 1945.	broj žrtava: oko 200 Žrtve su bili građani Petrinje, njih 40, a ostalo hrvatski vojnici dovožani s Križnog puta. Ubijani su na razne načine (mnogi su živi bacani u jame). Grobovi su razasuti u krugu 50 metara.	partizani
Gvozd	blizu Blatiše	25.05.1945.	broj žrtava: više osoba Ubijeni su bili zarobljeni hrvatski vojnici.	partizani
	na granici Cme Drage i Sjeničaka: šuma Muljci	svibanj- rujanj 1945.	broj žrtava: 2 000 Iz zatvora u Kerestincu, Zagrebu, Jastrebarskom, Karlovcu dovažani su zarobljeni civili, hrvatski i njemački vojnici. Ubijani su u više navrata i moguće je da se ovdje nalazi niz grobnica.	partizani
Popovača	šuma Cvetinovac	06.02.1942.	broj žrtva: 18 Nakon upada u Lasinju partizani ubijali (žive rezali pilom) civile i zarobljene hrvatske vojnike.	partizani
	šuma Strinčić	rujan 1943.	broj žrtava: 12 Šest mušaraca i šest djevojaka strijeljani su na istočnoj strani ceste.	partizani
	uvala kraj ceste	kolovoz 1945.	broj žrtava: 710 Ubijani su zarobljenici iz Zagreba i okolice.	partizani
	šuma Ribnjača	27.04.1946.	broj žrtava: 3 Posmrtni ostaci triju hrvatskih časnika ekshumirani su 1997. godine i pokopani na mjesnom groblju u Popovači.	vlasti FNRJ
Sunja Topusko	Gaj Bereček u šumi zvanog Osečki gaj / Vinatica i Brezovački Gaj	1942.-1946.	broj žrtava: oko 250 Tijekom i nakon završetka rata ovdje su ubijani i pokapani, u više jama, zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
	Lonja, u tzv. Gajicu		broj žrtava: nepoznat	partizani
Čemernica	iznad željezničke postaje u Topuskom prema G.	od svibnja do studenog 1945.	broj žrtava: oko 10 000 Logor koji su partizani zvali "likvidacioni logor" nalazio se 2-3 km JZ od sela . U njega su dovažani zarobljenici iz drugih logora:	partizani

	Čemernici		Prečko, Karlovac, Sisak... Prema nekim izvorima ovdje je likvidirano i više od 10 000 logoraša: ustaša, domobrana, njemačkih vojnika i drugih. Pokopani su na više mjesta, uglavnom u okolnim jarcima i vododerinama.	
--	-----------	--	--	--

KARLOVAČKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA/Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRITVE	POČINITELJI
DUGA RESA	Mrežnica "Bosiljevićev mlin" Lučica		broj žrtava: oko 20 Žrtve su likvidirane u mlinu Bosiljevac i bačene u Mrežnicu. broj žrtava: 16 Grobница u kojoj se nalaze hrvatski vojnici.	partizani
	šuma Kurvenda		broj žrtava: nepoznat Zarobljenici iz logora Dubovec dovezeni su i ubijeni.	partizani
	Goskovo		broj žrtava: 13 Posmrtni ostaci ekshumirani su i pokopani na gradskom groblju Sveti Petar.	partizani
	Petrakovo Brdo	šuma Ključka predio Vidanka -Čurak	svibanj 1945.	broj žrtava: 19 Zarobljenici iz obližnjih logora likvidirani su i pokopani u jami zvanj Vidanka Čurak. 1998. godine izvršena je ekshumacija posmrtnih ostataka žrtava, te je patološkim pregledom utvrđeno najmanje 19 osoba. Pokop posmrtnih ostataka žrtava obavljen je na gradskom groblju Sv. Petar u Dugoj Resi.
Gornje Mrzlo Polje	šuma Kozjača	svibanj i lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Pretpostavlja se da postoje četiri, a možda i više lokaliteta gdje su pokopani likvidirani hrvatski vojnici i civili. broj žrtava: 8	partizani
KARLOVAC	predio Kukače			

	železnička postaja Dubrava	(poraće)	Grobnica Hrvata.	partizani
	Jamadol: šuma Kozjača	svibanj i lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat U železničkim vagonima dovažani su zarobljenici iz logora Dubovec i na ovom mjestu likvidirani.	partizani
	Jamadol: na početku šume Kozjača	25.02.1946.	broj žrtava: nepoznat Šuma Kozjača prostire se na velikoj površini od Karlovca do Duge Rese s desne strane ceste i pruge za Rijeku, a predpostavlja se da je puna jama i predstavlja najveće stratište hrvatskih vojnika i naroda ovoga kraja. Hrvatske građane, zatvorenike iz Karlovca, Duge Rese i drugih mjesta, određene za strijeljanje partizani su vodili u šumu Kozjaču gdje su se nalazili strijeljački rovovi.	partizani
	Luščić - staro vojno groblje Dubovac	1943.	broj žrtava: 15 Žrtve su strijeljane i pokopane u Jamadolu, iza novog vojnog poligona, kod ruševina starog francuskog vojnog skladišta.	vlasti FNRJ
	Luščić - Trpčičeva šuma	1945., 1946. i 1947.	broj žrtava: 21 U ovom grobištu pokopani su domobrani pobijeni (poklani) u Rečici kraj Karlovca. Nad njihovim posmrtnim ostacima kasnije je izgrađeno nekoliko novih grobova sa spomenicima. Time su uništeni svi tragovi da su tu pokopani domobrani, kao i sva obilježja vojnog groblja.	partizani
Brezova Glava	kod mjesta	06.11.1943	broj žrtava: nepoznat Šuma se nalazi na raskrižju puta za groblje Dubovac i Jamadol. Iznad ceste, nekoliko metara u šumi, na potezu od 80 m nalazi se niz jama gdje su pokopani hrvatski i njemački vojnici te civili likvidirani od partizana.	partizani vlasti FNRJ
	šuma zvana Loskunja	travanj 1945.	broj žrtava: oko 150 Ustaše (muslimani), vezani su bodljikavom žicom, strijeljani i bačeni u prirodnu jamu, bezdan.	partizani
Vukmanečki Cerovac	"Babina Gora"		broj žrtava: 250-300 Hrvatski vojnici vezani žicom, strijeljani su i zakopani u ovoj šumi. Žrtve su bila djeca poginulih ustaških i domobranskih časnika.	partizani

Rečica	kod mjesta	(poraće)	Jedan dio djece ubijen je u Sjeničku Lasinjskom, a drugi na ovoj lokaciji.	partizani
	kod mjesta		broj žrtava: nepoznat Žrtve, zarobljeni hrvatski vojnici s Križnog puta, imali su na sebi partizanske kape jer im je rečeno da će popunjavati partizanske jedinice (tzv. 13. bataljun). Likvidirani su u šumi 5 km od sela i oko 500 m od puta.	partizani
	tunel na pruzi Tušilović-Gvozd		broj žrtava: nepoznat Žrtve su bili pripadnici mornaričke kadetske škole.	partizani
OGULIN	"Đulin ponor" kod gradske tvrđave zvane "Kula"	svibanj i lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Tunel je uništen nakon što su u njemu ubijeni zarobljeni ustaše i Nijemci.	partizani
	na groblju Sv. Jakova	1945.	broj žrtava: oko 15 Zarobljeni hrvatski vojnici koji su bili zatvoreni u zgradi OZN-e, u ogulinskoj Kuli, pretučeni su na smrt i bačeni niz ponor u rijeku Dobru.	partizani
	na groblju Svetog Petra	10.04.1945.	broj žrtava: oko 50 Ne zna se mjesto pogibije ovih hrvatskih vojnika, ali je poznato da su raskomadana tijela dovažana u tačkama na groblje i ubacivana u staru grobnicu.	partizani
	benzinska postaja		broj žrtava: nepoznat U borbi s partizanima poginuo veći broj hrvatskih vojnika, domobrana (uglavnom muslimani iz Bosne) destak njemačkih vojnika. Zarobljenici i ranjenici ubijeni su odmah po zarobljavanju.	partizani
	središnji gradski park	1945. (poraće)	Žrtve su pokopane na raznim mjestima ovoga groblja.	partizani
	ispod Kleka uz Crni Potok	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su njemački vojnici i časnici.	vlasti
			broj žrtava: oko 15 Hrvati, domobrani porijeklom iz Subotice, mučeni su i ubijeni u zgradi OZN-e te pokopani u rovove u sadašnjem Parku hrvatskih domoljuba	partizani
		broj žrtava: oko 50 Strijeljeni su pripadnici domobrana u guduri zvanjoj Jelav-Klečke	partizani	

područje zvano Krpela, u šumi Rasnica	1945. (poraće)	Drage.		vlasti	
naselje Vučići		broj žrtava: 2 Ubijena su iz zasjede dvojica pripadnika križarske grupe.		partizani	
šuma Krlenac		broj žrtava: oko 40 Strijeljani hrvatski vojnici pokopani su u rov dužine 100 metara, koji je služio za obranu Ogulina.		partizani	
šuma Jalvice	04.09.1943.	broj žrtava: oko 30 Strijeljani hrvatski vojnici pokopani su na brdu Humac.		četnici	
Franjkovac -Malo Polje	svibanj 1945.	broj žrtava: 1 Ubijen civil bačen je u jamu Kamensko.		partizani	
njiva zvana "Količeva Draga"	krajem svibnja 1945.	broj žrtava: oko 250 Zarobljeni domobrani likvidirani su na ovoj lokaciji (živi su iz kamiona morali iskakati u nračnu prazninu i ne znajući da je tu jama duboka 70m).		partizani	
šuma Ostrovica	krajem svibnja 1945.	broj žrtava: oko 50 Likvidirani su uglavnom domobrani iz Slavonije te nekoliko njemačkih i talijanskih vojnika.		partizani	
Vučić Selo - šuma Loza	lipanj 1945.	broj žrtava: oko 80 Likvidirani pripadnici hrvatske vojske. Mučeni, udarani drvenim štapovima i živi bacani u jamu.		partizani	
livada Gorice - "Vreckova njiva"	svibanj 1945.	broj žrtava: 5 U području zvanom Niska draga nalazi se grobište hrvatskih domobrana iz sela Desmerice. Zaklani su uz prethodno mučenje (rezanje dijelova tijela). Nakon likvidacije bačeni su u prirodnu jamu i zatrpani zemljom.		partizani	
Otok - šuma Galge	14.06.1945.	broj žrtava: oko 70 Žrtve su bili hrvatski vojnici i civili. Likvidirani su i bačeni u tada postojeći rov.		partizani	
područje zvano Danca - omeđeno selima Otok i Breznik	1945. (poraće)	broj žrtava: oko 300 Iz samoborskih logora dovezeni su zarobljeni hrvatski vojnici koji su ona ovom mjestu likvidirani		partizani	
		broj žrtava: oko 60 Strijeljani i pokopani na lokaciji u obliku udoline hrvatski vojnici pretežno časnici i dočasnici (iz Subotice i ostalih dijelova NDH).		partizani	

Brezno Drezničko	kod mjesta	23.10.1942.	broj žrtava: 2 Otac i kći ubijeni i bačeni u jamu.	partizani
Dubrave	kod mjesta		broj žrtava: 9 Vojnike, veziste pod njemačkim zapovjedništvom, partizani svukli do gola i oderali im kožu.	partizani
Donje i Gornje Dubrave	potok Globornica u šumi Meduvođe, jama zvana Lužanjak	1945. (poratno)	broj žrtava: nepoznat Hrvatski vojnici i civili likvidirani su i bačeni u jame.	partizani
Gojak	iznad sela Gojak i Munjasi: šuma zvana "Gornja rosulja"	kraj svibnja ili lipanj 1945.	broj žrtava: 60 Žrtve, hrvatski vojnici dopremljeni su u dva kamiona zajedno sa zarobljenim njemačkim vojnicima. Živi su bačeni u bezdan dubok oko 90 metara.	partizani
Hreljin Ogulinski Marković Selo	Gornja Okruglica potok Pečnik	1945. (poratno)	broj žrtava: nepoznat broj žrtava: 50-60 Likvidirani hrvatski vojnici ili civili na lokaciji Vražji prolaz.	partizani
SLUNJ	ul. Kneževa Blagajskih+ (ranije poznato kao Ivšić Brdo)	do lipnja 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidacije hrvatskih vojnika izvršene su u nekoliko navrata. Tijela su pokopana na mjestu smrti te kasnije vađena i odvažana, odnosno pokopana na nepoznatim mjestima u okolnim šumama. Žrtve koje su ovdje posljednje ubijene, negdje u lipnju 1945. godine ostale su pokopane u tom rovu.	partizani
	groblje	14.11.1942.	broj žrtava: oko 15 Nakon što su spalili javne zgrade u Slunju (školu, crkvu, općinu, sud i dr.) partizani su ubitili više civila i likvidirali ih zajedno sa zarobljenim hrvatskim vojnicima. Pokopani su uz samu cestu prema novom groblju. U siječnju 1943. mještani su ekshumirali strijeljane članove obitelji (njih 8) te ih pokopali na tzv. staro groblje, dok su vojnici ostali u istom groblju.	partizani
	jama Podmiljci	srpanj 1945.	broj žrtava: nepoznat	partizani
	između Karlovca i Slunja: Cvijit Brdo	1945.	broj žrtava: 1 Ubijen domobran dovezen iz logora u Jastrebarskom.	partizani
	"Kutrevčeva pećina"		broj žrtava: 15 Izbjegavajući nasilnu mobilizaciju, civili, mještani okolnih sela	partizani

				skrivaju se u ovu pećinu. Partizani su zapalili ulaz u pećinu i dlinom pogušili svih 15 osoba. Žrtve su pokopane u zajedničku jamu u blizini pećine. Par dana kasnije sejjani su iskopali svoje mrtve i pokopali ih na groblju u Slunju i Lađevcu.	partizani
	tzv. "Grobarje"	03.01.1945.		broj žrtava: 6 1961. godine potajno su ekshumirani posmrtni ostaci poginulih i pokopani u obiteljsku grobnicu.	partizani
	vojni poligon	svibanj 1945.		broj žrtava: oko 50 Zarobljeni hrvatski vojnici pogubljeni su u prirodnom bezdanu.	partizani
	šuma Želvik kod naselja Popovac	1943.-1945.		broj žrtava: 35-50 Vršene su tajne likvidacije zarobljenih hrvatskih vojnika i civila.	partizani
	Novo Selo	travanj 1945.		broj žrtava: 1 U grobištu se nalaze posmrtni ostaci njemačkog vojnika koji je poginuo u borbi s partizanima, prilikom povlačenja njemačke vojske.	partizani
Čamerovac	selo Šajfari-Šajfarov gaj	lipanj 1944.		broj žrtava: 51 Ubijeni su civili, stanovnici okolnih sela i zaselaka.	partizani
Novo Selo	s lijeve strane magistralne ceste Slunj-Pitvička jezera	travanj 1944.		broj žrtava: 7 Prilikom povlačenja njemačke vojske iz pravca Bihaća u borbi s partizanima poginulo je više njemačkih vojnika. Na ovom prostoru ima više lokacija grobova njemačkih vojnika od čega su za sada poznate dvije: 1. omanica zvana Bogovička (3-6 vojnika) 2. na kraju Novog Sela prema šumi Melnica (1 osoba)	partizani
Podmelnica	Melnica	travanj 1945.		broj žrtava: nepoznat Prilikom povlačenja hrvatske i njemačke vojske iz pravca Bihaća vođene su borbe s partizanima na ovom području. Na vrhovima šume Melnice nalazi se zajednička grobnica poginulih vojnika sukobljenih strana. U blizini se nalazi još jedna ili više grobnica hrvatskih civila i vojnika.	
Generalski Stol	u blizini naselja Lipa: vrtača u šumi Zalipje	1945. (poraće)		broj žrtava: 1 Poginuo u borbi s partizanima, prilikom povlačenja hrvatske vojske. Mjesešani ga potajno pokopali u vrtaci.	partizani

	Lipa - kod rijeke Dobre	proljeće 1944.	broj žrtava: 8 Zarobljenici, pripadnici ustaške vojske, strijeljani su na mostu preko rijeke Dobre, kod naselja Lipa. Mrtva tijela su izvađena iz vođe i pokopana 30-ak metara od rijeke.	partizani
	šuma Dubrava	poraće	broj žrtava: nepoznat Strijeljana jedna cijela generacija đaka, gimnazijalaca, i bačena u jamu.	vlasti FNRJ
Josipdol	Pitomi Javor	1943. i 1944.	broj žrtava: 30 Na ovom mjestu strijeljani su tijekom 1943. i 1944. godine zarobljeni hrvatski vojnici i civili (uglavnom s područja Ogulina, Josipdola i Modruša).	partizani
	Velika Kapela podno šume Sopača	svibanj 1945.	broj žrtava: oko 40 Žrtve su bili pripadnici domobrana koji su nakon izvršenih likvidacija bačeni u jamu zvanu Podsopača.	partizani
	jama Sopača	svibanj ili lipanj 1945.	broj žrtava: 86 Ubijeni su bili hrvatski vojnici, zarobljenici s Križnog puta.	partizani
Oštarije	kod mjesta		broj žrtava: 22 Strijeljani hrvatski vojnici.	partizani
Krnjak	kod mjesta		broj žrtava: nepoznat Pogubljeni Hrvati s područja Slunja.	partizani
Rakovica	Drežnica	1942.	broj žrtava: 1 Hrvatski vojnik, ustaša, uhvaćen u Desmericama od strane partizana, odveden, ubijen i bačen u jamu u Dragomišlju.	partizani
Vojnić	šuma	1945. (poraće)	broj žrtava: 844 Jedan dio hrvatskih vojnika, zarobljenika s Križnog puta, odvojen je u tzv. 13. bataljun koji je likvidiran u obližnjoj šumi.	partizani
	Kestenovac		broj žrtava: nepoznat Ubijeni su bili Hrvati s područja Slunja.	partizani
Žakanje	"Jarki"	1945. (poraće)	broj žrtava: 5 Strijeljani su hrvatski vojnici.	partizani

VARAŽDINSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje IVANEC	LOKALITET	VRJEME SMRTI	BROJ ŽRTAVA	POČINITELJI
LEPOGLAVA	Maruševac	1945. (poraće)	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici, kao i žitelji okolnih sela. Ubijeni su bacani u zajedničke jamie u blizini dvorca Pongratza, uz nekadašnji ribnjak.	partizani
	cišternā	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su domobranci koji su nakon likvidacija bacani u cisternu. Kasnije je taj otvor zabetoniran i stavljena mirnorna ploča: "žrtve fašističkog terora".	partizani (vlasti FNRJ)
LUDBREG	Očura	lipanj ili srpanj 1945.	broj žrtava: 4-6 Strijeljeno više osoba.	vlasti FNRJ
	šuma Severuš	1944. ili 1945.	Posmrtni ostaci žrtava ekshumirani su 1995. godine. broj žrtava: nepoznat Pretpostavlja se da se u ovoj šumi nalaze grobišta više žrtava.	partizani
NOVI MAROF	bolnica	lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat U krugu bolnice ubijeno ili dovezeno mrtvo više nepoznatih osoba. (Kasnije su nad tim jamama građeni razni objekti).	vlasti FNRJ
	šuma zvana Srednji brijeg	ljetu 1945.	broj žrtava: oko 18 Tu su likvidirani zatvorenici koji su dopremani iz stare sudske zgrade i iz bolnice u Novom Marofu. Grobište se nalazi s lijeve strane regionalne ceste Mošdenec-Sudovec.	vlasti FNRJ
	šuma zvana Počivale	ljetu 1945.	broj žrtava: 50 Iz bolnice u Novom Marofu odveđeno 49 muškaraca i jedna žena te se pretpostavlja da su likvidirani u ovoj šumi.	partizani
Mošdenec	kod ceste	1945.	broj žrtava: oko 100 Likvidirani Hrvati pokopani su u grabi nedaleko od prvog zavoja, na cesti iz pravca Mošdenca prema Sudovcu.	partizani
	"Šipkova" ili "Horvatićeva šuma"	ljetu 1945.	broj žrtava: nepoznat Svjedoci su vidjeli kolone ljudi koji su dovažani i tu ubijani noževima (sabljamā). Žrtve su pokopane na dvije lokacije.	vlasti FNRJ
Peka	šuma Sokolovec	1945. - 1946.	broj žrtava: nepoznat	vlasti FNRJ

	šuma Vrneščine			Žrtve su u kamionima dovezene, vezane žicom, skidane do gola i likvidirane (same su sebi, prije toga, morale iskopati grob). Postoji više lokacija masovnih grobnica.	
Podevčevo	šuma Tisavec	ljetno 1945.		broj žrtava: 3 Ubijeni su hrvatski vojnici koji su se, nakon završetka rata, skrivali u šumama.	vlasti FNRJ
Presečno Sudovec	groblje šuma zvana Mostišće	1945. ljetno 1945.		Žrtve su bili sudionici Križnog puta. broj žrtava: oko 70 Žrtve su dovezene u koloni. Ubijene su na više lokacija i plitko pokopane.	vlasti FNRJ vlasti FNRJ
VARAŽDIN	igralište			broj žrtava: nepoznat Petnaest dana ubijani su zarobljenici smješteni na igralištu, najviše mladi ustaše, muslimani.	partizani
	prema Slovinciji	svibanj 1945. (poraće)		broj žrtava: nepoznat Danima strijeljani ratni zarobljenici i bacani u jednu "pancer-grabu" koja se nalazi 20-ak kilometara od grada prema Sloveniji.	partizani
	Dravska šuma	svibanj i lipanj 1945.		broj žrtava: nepoznat Zarobljenici su dovažani i ubijani motikama i cijevima. Tijelima žrtava popunjeni su rovovi iskopani na desnoj obali Drave. Žrtve su bacane i u rijeku Dravu.	partizani
Jalkevec	"Josipovo kupalište"			broj žrtava: 83 Strijeljani njemački i hrvatski vojnici te na tom mjestu pokopani.	partizani
VARAŽDINSKE TOPLICE	šuma Sebrek	Jesen 1943.		broj žrtava: oko 80 Zarobljeni hrvatski vojnici (u bitci za Varaždinske Toplice), mučeni su, likvidirani i zakopani u šumi.	partizani
Vrtlinovec	Tonimir	1945.		broj žrtava: 1 Likvidiran civil zakopan je pokraj putejka. Rodbina stradalog kasnije je prenijela posmrtnu ostatke u grobnicu u Varaždinskim Toplicama.	partizani
Beretincec	livada "Sambolov brijeg"	07. do 09. svibnja 1945.		broj žrtava: oko 20 Zarobljeni hrvatski vojnici i civili likvidirani su na jednoj livadi.	partizani

Cestica	Lovečtan	uz cestu Lovrečtan-Dubrava Križovljanska	23.06.1946.	broj žrtava: 5 Uhićeni i ubijeni mladići "križari"	vlasti FNRJ
	Otok Virje		lipanj 1945.	broj žrtava: oko 400 Likvidirani su sudionici Križnog puta, hrvatski vojnici i civili. Zna se za tri lokacije gdje su žrtve pokopane. Podignut je križ u spomen.	vlasti FNRJ
Donji Martijanec		mjesno groblje	1943.-1947.	broj žrtava: oko 30 Nekoliko grobova je obilježeno i podignuti su spomenici, ali tu se nalazi još 10-ak i više grobova koji su uništeni vremenom te reorganizacijom groblja po naredbi lokalnih partijaca. Tom reorganizacijom obuhvaćeno je i nekoliko grobova njemačkih i hrvatskih vojnika te civila koji su likvidirani u sahranom logoru Martijanec (u dvorcu obitelji Vučetić).	partizani / vlasti FNRJ
		imanje dvorca obitelji Vučetić		broj žrtava: oko 100 Na imanju postoji masovna grobnica njemačkih, ustaških i domobranskih časnika.	partizani
Čitkovina		šuma Kozinščak	srpanj 1945.	broj žrtava: 1 Žrtva je civil, ubijen iz vatrenog oružja.	vlasti FNRJ
		kod mjesta	1945. (poraće)	broj žrtava: 1 Pripadnik ustaške vojske mučen je i bačen u jarak (bivše strojničko gnijeздо).	vlasti FNRJ
Rivalno		šuma	1943.	broj žrtava: 2 Likvidirani civili. Grobište se nalazi u šumi prema Gornjem Martijancu.	partizani
Vrbanovec		polje izvan naselja	listopad 1943.	broj žrtava: 1 Pod optužbom da je ustaški špijun, žrtva je odmah strijeljana i bačena u odvodni jarak pokraj ceste.	partizani
		polje uz cestu Varaždinsko-koprivnička	1945. (poraće)	broj žrtava: 2 Dva domobrana, izvedena su iz kolone s Križnog puta i ubijena zbog iznemoglosti. Neki mještani ih je na tom mjestu, par dana kasnije, pokopao.	partizani
	povrtnjak		1945. (poraće)	broj žrtava: 3 Njemački vojnici, zatvoreni su u staji, maltretirani i nakon toga	partizani

	uz željezničku prugu Varaždin-Koprivnica	svibanj 1945.	ubijeni lopatama kojima su sami sebi iskopali grob. broj žrtava: 2 Žrtve su domobranci koji su strijeljani nakon par dana mučenja. Posmrtna ostatke jedne od žrtava obitelji je prenijela na mjesno grobje u Martijancu.	partizani
Gornji Knežinec	šuma Kolnjak	lipanj 1945.	broj žrtava: više stotina Tu su likvidirani hrvatski vojnici koji su prošli Križni put do Varaždina te razni varaždinski uglednici i civili iz okolnih sela. Često su zakapani ranjeni i još živi. Pokopani su na 4 lokacije.	vlasti FNRJ
Maruševec	grobje	1945. (poraće)	broj žrtava: 11 Ovdje su pokopani posmrtni ostaci osoba s Križnog puta, koje su likvidirane u dvorcu Pongrac.	vlasti FNRJ
	imanje dvorca grofa Pongraca	lipanj 1945. do proljeća 1946.	broj žrtava: nepoznat Nakon mučenja u tzv. "paradnoj staji" vršene su likvidacije. Postoji niz masovnih i pojedinačnih grobova na imanju. Žrtve su njemački i hrvatski vojnici te civili iz okolice. Tu je ubijen i velik broj ljudi iz logora Kalinovec. Uz lokacije u šumi "Gaj", masovna stratišta su jezero "Ribnjak" (kod pokušaja čišćenja jezera odustalo se zbog ogromne količine kostiju, koje su bagerom izvađene), te livade i šuma "Zastavnikovo". Ispred dvorca postavljen je spomenik žrtvama koje su oko tog dvorca izgubile život.	vlasti FNRJ
	šuma Grabušnica	studenj 1945.	broj žrtava: oko 30 Tijekom mjeseca studenog žrtve su dovezene mrtve, ili polužive, te su kod izvora Dobrić likvidirane i pokopane u plitke grabe.	partizani
Sračinec	"Gajec"	svibanj 1945. (poraće)	broj žrtava: 8 Likvidirani nepoznati civili. 1995. godine grobje je ekshumirano te su žrtve pokopane na mjesnom groblju u Sračincu.	vlasti FNRJ
Trnovec Bartolovečki Zamlaka	"Pitvički kanal"	svibanj 1945. (poraće)	broj žrtava: oko 20 Tu su dovažani ugledni ljudi (vjerojatno i cijele obitelji), koji su ubijani noževima i još napola živi, bacani u jamu.	partizani

Vidovec	Tužno	"Drvarićeva šuma"	29.06.1945.	Grob je postojao sve do 1954. godine, kada je tu iskopan regulacijski kanal rijeke Plitvice.	vlasti FNRJ
Visoko		groblje	1945.	broj žrtava: oko 50 Među žrtvama su civili, ugledniji ljudi i drugi, vjerojatno dovezeni iz zatvora u Varaždinu. Tu su, vezani žicom, izmasakrirani te pobijeni. Pokopani su nekoliko dana kasnije. broj žrtava: oko 10 Žrtve su hrvatski vojnici koji su izdvojeni iz kolone s Križnog puta i ubijeni kod Brezničkog Huma. Pokopani su, od strane mještana, na groblju u Visokom.	partizani

KOPRIVNIČKO - KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
ĐURĐEVAC	Vrbine	(poraće)	broj žrtava: nepoznat Likvidirani hrvatski vojnici i civili bačeni su u masovne grobnice.	partizani
	između Đurđevca i Kloštra Podravskog	svibanj 1945.	broj žrtava: 1 Hrvatski vojnik iznemogao iz kolone s Križnog puta, likvidiran je i pokopan uz cestu.	partizani
	Sobotina Jama	05.03.1944.	broj žrtava: 4 Žrtve su masakrirane i bačene u jamu.	partizani
Sirova Katalena	šuma prema Kloštru Podravskom	1945. (poraće)	broj žrtava: oko 2000 Pobijena su dva vlaka zarobljenika s Križnog puta.	partizani
	građska šuma	1945. (poraće)	broj žrtava: nepoznat Veći broj hrvatskih vojnika likvidiran je i bačen u jarak dužljine stoštinu metara.	partizani
KRIŽEVCI	šuma Župenica Koruška, Lovvački dom	1945. (poraće)	broj žrtava: oko 50 Hrvatski vojnici likvidirani su tako da su im glave gurnute u	partizani

?

72

BJELOVARSKO - BILOGORSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje BJELOVAR	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRITVE	POČINITELJI
Stari Pavljani	Šrankovićeva šuma	svibanj, lipanj i srpanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Dvije masovne grobnice žrtava s Križnog puta koje se nalaze na putu između Bjelovara i sela Trojstvo.	partizani
	šuma u okolic	1945. (poratce)	broj žrtava: nepoznat Masovno likvidirani zarobljeni hrvatski vojnici i civili	partizani
	šuma u oklici	1945. (poratce)	broj žrtava: oko 100 Izdvojeni mladići od 20-ak godina iz logora u vojarni Vojnović te strijeljani.	partizani
	šuma Lug	lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Zarobljeni hrvatski vojnici i civili dovođeni su na strijeljanja.	partizani
	šuma Trnkova kod Bilogore	1945. (poratce)	broj žrtava: nepoznat Kamionima dovažani zarobljenici, strijeljani su i pokopani u više grobišta kod rudnika ugljenokopa.	partizani
	poljana	1945. (poratce)	broj žrtava: oko 200 Zarobljenici s Križnog puta.	partizani
	logor	1945. (poratce)	broj žrtava: više stotina Likvidirani i pokopani u grabe koje su za vrijeme rata služile kao skloništa.	partizani
	kod mjesta	svibanj, lipanj i srpanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Vršene masovne likvidacije zarobljenika s Križnog puta.	partizani
	odvojak Sv. Andrije	18.05.1944.	broj žrtava: 3 Hrvatski vojnici zarobljeni u Kloštar Ivaniću, te osuđeni na smrt vješanjem. Posmrtni ostaci ekshumirani su 1996. godine i pokopani na groblju u Vrbovečkoj Dubravi.	partizani
	Udberova šuma	18.05.1944.	broj žrtava: 5 Hrvatski vojnici, nakon jednodnevnog ispitivanja, osuđeni su na smrt strijeljanjem. Posmrtni ostaci ekshumirani su 1996. godine i pokopani na groblju	partizani

ČAZMA

	gradsko groblje	29.11.1943.	u Vrbovečkoj Dubravi. broj žrtava: nepoznat Hrvatski i njemački vojnici poginuli u bitci za Čazmu pokopani su u zajedničku grobnicu.	partizani
	rijeka Čazma	31.05.1945.	broj žrtava: oko 20 Zarobljenici s Križnog puta ubijani i bacani u rijeku.	partizani
	šuma u okolici grada	1945.	broj žrtava: oko 3000 Likvidirani zarobljenici s Križnog puta.	partizani
	Samarica - Medno Polje	1945. (poraće)	broj žrtava: nepoznat Strijeljani zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
Gornji Miklouš	šuma Garjevica - Jelački jarak	proljeće 1945.	broj žrtava: oko 100 Strijeljani zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
Grabovnica	šuma zvana Kovačina	prosinac 1943.	broj žrtava: 22 Strijeljani hrvatski vojnici.	partizani
Opčevac	šuma zvana Fotok	jesen 1943.	broj žrtava: oko 60 Zarobljeni pripadnici hrvatske vojske, domobrani, strijeljani su i bačeni u jamu.	partizani
Pobjenik	kod mjesta	01.12.1943.	broj žrtava: 124 Likvidirani domobrani (poklani i strijeljani).	partizani.
Subaja	šuma zvana Subaja	jesen 1943.	broj žrtava: 4 Strijeljani domobrani.	partizani
	šuma zvana Mala Suhajica	prosinac 1943.	broj žrtava: 42 Strijeljani domobrani.	partizani
	šuma zvana Velika Suhajica	prosinac 1943.	broj žrtava: 62 Strijeljani domobrani.	partizani
DARUVAR	potok Toplica	svibanj, lipanj i srpanj 1945.	broj žrtava: oko 80 Uz potok pokopani su likvidirani u Daruvaru (pored željezničkog kolodvora i u staklani) i na drugim mjestima.	partizani
	šuma Ravna nada	1944.	broj žrtava: oko 100 Ulaškom partizana u Daruvar uhićen velik broj civila koji su odvedeni u logor Veliki Bastaj te nakon toga likvidirani.	partizani
GRUBIŠNO POLJE Dijakovac	"Kamena pećina"	06.10.1944.	broj žrtava: 20 Strijeljani pilotici hrvatske vojske.	partizani

Mala Dapčevica	Mikelićev jarak	listopad 1942.	broj žrtava: 3 Civilni odvedeni iz zatvora u Maloj Dapčevici ubijeni su i bačeni u jamu.	partizani
Berek	Kaluderov grob - muški jarak	1945.	broj žrtava: oko 40 Likvidirani hrvatski vojnici i civili.	partizani
Gornja Garašnica	livada	14.09.1943.	broj žrtava: oko 20 Pripadnici hrvatske vojske, zarobljeni u borbi, strijeljani su i pokopani u tri grobne jame.	partizani
Krivaja	kod Samarice	1945. (poroče)	broj žrtava: nepoznat Vršena masovna strijeljanja zarobljenih vojnika i civila.	partizani
Podgarić	u dvorištu kuće	25.05. i 26.05.1947.	broj žrtava: 4 Uhićeno je četvero članova jedne obitelji, koji su strijeljani u dvorištu obiteljske kuće.	vlasti FNRJ
Ivanska	orovački vinogradi	15.08.1943.	broj žrtava: oko 20 Mučeni i strijeljani hrvatski vojnici i civili.	partizani
Severin	Kašjivac		broj žrtava: 5 Prilikom iskopa trase za polaganje priključnog naftovoda 1996. godine pronađene su ljudske kosti. Vještačenje je pokazalo da se radi o kostima stariim 50-ak godina.	
Šandrovac	okolica	svibanj, lipanj i srpanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Veći broj ljudi dovezen je iz obližnjeg logora i likvidiran.	partizani
Velika Pisanica	šuma zvana Skrajnja Kovačica	18.06.1944.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani hrvatski vojnici i civili. Smaknuća su djelomično obavljena u samom mjestu, a žrtve sahranjene vjerojatno u jednom dijelu groblja, dok je jedan broj zarobljenika sproveden u selo Zrinska i u zaseoku Brda, u šumi Skrajnja Kovačica, likvidiran i zakopan na nekoliko različitih mjesta. Mjesta pokopa strijeljanih su locirana i obilježena.	partizani
Veliki Grčevac	groblje	1943. ili početak 1944.	broj žrtava: 24 U tri grobne jame pokopana su 23 domobrana i 1 njemački vojnik.	partizani
Zrinski Topolovac				
Gornji Križ				

PRIMORSKO - GORANSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
BAKAR	Krasica	1943.	broj žrtava: 2 Civilni (supružnic) živi bačeni u jamu.	partizani
	Beli		broj žrtava: nepoznat Likvidirani su hrvatski vojnici i bačeni u jamu.	partizani
CRES	kod mjestu u blizini grada		broj žrtava: oko 180 Živi zakopani.	partizani
	Grizjan	1945. (poraće)	broj žrtava: nepoznat Žrtve su strijeljane i bačene u jamu.	partizani
CRIKVENICA	Franovići	1943.	broj žrtava: oko 200 Žrtve su civilni dovedeni s otoka Cres. Ubijeni su kundacima, toljagama, sjektrama i bačeni u prirodnu jamu, koja je ubrzo betonirana.	partizani
	Bribrska šuma - Utikovo	1942. do listopada 1945.	broj žrtava: nepoznat U jamu su bačena tijela ubijenih civila, uglavnom članova obitelji hrvatskih vojnika.	partizani vlasti FNRJ
ČABAR	Sapotje - "Cigljanska ravnica"	08.10.1943.	broj žrtava: 14 Strijeljani civilni.	partizani
	šuma Rudnik		broj žrtava: 1 Na rubu šume strijeljan je nepoznat njemački vojnik.	partizani
DELNICE	šuma Špilčasti Vrh		broj žrtava: nepoznat U jamu su bacani i ubijeni i živi ljudi.	partizani
	iza vojarnje	siječanj 1945.	broj žrtava: oko 10 Žrtve su strijeljane i bačene u jamu.	partizani
KASTAV	"Ledena jama"	22.04.1942.	broj žrtava: 3 Na predjelu Rudač ubijeni su civilni, uz mučenje ubijeni i bačeni u jamu.	partizani
	Petehovac u blizini grada	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat broj žrtava: nepoznat	partizani partizani

KRALJEVICA	Bakarac	predio Gubac	jesen 1945.	Grobište ubijenih Talijana.	vlasti FNRJ
	Križišće	nogometno igralište	1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirano više osoba, civila.	partizani
KRK		kod groblja	18.04.1945.	Grobište hrvatskih domobrana. broj žrtava: oko 100	partizani
	RAB		1945.	Likvidirani njemački ratni zarobljenici. broj žrtava: nepoznat	partizani
		pokraj ceste Krk-Vrbnik	20.02.1945.	Likvidirani zarobljeni njemački vojnici zajedno s ranjenicima. broj žrtava: 1	partizani
		pokraj hotela "Imperial"	1945.	Žrtva je likvidirana i zakopana u predjelu Kaučine. broj žrtava: nepoznat	partizani
RIJEKA			poraće	Njemački ratni zarobljenici svezani su i zazidani u bunker. Grobište se nalazi nedaleko od hotela "Imperial". 1997. godine, grobište je otkriveno i započeta su antropološka istraživanja.	vlasti FNRJ
		otok Sv. Grgur		broj žrtava: nepoznat	partizani
		Sušak	1945.	Na tri lokacije likvidirani njemački zarobljenici. broj žrtava: 1	partizani
		Križišće - Mali Dol	18.04.1945.	Jedna žena bačena živa u jamu. broj žrtava: oko 100	partizani
		Križišće	1945.	Masovna grobnica u kojoj se nalaze likvidirani njemački vojni zarobljenici.	partizani
		Čopovac	1945.	broj žrtava: 1 Grob njemačkog zarobljenika.	partizani
Brod Moravice	Donja Dobra	Orehovica	od svibnja do rujna 1945.	broj žrtava: nepoznat	vlasti FNRJ
		kod Rijeke	1945.	Strijeljeni zarobljeni domobrani i civili te bačeni u jamu. broj žrtava: nepoznat	partizani
Maia Draga	Donja Dobra			Likvidirani zarobljenici i bačeni u jamu.	partizani
		područje Radigonja	proljeće 1942.	broj žrtava: nepoznat	partizani
		između Male Drage i sela		Vršena pogubljenja hrvatskih vojnika i civila. broj žrtava: 3	partizani

Fužine	Razdrto "Kamenita glavica"	kolovoz 1942.	Civili likvidirani u šumi između ova dva sela. broj žrtava: 1 Civil, odveden iz svoje kuće, ubijen i bačen u špiju na kamenitoj glavici.	partizani
Kostrena	Prezdan jama	od travnja do rujna 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su uglavnom civili ili zarobljeni hrvatski vojnici. Iz pravca Rijeke i Sušaka danima su tjerane kolone ljudi koje su likvidirane i bačene u jamu. Jama je 1991. godine ograđena i postavljen je drveni križ.	partizani vlasti FNRJ
Matulji	Mučići uz međunarodnu prometnicu Rijeka-Slovenija		broj žrtava: oko 20 Prilikom izvođenja zemljanih radova otkrivene su ljudske kosti. Žrtve su njemački vojnici, a antropološka istraživanja su u tijeku.	partizani
Mrkopalj	Tuk Vojni predio Samara - jama zvana Žiba ili Bezdanica	30.03.1942. i travanj 1942.	broj žrtava: oko 21 Žrtve su civili iz ovoga kraja.	partizani

LIČKO - SENJSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
GOSPIĆ	na ulazu u grad	31.07.1945.	broj žrtava: oko 70 Iz kolone s Križnog puta odvojeni Hrvati (uglavnom Ličani), vezani žicom i mučeni. Ubijani dva po dva i bacani u jamu, koja se nalazi na ulazu u grad.	partizani
	"Matijaskina ograda"	05.04.1945.	broj žrtava: 4 Strijeljana dva časnika NDH i dva civila, te zakopana na desnoj obali rijeke Bogdanice, kraj Kaniškog mosta. Naknadni pokop posmrtnih ostataka žrtava obavljen je 1998. godine na gradskom groblju Sv. Marije Magdalene u Gospiću.	partizani
	šuma zvana Imovina	1945.	broj žrtava: nepoznat	partizani

				Odvodena veća skupina građana Gospića i nakon mučenja likvidirana.	
	Jasikovac	travanj 1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici i civili.	partizani
	katoličko groblje	od 04.07. do jeseni 1945.		broj žrtava: nepoznat	partizani / vlasti FNRJ
	"Labudovo"	05.04.1945.		Vršena masovna strijeljanja zarobljenika iz svih krajeva Hrvatske. broj žrtava: 26-30	partizani
	Gornja Kaniža	05.04.1945.		Masovna grobnica strijeljanih hrvatskih vojnika. Posmrtni ostaci žrtava ekshumirani su 1995. godine i pokopani na groblju Sv. Marije Magdalene u Gospiću.	partizani
	livada "Vranića Barica"	travanj 1945.		broj žrtava: 20 Ubijeni Hrvati na predjelu zvanom Bogdanica i Tratina.	partizani
	kod mjesta	1945.		broj žrtava: 3 Ubijeni civili (trudnica, svećenik i profesor).	partizani
	Vriština	04.04.1945. i jesen 1945.		broj žrtava: 486 Strijeljana cijela bojna tek unovačenih domobrana od 17 do 18 godina koja se predala 04.04.1945.	partizani
	Sovrilo	listopad 1943.		broj žrtava: 15 Žrtve su hrvatski vojnici i jedan civil.	partizani / vlasti FNRJ
	Marasovka	03.04.1945.		broj žrtava: 7 Civili iz okolice Perušića odvedeni su u predio Podstrana gdje su strijeljani nakon što su sami sebi iskopali grob.	partizani
	klanac	koncem rata 1945.		broj žrtava: 39 Likvidirani zarobljeni hrvatski vojnici, ustaše.	partizani
	"Lužanjak"	1945.		broj žrtava: nepoznat	partizani
	Sveti Juraj			broj žrtava: 1 Nakon što se sam prijavio partizanima, domobranski satnik, odveden je i strijeljan.	partizani
	jama zvana Brinjka			broj žrtava: nepoznat	partizani
	"Mesićev vršak"	10.03.1947.		U jamu bačeni živi ljudi - civili. broj žrtava: 1	vlasti FNRJ
OTOČAC SENJ					
Brinje					
Stajnica					

Donji Lapac				Likvidiran hrvatski vojnik. broj žrtava: 37 Likvidirani civili bačeni u jamu u Dabinu Vrhu.	partizani/časnici
Nebljusi	selo Bromnja kod mjesta	28.07. do 04.08. 1941. 1941. ili 1942.		broj žrtava: 1 Mladić - civil bačen u jamu.	partizani
	Nebljusi dolina	1945.		broj žrtava: nepoznat Ubijeni njemački zarobljenici zakopani su na 2-3 lokacije.	partizani
Karlobag	Baške Oštarije	travanj 1943.		broj žrtava: oko 200 Poginuli (u borbi s partizanima) hrvatski vojnici i časnici pokopani su u tzv. "laufrage", iza crkve Sv. Elizabete, a ispred seoskog groblja.	partizani
	Ravni Dabar	03.10.1943.		broj žrtava: oko 100 Strijeljeni zarobljeni hrvatski vojnici.	partizani
		29.10.1974.		broj žrtava: 2 Dvojica hrvatskih emigranata ubijena su u akciji policije, na prostoru između Crnog i Ravnog Dabra. Na groblju u Ravnom Dabru podignut grob i spomen-ploča, a ekshumacija i dostojan pokop se pripremaju.	vlasti SFRJ
Plićvička Jezera	Korenica - između Ljubova i Svrčkova sela	1945.		broj žrtava: nepoznat Nakon dolaska partizana u Gospić, hrvatski vojnici i civili odvođeni su na strijeljanja i bacani u jame zvane Golubinjača i Cvijanušća.	partizani
Vrhovine	"Babin Potok"	1945.		broj osoba: nepoznat Žrtve su civili.	partizani

VIROVITIČKO - PODRAVSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
SLATINA	Kod grada	od 04. do 06. travnja 1944.	broj žrtava: 167 Žrtve su zarobljeni vojnici i civili Slatine. Podignuto spomen obilježje "Križ mučenik" na groblju u Slatini.	partizani

	gradski vodovod			broj žrtava: nepoznat Kod rezervuara, u obrambenom jarku, prilikom radova na iskopu vodovoda pronađena 2 kostura, a u neposrednoj blizini pronađena jama s većim brojem kostura. Pretpostavlja se da se radi o ratnim žrtvama.	vlasti FNRJ
	Mokro Brdo	(poraće)		broj žrtava: oko 10 Žrtve su civili.	vlasti FNRJ
	Jovarjeka, bunar u šumi	1945.		broj žrtava: 6 Likvidirani hrvatski vojnici.	partizani
	Sladojevci u blizini groblja	1945. (poraće)		broj žrtava: oko 320 Žrtve su zarobljenici s Križnog puta.	vlasti FNRJ
	VIROVITICA gradsko groblje	04. i 05. listopad 1944. travanj 1945.		broj žrtava: oko 150 Likvidirani su zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
	šuma pokraj grada			broj žrtava: nepoznat Pobijeni hrvatski vojnici. Postoji više grobišta.	partizani
	Milanovac u blizini fasetja	05.10.1944.		broj žrtava: 12-25 Strijelani bolesni hrvatski vojnici i civili iz virovitičke bolnice.	partizani
	Čačinci Slatinski Drenovac	1944. i 1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su civili.	partizani
	zgrada uprave šumarije			broj žrtava: nepoznat Ispod upravne zgrade nalazi se podrum s bunarom u koji su bacana mrtva tijela strijelanih domobrana.	partizani
	špilja kod Velike Radetine			broj žrtava: nepoznat Na mjestu zvanom "Vrh Kolac" likvidirano više civila.	partizani
	pored mjesnog groblja	1945. i poraće		broj žrtava: 464 Žrtve su dovođene u obližnja zarobljenička prihvatilišta gdje su ispitivane, mučene i likvidirane te naknadno zakopane u masovnu grobnicu pored mjesnog groblja.	partizani / vlasti FNRJ
	šuma kraj gradine	(poraće)		Ekshumacija posmrtnih ostataka žrtava izvršena je 1998. godine. Žrtve su pokopane u postojećoj grobnicu, uređenu i obnovljenu, a pored nje je sagrađen spomen-kriz.	vlasti FNRJ

Subopolje	Pčelić	ciglana Radoševac na putu između Pčelica i Peplana brdo Kruškova	srpanj 1945.	broj žrtava: oko 400 Likvidirani (masakrirani) zarobljenici s Križnog puta.	partizani
	Mala Trupinska				
Voćin		Slana voda		broj žrtava: nepoznat	
		kod mjesta	1945.	Masovna grobnica nepoznatih osoba.	partizani
		katoličko groblje	1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani zarobljeni hrvatski vojnici.	partizani
				Likvidirani zarobljenici iz logora Jorgić pokopani su na rimokatoličkom groblju.	partizani

POŽEŠKO - SLAVONSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINTELJI
LIPIK	ergela	1945. (poraće)	broj žrtava: nepoznat Postoji više masovnih grobnica.	partizani
PAKRAC	logor	1945. (poraće)	broj žrtava: oko 40 Umrli zarobljenici bacani su zajedno s ranjenicima u jamu koja se nalazila iza zgrade.	partizani
PLETERNICA	ulica Pepe Polaka	1946.	broj žrtava: oko 10 Strijeljani zatvorenici zarvora u Šeovici.	vlasti FNRJ
	šuma "Vražjak"	od vejiče do srpnja 1947.	broj žrtava: nepoznat Grobište nepoznatih osoba nalazi se u šumi između Viškovca i Pleternice.	vlasti FNRJ
POŽEGA	groblje u Valerovcu	1945. (poraće)	broj žrtava: nepoznat U improviziranoj bolnici svakodneвно umiralo 3-7 osoba od posljedica Križnog puta te su odvoženi u Valerovac i zakapani kraj groblja.	partizani

šuma Podgrac			broj žrtava: nepoznat Likvidirani zarobljenici dovedeni iz logora u Požezi.	partizani
rijeka Orjava - kod električne brane	travanj 1945.		broj žrtava: nepoznat Likvidirani ranjenici iz bolnice.	partizani
Babukićeva ulica	travanj 1945.		broj žrtava: 10-20 Ubijeni zarobljeni domobrani i zakopani u vodnjak.	partizani
Domobrantska ulica	ljeto 1945.		broj žrtava: oko 200 Jedan dio zarobljenika s Križnog puta dovođen iz Babukićeve ulice te strijeljan u rovovima u Domobrantskoj ulici. Poslije rata su na djelu grobišta izgrađeni razni objekti. 1982.-1983. radnici su u kanalizaciji pronašli 6 kostura povezanih žicom, ali su ih ponovno zatrpali. 1992. godine, na mjesto stradanja, postavljena je spomen-ploča.	partizani
Salaš	21.04.1945.		broj žrtava: 8 Žrtve su domobrani poginuli u sukobu s partizanima.	partizani
crkva Sv. Lovre	1945. (poraće)		broj žrtava: 25-30 Nakon arheoloških istraživanja 1993. godine, u blizini ulaza u crkvu, pronađena masovna grobnica hrvatskih vojnika. Posmrtni ostaci su iskopani i pohranjeni u pomoćnu grobnicu, na groblju Sv. Ilije u Požezi.	vlasti FNRI
Židovsko groblje	travanj 1945.		broj žrtava: oko 50 Prilikom napada na grad poginulo više hrvatskih vojnika i civila.	partizani
"Veličanka Glis"	svibanj 1945. i dalje		broj žrtava: nepoznat Po završetku rata stvoren logor Glis za zarobljenike s Križnog puta, gdje su svake noći vršene likvidacije.	partizani
grobje	od svibnja do srpnja 1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su umrli i strijeljani zarobljenici s Križnog puta.	partizani
Jasikovac	početak lipnja 1945.		broj žrtava: oko 15 Hrvatski vojnici ubijeni u šumi i bačeni u jamu.	partizani
grobje	listopad 1942.		broj žrtava: nepoznat Ubijeni Hrvati, civili.	partizani/četnici
polje Gavrenica	1942.		broj žrtava: 18 Ubijeni Hrvati, civili.	partizani/četnici

Goruji Emovci

Novi Štinjak

Španovica

	šuma šikara	1942.	broj žrtava: nepoznat Ubjijeni Hrvati, civili.	partizani/čelnici
Čaglin	Ruševo kod mjesta	travanj 1945.	broj žrtava: oko 25 Žrtve su civili i hrvatski vojnici iz Đakova koji su uhićeni i smješteni u zatvor, odakle su odvedeni u Ruševo i strijeljani.	partizani
Kaptol	Bunar-kaštel	od ožujka 1943. do kraja rata	broj žrtava: nepoznat Po noći hvatani civili i hrvatski vojnici iz okolnih sela te nakon likvidacija bacani u bunar.	partizani
Kuijevo	Bektež šuma zvana Matavulja	rujan 1944.	broj žrtava: nepoznat Pogubljeno više hrvatskih i njemačkih vojnika i civila. Postoje dvije lokacije grobišta sjeverno od Iovačke kuće Dragaljevac.	partizani
Velika	šuma na Papuku	1943.	broj žrtava: 20 Likvidirani domobrani bačeni su u jamu.	partizani

BRODSKO - POSAVSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
NOVA GRADIŠKA	gradsko groblje	1941.-1945.	broj žrtava: 6 Žrtve su hrvatski vojnici i civili likvidirani pored groblja.	partizani
	Psunj	01.07.1945.	broj žrtava: oko 60 Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i 15-ak njemačkih vojnika koji su likvidirani i zakopani u jamu (zemunicitu).	partizani
	"Krujčeva ledina"	25.06.1945.	broj žrtava: 45 Likvidirani zarobljenici Križnog puta.	partizani
	kod Mašića - na vojnoj streljani	1945.	broj žrtava: oko 50 Žrtve su spaljene.	partizani
	između Nove Gradiške i Mašića	1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirana skupina domobrana i bačena u bunker.	partizani
Slavča		1945.	broj žrtava: oko 360	partizani

Prvča	sieverno od pruge Zagreb - Vinkovci	1945.	Likvidirani domobrani.	partizani
			broj žrtava: nepoznat	
			Strijeljani hrvatski vojnici i civili bačeni u jame koje se nalaze sjeverno od pruge	
			broj žrtava: nepoznat	
			Strijeljani hrvatski vojnici i civili bačeni u jame koje se nalaze južno od pruge.	
SLAVONSKI BROD	južno od pruge Zagreb - Vinkovci	1945.	Likvidirani domobrani bačeni u jama uz prugu.	partizani
			broj žrtava: oko 180	
			Likvidirani domobrani bačeni u jamu uz prugu.	
			broj žrtava: 14	
			Žrtve su likvidirane, položene u bunker i zatrpane.	
Podvinje	šuma Dolac	1945.	broj žrtava: 110	partizani
			Zarobljenici s Križnog puta odvedeni su u zatvor u Slavonški Brod te kasnije strijeljani u šumi Dolac.	
			broj žrtava: 450-500	
			Žrtve su likvidirane i zakopane u jame nastale od bombardiranja.	
			broj žrtava: 1	
Bebrina	bunar na brdu	rujan 1946.	Žrtva je svećenik koji je ubijen i bačen u bunar na brdu.	vlasti FNRJ
			broj žrtava: nepoznat	
			Žrtve su hrvatski vojnici.	
			broj žrtava: nepoznat	
			Žrtve su hrvatski vojnici i civili koji su, nakon mučenja, likvidirani.	
Cernik	bunker od Cernika do Male	1945.	broj žrtava: nepoznat	partizani
			Žrtve su hrvatski vojnici i civili koji su, nakon mučenja, likvidirani.	
			broj žrtava: nepoznat	
			Žrtve su hrvatski vojnici i civili koji su, nakon mučenja, likvidirani.	
			broj žrtava: nepoznat	
Nova Kapela	Verguzovac	lipanj i srpanj 1945.	broj žrtava: nepoznat	vlasti FNRJ
			Svako predvečerje vođeno 16 do 18 osoba na strijeljanje.	
			broj žrtava: 42	
			Žrtve su njemački vojnici i domobrani koji su likvidirani i bačeni u jamu pokraj groblja.	
			1995. godine izvršena je ekshumacija posmrtnih ostataka 12 njemačkih vojnika, dok se pretpostavlja da je u blizini grobnica s još 30 domobrana.	
Okučani	kod crkve Sv. Vida	1944.	broj žrtava: nepoznat	partizani
			Svako predvečerje vođeno 16 do 18 osoba na strijeljanje.	

Orlovac	Lužani	šuma		Posmrtni ostaci njemačkih vojnika pokopani su na gradskom groblju Mirogoj u Zagrebu.		partizani
Podcrkavije	Gornji Slamik	šuma Cernik	kraj svibnja 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici (dovažani iz zatvora, većinom bolesni) koji su likvidirani i bačeni u obližnju šumu.		partizani
Rešetari		kod potoka	1945.	broj žrtava: 50 Žrtve su odvedene iz obližnjeg logora i u šumi likvidirane. 1998. godine posmrtni ostaci žrtava su ekshumirani i pokopani u zajedničku grobnicu na groblju Sv. Lovre u Slavanskom Brodu. Grobište je u šumi obilježeno postavljenjem križa. broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i civili.		partizani

ZADARSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINTELJI
BENKOVAC	Končarova jama	1946.-1947.	broj žrtava: nepoznat Više osoba likvidirano je i bačeno u jamu koja se nalazi u blizini sela Popovića prema Karinu.	vlasti FNRJ
	između Stankovaca i Budaka	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani stanovnici okolnih područja i bačeni u jame na više lokacija.	partizani
Bjelina	jama Parčići	1942.	broj žrtava: 2 Strjeljan civil i vojnik.	partizani
	jama Parčići	20.04.1944.	broj žrtava: 22 Likvidirani civili.	partizani
Mirarje Radošincevi	Petrina jama	1943.	broj žrtava: 1	partizani
	jama Skorobića	1945.	broj žrtava: nepoznat Više osoba bačeno u jamu iznad Vranskog jezera.	partizani

NIN	Vrsi	jama Golubinka	sredina 1945.	broj žrtava: 1 Ustaša živ bačen u jamu.	partizani
	Zaton	jama Čabrinka	1945.	broj žrtava: 40 i više Likvidirani njemački zarobljeni vojnici nedaleko od ceste Obrovac-Gračac.	partizani
OBROVAC	Krupa	manastir	02.08.1941.	broj žrtava: 25 Žrtve su hrvatski vojnici.	četnici/partizani
		iznad tunela Prezid	09.09.1946.	broj žrtava: 30-33 Likvidirani civili nakon mučenja. Pokopani u dvije grobnice.	vlasti FNRJ
PAG	Kolan	južna strana grada	1945.	broj žrtava: nepoznat Masovna grobnica njemačkih vojnika i civila.	partizani
		Gajac	13.05.1945.	broj žrtava: 6 Žrtve su civili.	partizani
ZADAR			1944.-1945.	broj žrtava: oko 350 Likvidirani hrvatski, talijanski i njemački vojnici te bačeni u jamu.	partizani
		groblje	1945.	broj žrtava: 13 Strjeljani civili.	partizani
Gračac		jama zvana Tučić	1943.-1945.	broj žrtava: 5 Likvidirani civili.	partizani
		kod katoličkog groblja	06.02.1945.	broj žrtava: 11 Strjeljani domobrani.	partizani
	Mazin	Sveti Rok	08.09.1946.	broj žrtava: nepoznat Više osoba strjeljano kod vrha Vrace.	vlasti FNRJ
		Gudura		broj žrtava: 40 i više	četnici
Rudopolje Bruvanjsko		pored crkve Sv. Petra	1945.	broj žrtava: nepoznat U prirodnu jamu bačeno više osoba.	četnici
				broj žrtava: 2 Likvidirani i bačeni u jamu	vlasti FNRJ
Pakoštane	Vrana	kod groblja i crkve; mlinovi i brdo Zvirinac	1941.-1945.	broj žrtava: oko 100 Žrtve su talijanski vojnici i civili.	partizani

Sali	Veli Rat	pokraj sela	15.05.1943.	broj žrtava: 15 Strijeljani civilni.	četnici
Zemunik Donji		pokraj piste	08.11.1944.	broj žrtava: 1 Strijeljan.	partizani

OSJEČKO - BARANJSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
BELI MANASTIR	kod grada	1945. (poraće)	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljenici ranjenici s Križnog puta.	partizani
DONJI MIHOLJAC	Vukovarska ulica		broj žrtava: oko 20 1994. godine prilikom građevinskih radova, pronađena je masovna grobnica. Prema procjeni patologa radi se o muškarcima, ženama i djeci. (Tijekom rata ovdje je bio sabirni logor za Židove, a nakon rata zatvor UDB-e)	
ĐAKOVO	građsko groblje	oko 17.04.1945.	broj žrtava: oko 80 Žrtve su hrvatski i njemački vojnici koji su likvidirani u Velikom parku. Pokopani su u grobnicu iza mrtvačnice. Na groblju postoji više grobnica u koje su sahranjivani hrvatski ili njemački vojnici, ali je obilježje tih grobova nestalo, jer je tadašnja vlast dozvolila na ta mjesta izgradnju novih grobnica i sadnju borova.	partizani
	u gradu		broj žrtava: 4 U podrumu jedne gradske zgrade.	partizani
	šuma Živčana	1945.	broj žrtava: nepoznat U ovoj šumi, zapadno od Đakova, nalazi se više masovnih grobnica Hrvata.	partizani
	Pisak		broj žrtava: 24 U šumi Zokovica strijeljanje su dvije osobe, a na jednoj njeni 22. Žrtve se nalaze u odvojenim jamama.	

Durdanci	šuma Cerik	travanj 1945.	broj žrtava: 30 Žrtve su civili koji su dovedeni iz okolice te likvidirani (poklani).	partizani
NAŠICE	Tri bora	15.04.1945.	broj žrtava: 5 Zarobljeni domobranci, strijeljani su i pokopani u zajedničku grobnicu.	partizani
	Zoljan	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su njemački vojnici koji su zakopani na dvije lokacije.	partizani
	Crni potok	sredina 1945.	broj žrtava: 4.000 - 5.000 Likvidirano nekoliko tisuća zarobljenih hrvatskih i njemačkih vojnika i civila.	partizani
OSIJEK	logor Volpor	1945.-1946.	Pored grobišta, 1994. godine, izgrađena je spomen-kapela. broj žrtava: nepoznat	vlasti FNRJ
	Nemetin	ljetu 1945.	Masovna grobnica zarobljenika iz logora. broj žrtava: nepoznat	vlasti FNRJ
VALPOVO	gradsko groblje	01.12.1945.- 15.07.1946.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani civili i zarobljeni njemački vojnici.	vlasti FNRJ
Levanjska Varoš	kod male crkve	1943.	broj žrtava: 63 Likvidirani Hrvati, civili.	partizani
Petrljevc	groblje	14. i 15. svibnja 1945.	broj žrtava: 7 Likvidirani zarobljeni njemački vojnici.	partizani
Podgornč	dvorac	lipanj 1944.	broj žrtava: oko 300 Ubijeni i strijeljani hrvatski vojnici. Zakopani na više lokacija mjesnog groblja. Na groblju je podignut spomen križ.	partizani
Poganovci	šuma Breza	1945.	broj žrtava: nepoznat U više navrata likvidirani zarobljenici koji su prije likvidacija sami sebi morali iskopati grob.	vlasti FNRJ
Trnava	mjesno groblje	1944.-1945.	broj žrtava: 10 Žrtve su hrvatski vojnici i civili.	partizani
	šuma Kujnjak-Zlatarovac	ljetu 1944.	broj žrtava: 3 Žrtve su dva njemačka vojnika i jedan civil.	partizani.

ŠIBENSKO - KNINSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINTELJI
DRNIŠ	Mirlović Zagora	01.11.1944.	broj žrtava: nepoznat Strijeljani njemački vojnici bačeni su u jamu.	partizani
	jama Golubinka njliva Lemčev dolac	01.05.1943.	broj žrtava: 2-6 Likvidirane dvije civilne osobe i zajedno pokopane. Posmrtni ostaci žrtava prenijeti su na groblje u Konjevrate. Pretpostavlja se da je nedaleko od ove jame još jedna, u kojoj se nalaze 3-4 osobe, ubijene ranije.	partizani
KNIN	Siverić	06.11.1944.	broj žrtava: nepoznat Hrvatski vojnici strijeljani i bačeni u jamu.	partizani
		03.12.1944.	broj žrtava: 12 Uhićeni i osuđeni građani (samo nekima se sudilo) pogubljeni su strijeljanjem. Posmrtni ostaci žrtava, 1966. godine, preneseni su i pokopani pored Novog groblja u Kninu.	partizani
	vrt vojne bolnice	jesen 1944.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani ranjenici njemačke i hrvatske vojske te zakopani u dvije grobne jame.	partizani
	jama Golubinjača	04.06.1941.	broj žrtava: 2 Ubijeni civili.	četnici
	naselja Pađane i Žagranići	prosinac 1944.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani njemački i hrvatski vojnici.	partizani
	Kosovsko polje, Plavšini borići, Kukur	(tijekom rata)	broj žrtava: oko 1200 Žrtve su likvidirane i bacane u jame.	četnici
	na Dinaru	26.07.1943.	broj žrtava: 14 Hrvatski vojnici koji su se predali, odvedeni su na Dinaru i strijeljani.	partizani
	Kninsko Polje	1943. i 1944.	broj žrtava: oko 800	partizani/četnici

Kovačić	Pržine - Kumčevića glavica	03.12.1944.	Pokopani zajedno hrvatski i njemački vojnici (njemačko vojno groblje). broj žrtava: oko 50 Žrtve su zarobljeni ranjenici hrvatske i njemačke vojske te civili.	partizani
Polača	Badanj-Podinarje	26.07.1943.	broj žrtava: oko 20 Zarobljeni hrvatski vojnici mučeni i likvidirani te ostavljeni na pašnjaku.	partizani
SKRADIN	između Stankovaca i Budaka	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Civili iz Skradina i okolice odvedeni i likvidirani u jamama u okolici.	partizani / vlasti FNRJ
ŠIBENIK	Ražine kod crkve u šibenskom poљу okolica grada	1945. krajem 1944.	broj žrtava: nepoznat U više iskopanih jama likvidirani civili. broj žrtava: 11 Žrtve su civili, ugledni građani Šibenika.	vlasti FNRJ partizani
	staro groblje	prosinac 1944.	broj žrtava: 5 - 10 Predsjednik općine Drmiš osuđen na smrt i strijeljan, zajedno sa još nekolicinom te su svi pokopani izvan zidina starog groblja.	partizani
Dubrava kod Šibenika	jama Golubinka	kraj 1944.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani njemački vojnici nakon ulaska partizana u Šibenik.	partizani
	jama Banovača	27.10.1943.	broj žrtava: 1 Likvidiran civil i bačen u jamu.	partizani
Perković	Vršića jama	05.03.1943.	broj žrtava: 1 Strijeljan civil i bačen u jamu.	ustaše
	jama zvana Gradina	1945. (poraće)	broj žrtava: nepoznat Žrtve su civili Hrvati i Talijani.	vlasti FNRJ
Ervenik	Ptklje - Ervenik Donji	siječanj 1944.	broj žrtava: 12 Uhićeni civili iz okolnih sela.	partizani
	kod crkve Sv. Mihovila	1944. i 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani Hrvati, civili.	partizani
	kod Ervenika	(tijekom rata)	broj žrtava: 1 Likvidiran hrvatski vojnik i bačen u jamu.	partizani
	jama Bezdanaka	studenj 1944.	broj žrtava: 8 Žrtve su Hrvati, civili.	partizani

Pađene	kod mjesta	13.08.1941.	broj žrtava: 2 Žrtve su civili, otac i malodobni sin.	partizani
Kijevo	zaseoci: Cicvarići, Žurić i Banjani	1944.	broj žrtava: 13 Žrtve su civili koji su strijeljani ili bacani u goruću štalu.	partizani
Kistanje	jama zvana Sladakovići		broj žrtava: nepoznat	
Orlić	Vrtnik Petkušića Draga	07.12.1944.	broj žrtava: oko 30 Nakon ulaska partizana u Knin, ubijeni su vojnici i civili te su nakon saslušanja (bez suđenja) strijeljani i zakopani u jame od bombardiranja.	partizani
Promina	Okraj kraške jame u okolici	(tijekom rata)	broj žrtava: nepoznat Žrtve su civili, svećenici, časne sestre, ustaše, domobrani i njemački vojnici.	partizani
Primošten	krške jame u okolici Bagulinova rupa	(tijekom rata)	broj žrtava: nepoznat Žrtve su civili koji su mučeni i živi bacani u jame te likvidirani.	partizani
	Kruševo jama zvana Mala selina	1945. (tijekom rata)	broj žrtava: nepoznat Likvidirani civili iz Primoštena.	vlasti FNRJ
Tisno	Dubrava kod Tisnog jame Golubinke brdo Sopanj	(tijekom rata)	broj žrtava: nepoznat Građani, civili iz Vodica i okolice, mučeni i ubijeni te bačeni u jame, na više lokacija.	partizani

VUKOVARSKO - SRIJEMSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINTELJI
VINKOVCI	šuma kod sela Vrbica	travanj 1945.	broj žrtava: 42 Strijeljeni zarobljeni hrvatski vojnici.	partizani
VUKOVAR	šuma Adica	jesen 1944.	broj žrtava: 30-40 Strijeljeni zarobljeni hrvatski vojnici.	partizani
ŽUPANJA	šuma Rastovica	13.04.1945.	broj žrtava: oko 20 Likvidirani civili.	partizani
Borovo	Krpeč brdo - Rasnica	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici.	partizani
Drenovci	mjesno groblje	15.05.1945.	broj žrtava: oko 30 Žrtve su njemački vojnici.	partizani
Gradište	uz cestu Gradište-Zupanja	15.04.1945.	broj žrtava: 14 Strijeljeni domobrani.	partizani
Ganja	groblje u Plitinama	20.10.1943.	broj žrtava: 28 Žrtve su domobrani koji su, mučeni i izmasakrirani, zakopani u dvije velike grobnice u sredini groblja u Plitinama. Posmrtni ostaci ekshumirani su i ponovno pokopani u zajedničku grobnicu 1993. godine. Na tom mjestu izgrađeno je spomen-obilježje.	partizani
Nijemci Vinkovački Banovci	Ilača, kod Gospine crkve	prosinac 1945.	broj žrtava: nepoznat Izmasakrirani civili dovoženi su u Ilaču i bačeni u jamu.	partizani
Otok	oronica	1945.	broj žrtava: 10-11 Žrtve su njemački vojnici.	partizani
Tovarnik	"Abelova i Burilova njiva"	08.12.1944.	broj žrtava: 38 Žrtve su ubijeni i strijeljeni vojnici i civili.	partizani
Vrbanja	Soljani "Atar gradište"	travanj, svibanj 1945.	broj žrtava: 35 Žrtve su vojnici i civili.	partizani

SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINTELJI
IMOTSKI	Dombuša ili Barakovac, Pionirka, Lisičine, pored duhanske stanice		broj žrtava: nepoznat Žrtve su vojnici i civili.	partizani
	Glavina Gornja Čikova jama	06.11.1945.	broj žrtava: 2 Posmrtni ostaci jedne od žrtava pronađeni su 1946. godine	vlasti FNRJ
KAŠTELA	Kaštel Sućurac	1944.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici koji su prošli kroz logor Grippe te su likvidirani na više lokacija.	partizani
KOMIŽA	na otoku,	1944.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su domobranci i njemački vojnici.	partizani
MAKARSKA	jama pored stare ledenice, kod uljare, predio zvan Klačina, sjeverno uz groblje		broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici i civili.	partizani
	Biokovo - jama Lađana	13.07. ili 13.08.1942.	broj žrtava: 2 Žrtve su civili.	partizani
	Biokovo - jama Čalnjača	10.04.1944.	broj žrtava: 1 Likvidiran civil zbog navodne suradnje s ustašama.	partizani
		1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su civili.	partizani
OMIŠ	Biokovo - Šulina jama, jama Biokovka, jama u Šošićima, jama na Sv. Ilijji, jama na Sv. Juri, jama na Borovcu, jama na Gradackim stinama i jama u Topčima		broj žrtava: 112 Masovna grobnica hrvatskih vojnika. Ekshumacija posmrtnih ostataka izvršena je 1996., a pokopani su na groblju Vrisovci u Omišu.	
	Garma		broj žrtava: nepoznat	partizani
	Blato na Cetini			
	kod mjesta			

Dubrava Nova Sela	brdo Mosor	svibanj 1944.	Likvidirani zarobljenici. broj žrtava: oko 40	partizani	
	jama Golubinka	01.11.1944.	Više masovnih grobnica u kojima su likvidirani civili. broj žrtava: oko 160	partizani	
	jama Bezdanika	20.08.1943.	Likvidirani njemački vojnici. broj žrtava: 11	partizani	
	jama Golubinka	06.04.1941.	Likvidirani domobrani. broj žrtava: 2	partizani	
	Vrdovo	1944. (24.04.1944.)	Likvidirani civili. broj žrtava: 3	partizani	
	jama u Grabu	svibanj 1944.	Likvidirani civili. broj žrtava: 1	partizani	
	na putu prema Glavicama	1945.	Likvidiran pripadnik ustaške vojske. broj žrtava: oko 50	partizani	
	Husina jama, jama Vrtine	09.04.1944. i 26.10.1944.	Civili (iz sela Han, kod Sinja) strijeljani i bačeni u jamu. broj žrtava: oko 1000	partizani	
	jama na predjelu Visoka	1945.	Likvidirani hrvatski vojnici i civili. broj žrtava: 1	partizani	
	gradsko groblje	1945.	Likvidiran domobran i bačen u jamu. broj žrtava: 27	partizani	
Gornje Sitno	groblje Lovrinac	1943. i 1944.	Likvidirani građani Imotskog. broj žrtava: više stotina	partizani	
	Sustipan	rujan 1943.	Masovna grobnica ubijenih civila, hrvatskih i njemačkih vojnika. broj žrtava: nepoznat	partizani	
	u blizini Novog groblja	svibanj 1945.	Žrtve su hrvatski vojnici i civili. broj žrtava: nepoznat	partizani	
	prema Stobreću	1945.	Žrtve su strijeljane i bačene u jamu. broj žrtava: nepoznat	partizani	
	Mosor-Corina jama	1944.	Žrtve su hrvatski i drugi vojnici koji su na putu od logora u Muću prema Stobreću likvidirani. broj žrtava: 1	partizani	
	Mosor- jama zvana Gajna	12.09.1942.	Likvidiran pripadnik ustaške vojske. broj žrtava: 2	partizani	

Štobroč	Šine - kamenolom	1944. i 1945.	broj žrtava: 10 Likvidirani hrvatski vojnici dovezeni su iz vojarnе na Gričama koja je služila kao tranzitni centar.	partizani
TROGIR	Žrnovnica		broj žrtava: oko 10	vlasti FNRJ
	Zubića jama kod groblja Sv. Ivana	1945.-1948.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani su civili i bivši vojnici NDH.	partizani
VRGORAC	pored Novog groblja	27.02.1945.	broj žrtava: 4 Likvidirani i sahranjeni pored Novog groblja. Posmrtni ostaci žrtava preneseni su (oko 1979. godine) i pokopani na drugom mjestu.	četnici
	Dragijane	28.08.1942.	broj žrtava: oko 50 Likvidirani civili i hrvatski vojnici.	partizani
Kozica	kod mjesta	1942.	broj žrtava: 61 Strjeljani učenici svećeničke škole i pokopani na mjestu zvanom Anđeoski grobovi.	partizani
	jama Prisića i jama Zečica	1942.	broj žrtava: 7 Likvidirani civili.	partizani
VRLJIKA	Otišić		broj žrtava: 23 Žrtve su likvidirane i bačene u jamu.	partizani
	jama zvana Otiška Lugarica	1943.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su likvidirane i bačene u jamu.	
Cista Provo	jama na Tjarići	1941.	broj žrtava: 8 Žrtve su ubijene na Gradini i bačene u jamu na Tjarići.	partizani
	Aržano	1941.-1945.	broj žrtava: oko 160 Grobnica poginulih hrvatskih vojnika.	partizani/četnici
Dugopolje	groblje	1944.	broj žrtava: 1 Zarobljeni pripadnik ustaške vojske ubijen je i bačen u jamu.	partizani
	jama zvana Othovača	1943. i 1944.	broj žrtava: 2 Likvidirani su pripadnici ustaške vojske i bačeni u jamu.	partizani
Klis	jama zvana Beškerov vrt	studenj 1944.	broj žrtava: nepoznat	partizani
	Bršanovo			
Lečevica	Radošić			
	Kevina jama			

Marina	Blizna	jama zvana Jaiće	kolovoz 1943.	Strjeljani su pripadnici ustaške vojske i civili te bačeni u jamu.	partizani
	Vinišće	predio Lisičine	1943.1944.	broj žrtava: 1 Civil. broj žrtava: nepoznat Žrtve su likvidirane i bacane u jamu (zajedno sa žrtvama iz Vrsina).	
	Vrsine	kod mjesta	1943.-1944.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su likvidirane i bacane u jamu (zajedno sa žrtvama iz Vinišća).	
Muć	Gornje Ogorje	kod mjesta	16.11.1944.	broj žrtava: 35 Likvidirani ustaše.	partizani
		jama zvana Glavaša	1944.	broj žrtava: 2 Ubijeni civili.	partizani
Nerežišća		jama zvana Burinice	ljetu 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su njemački vojnici i civili.	partizani
		jama zvana Dobra	23.10.1944.	broj žrtava: 12 Likvidirani ustaše i bačeni u jamu.	partizani
Otok	Gala	jama zvana Prolog	(poraće)	broj žrtava: 8 Likvidirani hrvatski mladići - civili.	vlasti FNRJ
	Kamenmost	između Glavine i Kamenmosta	studeni i prosinac 1945.	broj žrtava: 7 Žrtve su ekshumirane i pokopane na groblju Sv. Luke u Kamenmostu.	vlasti FNRJ
Postira		jama zvana Konjska glava	1944.	broj žrtava: 1 Žrtva je ubijena i bačena u jamu.	partizani
		Bežmekova jama	1942.	broj žrtava: nepoznat Grupa ustaške mladeži likvidirana i bačena u jamu. Pretpostavlja se da je u istu jamu, tijekom rata, nakon smaknuća bačen veći broj njemačkih zarobljenika.	partizani
Runovići		pored crkve		broj žrtava: 1 Likvidiran pripadnik ustaške vojske.	
		jama u Vilinu	18.09.1942. i	broj žrtava: 4	partizani

		1943.	Tri civila ubijena su 1942., a hrvatski vojnici 1943. godine. Svi su bačeni u jamu.		partizani
		rujan 1944.	broj žrtava: oko 450 Žrtve su njemački zarobljenici koji su, često i živi, bačeni u jame (više lokacija).		partizani
Šestanovac	kod mjesta	29.11.1945.	broj žrtava: 3 Likvidirani (izmasakrirani) ustaški vojnici.		partizani
Šolta	jama Rudina	kolovoz i rujan 1943.	broj žrtava: 6 Žrtve su likvidirane i bačene u zajedničku jamu. Na mjestu stradanja, 1998. godine, izgrađeno je spomen-obilježje.		partizani
Trilj	Budimir kod mjesta	ljetu i jesen 1945.	broj žrtava: nepoznat Uhićeni hrvatski vojnici koji su se skrivali po okolnim brdima bačeni su živi u jamu.		vlasti FNRJ
	Podi kod mjesta	sredina 1944.	broj žrtava: 102 Likvidirani zarobljeni hrvatski vojnici i civili (nakon bitke kod Aržana 26.-27. svibnja 1944.). Žrtve su ekshumirane.		partizani
	Voštane	1944.	broj žrtava: nepoznat broj žrtava: nepoznat		
Tučepi Zadvarje	Kamešnica Blokovo - jama na Lađanima kod mjesta		broj žrtava: nepoznat Likvidirano više osoba.		
Zagvozd	predio zvan Turija	29.11.1945.	broj žrtava: 8 Likvidirani civili bačeni su u jame na dvije lokacije. Ekshumacija posmrtnih ostataka obavljena je 1995. godine. Žrtve su pokopane na mjesnom groblju pored crkve Sv. Jeronima u Blokovskom Novom Mjestu.		vlasti FNRJ
	južna strana ceste Zagvozd - Vrgorac	21.05.1948.	broj žrtava: 4 Likvidirani civili bačeni su u jamu. Ekshumacija posmrtnih ostataka obavljena je 1995. godine. Žrtve su pokopane na mjesnom groblju pored crkve Sv. Jeronima u Blokovskom Novom Mjestu.		vlasti FNRJ
	Šušarov Dolac - jama Jerkuša	jesen 1944.	broj žrtava: 42		partizani

				Žrtve su hrvatski vojnici i civili. Grobište je obilježeno.	
	Sudište			broj žrtava: nepoznat	
	jama zvana Mijorovača			broj žrtava: nepoznat	
	Krstatice		30.09.1943.	broj žrtava: 2	partizani
				Likvidirani su i bačeni u jamu pripadnici ustaške vojske.	

ISTARSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
BUZET	Miljevo		broj žrtava: nepoznat Hrvatski vojnici bačeni su u jamu.	
LABIN	Vinež		broj žrtava: nepoznat	partizani
PAZIN	Golji	1943.	broj žrtava: nepoznat	partizani
	pokraj kapelice, nedaleko ceste Lupoglav-Semić		Masovna grobnica (žrtve bacane iz kamiona u jamu).	partizani
	pokraj grada		broj žrtava: nepoznat	partizani
	Gradišće - Studenac	1943.	Likvidirani hrvatski i njemački vojnici bačeni su u jamu.	partizani
PULA	Gradišće	11.09.1946.	broj žrtava: 20 Žrtve su njemački vojnici stradali u rujnu 1943. Ekshumacija posmrtnih ostataka izvršena je 1993. godine.	partizani
	u blizini gradskog groblja	rujan 1943.	broj žrtava: 1 Umoren svećenik.	partizani
	Črnovice	svibanj 1945.	Masovna grobnica Talijana, Hrvata i Slovenaca	partizani
Barban	okolica grada	listopad 1943.	broj žrtava: nepoznat Njemački vojnici.	partizani
	jama Golubinka		broj žrtava: 12 Jedna civilna žrtva, a ostale su nepoznate.	partizani
			broj žrtava: 26 Žrtve su strijeljane. Od 26 žrtava poznata su 24 imena. Među	partizani

Grožnjan	Završje	groblje Sv. Andrije	20.02.1949.	<p>Žrtvama bilo je 5 žena.</p> <p>broj žrtava: 12 Mladići i djevojke, likvidirani su od UDB-e prilikom pokušaja bijega iz države. Bačeni su i zakopani u zajedničku grobnicu na groblju Sv. Andrije. 1998. godine izgrađeno je spomen-obilježje.</p>	vlasti FNRJ
Lanišće	Brgudac	iznad sela	1943.	<p>broj žrtava: nepoznat Masovna grobnica na tri lokacije iznad sela (žrtve bacane iz kamiona u jamu).</p>	partizani
Marčana	Krnica	jama Bršljanovka	07.11.1943.	<p>broj žrtava: oko 20 Žrtve su civili.</p>	partizani
		Piruhova jama u blizini mjesta	listopad 1944.	<p>Ekshumacija posmrtnih ostataka žrtava je u tijeku. broj žrtava: 17 Žrtve su likvidirane i bačene u jamu.</p>	partizani
		jama zvana Jama, između Pinežića i Mofardina	19.05.1945.	<p>broj žrtava: 1 Likvidiran civil.</p>	partizani
		kraška jama	1944.	<p>broj žrtava: 1 Likvidiran civil.</p>	partizani
Plćan	Tinjan	između sela Rakalj i Krnica	ljetu 1945.	<p>broj žrtava: nepoznat Striježani njemački vojnici bačeni su u jamu.</p>	vlasti FNRJ
		kod mjesta Brečevska jama	svibanj 1945.	<p>broj žrtava: nepoznat Likvidirani talijanski i hrvatski vojnici bačeni su u jamu. broj žrtava: nepoznat</p>	partizani
Žrnjci	Kringa	između sela Rakalj i Krnica	1945.	<p>broj žrtava: nepoznat Civilna žrtva.</p>	partizani
		jama zvana Šurani	rujan i listopad 1943.	<p>broj žrtava: 12 Likvidirano 9 civila i 4 talijanska vojnika.</p>	partizani
		jama Kunfin Kangarićeva jama	travanj 1944. travanj 1945.	<p>broj žrtava: 1 broj žrtava: 5 Jedna civilna žrtva, a ostale su nepoznate.</p>	partizani partizani

DUBROVAČKO - NERETVANSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI	
DUBROVNIK	otok Daksa	25., 26. i 27. listopad 1944. i kasnije 1945.	broj žrtava: više stotina U listopadu 1944., strijeljana su po prijekom sudu 44 civila, ugledna građana Dubrovnika. Do konca 1944. godine izvršeno je još oko 30-ak strijeljanja građana Dubrovnika. 16.05.1945. strijeljan veći broj zatvorenika iz zatvora Rašica. U proljeće 1945., na mjestu današnjeg spomen-obilježja, život je završio veći broj njemačkih vojnika (više od 100). Najveći broj likvidacija izvršen je na mjestu podignutog spomen-obilježja, premda na otoku postoji još niz lokacija gdje su žrtve zakapane.	partizani vlasti FNRJ	
	Orsula	19. ili 20.10.1944.	broj žrtava: oko 20 Likvidirani civili.	partizani	
	Gornja Dubravka	1944.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su ustaše i jedan njemački vojnik.	partizani	
	Otok Jakljan	1941.-1945	broj žrtava: nepoznat Likvidirani hrvatski vojnici, viši njemački časnici, vjerski službenici i drugi civili.	partizani	
	Gruda (Vasiljeve)		13.06.1944.	broj žrtava: 22 Žrtve su njemački vojnici.	saveznička vojska njemačka vojska
			13.06.1944.	broj žrtava: 2 Žrtve su saveznički vojnici.	
	KORČULA	Lapad	kolovoz 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su novaci, Makedonci.	vlasti FNRJ
		jama "Vranine"	1943.-1944.	broj žrtava: oko 70 Održano je "javno suđenje" u Veloj Luci, civilima iz Dubrovnika, Konavala, Pelejšca i Stona. Žrtve su likvidirane i bačene u jamu.	partizani
		predio zvan "Ekonomija"		broj žrtava: nepoznat	partizani

METKOVIĆ	groblje Sv. Ivana "Jarcé rog"	od 17. do 20. studenog 1944. kolovoz 1944.	Groblje njemačkih vojnika i časnika, poslije rata, poravnano je i pretvoreno u igralište. broj žrtava: 80-100 Noćima je dovažan i strijeljan veći broj civila. broj žrtava: 13 Žrtve su njemački vojnici.	partizani partizani
PLOČE	Plina Jezero Ćulumu na Rupi	02.11.1943.	broj žrtava: 43 Strijeljeni civili (mještani sela Ćulumu) bačeni su u jame na 6 lokacija.	partizani
Vela Luka	jama "Šibalove noge"	listopad 1944.	broj žrtava: 4 Nepoznate žrtve dovezete su brodicom iz Vele Luke, likvidirane i bačeni u jamu uz brdo.	partizani
Blato	Šaknja Rat jama na Suboticama	listopad 1943. 1943.	broj žrtava: 1 Svećenik je živ bačen u jamu.	partizani partizani
Lastovo	jama na Paklenicama	16.08.1943.	broj žrtava: 4 Likvidirani su civili (živi bačeni u jamu).	partizani
Lumbarda	Blatsko groblje više jama jama zvana "Bultina"	1943., 1944. 1945.	broj žrtava: oko 150 Strijeljeni su civili i njemački vojnici. broj žrtava: nepoznat Likvidirani su civili, svećenici i hrvatski vojnici. broj žrtava: nepoznat Strijeljeni su civili (s Pejšeća, Stona, Lumbarde) i veći broj zarobljenih njemačkih i drugih vojnika.	partizani partizani partizani

MEDIMURSKA ŽUPANIJA

GRAD OPĆINA / Naselje ČAKOVEC	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINTELJI
	park	1945.	broj žrtava: nepoznat Strijeljano je više osoba.	vlasti FNRJ

	rukavci rijeke Drave	proljeće i ljeto 1945.	broj žrtava: 20-30 Žrtve su strjeljane i dovezene kamionima u ovo stratište.	vlasti FNRJ
Nedeljke	Gornji Hrašćan uz nasip	lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljenici Križnog puta.	vlasti FNRJ
Štrigova	"Repova jama"	17.03.1947.	broj žrtava: 20 (i više) Žrtve su civili koji su ubijeni u zatvoru.	vlasti FNRJ

Republika Bosna i Hercegovina

GRAD OPĆINA / Naselje	LOKALITET	VRIJEME SMRTI	ŽRTVE	POČINITELJI
Banja Luka	tvrdava "Kastej"		broj žrtava: nepoznat Likvidirani zarobljenici iz hrvatske vojske.	
	bunar na željezničkoj postaji u Blagolu		broj žrtava: nepoznat Likvidirani domobranci.	partizani
	Krupa na Vrbasu	zima 1941.	broj žrtava: 60 Zarobljeni domobranci ubijani su sjekirom i bačeni u jamu.	partizani / četnici
Bihać	Barrića pećina	(poraće)	broj žrtava: nepoznat Likvidirani Hrvati.	vlasti FNRJ
Bosanski Brod		1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici, dovedeni iz brodskih logora, likvidirani i pokapani u jame kod mjesta Grede.	partizani / vlasti FNRJ
		1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici zakopani u krateru zrakoplovnih bombi.	partizani / vlasti FNRJ
		1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani hrvatski vojnici.	partizani / vlasti FNRJ
Novo Selo	mjesno groblje	1945.	broj žrtava: 3 Likvidirani su domobranci.	partizani
Bosanska Gradiška	"Ustaška jaruga"	lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani domobranci bačeni su u jamu.	partizani
	kod rekstilne tvornice	lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat	partizani

				Žrtve su ubijene hladnim i vatrenim oružjem te bacane u jame na tom području.		partizani
	šuma u Donjim Podgorcima			broj žrtava: nepoznat Likvidirani su zarobljenici, pripadnici hrvatske vojske iz logora u Požezi.		partizani / vlasti FNRJ
	na teritoriju Gornjih Podgradaca	lipanj 1945.		broj žrtava: nepoznat Likvidirani su civili i pripadnici hrvatske vojske.		četnici
Bosanski Petrovac	župa Krnjeuša	02. 07. 1941.		broj žrtava: nepoznat Likvidirani su civili.		
Brčko	rijeka Sava	od travnja do sredine svibnja 1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su (pripadnici hrvatske vojske) ukrcavane na sketu, ubijene majevima i bačene u Savu.		vlasti FNRJ
	na desnoj obali Save	od travnja do kraja listopada 1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su strijeljane i bačene u Savu.		vlasti FNRJ
	Plića pustara	od travnja do kraja listopada 1945.		broj žrtava: nepoznat Likvidirani su povratnici s Križnog puta.		vlasti FNRJ
Bosansko Grahovo	jama	1941.		broj žrtava: 25 Žrtve su civili koji su, zavezani žicom živi bačeni u jamu.		četnici
Čapljina		prosinac 1941.		broj žrtava: nepoznat Likvidirano muslimansko i hrvatsko pučanstvo.		četnici
	kod crkve			broj žrtava: oko 200 Likvidirani su civili.		
	mjesno groblje			broj žrtava: 2 Likvidirana dva njemačka vojnika i pokopana na mjesnom groblju.		
Gabela		1945.		broj žrtava: nepoznat Nekoliko njemačkih vojnika zazidano je živo 100 m od bivše željezničke postaje.		vlasti FNRJ
Sjekose				broj žrtava: 18 Likvidirani su pripadnici hrvatske vojske.		četnici
Čelinač	Javorani: šuma Gredine	1942. - 1945.		broj žrtava: oko 80 Likvidirani su pripadnici hrvatske vojske.		četnici
	Mernići	1942. - 1945.		broj žrtava: oko 80 Likvidirani su pripadnici hrvatske vojske.		četnici

Drvar	Drvar selo	Tičevo logor "Kamenica"	svibanj 1945. 27.07.1941.	broj žrtava: oko 300 Likvidirani hrvatski vojnici. broj žrtava: 1 Likvidiran Hrvat, civil.	partizani četnici
Foča	Foča	Foča	prosinac 1941.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani su bili civili Hrvati (katolici i muslimani).	četnici
Goražde			prosinac 1941.	broj žrtava: nepoznat Likvidirano je hrvatsko pučanstvo (katoličko i muslimansko).	četnici
Han Pijesak	Han Pijesak	Han Pijesak	kolovoz 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su vojnici i civili.	partizani
	Han Pijesak - pod drvećem			broj žrtava: 364 Likvidirani Hrvati (katolici i muslimani) i Nijemci. Na svakom drvetu bila je pločica s imenom, prezimenom, godinom rođenja i državom iz koje je pokopana osoba. Pločice su skinute.	partizani
Kalinovik			prosinac 1941.	broj žrtava: nepoznat Pokolj hrvatskog pučanstva (katoličkog i muslimanskog).	četnici
Ključ	Bravsko		1941.- 1942.	broj žrtava: nepoznat Više osoba likvidirano je i bačeno u jamu.	1941.- četnici 1942.-partizani
Kiseljak	mjesto			broj žrtava: nepoznat Žrtve su ubijene i zabetonirane u jami.	četnici
Kupres	jama "Turjača"		16. 03. 1943.	broj žrtava: 1 Likvidiran civil (Hrvat) u Zamaglinama i bačen u jamu.	četnici
	Zamaglina		(poraće)	broj žrtava: oko 500 Likvidirani domobranci koji su dovedeni iz logora u Požegi.	partizani / vlasti FNRJ
Livno	katolička crkva		od 05. do 08. kolovoza 1942.	broj žrtava: nepoznat Po prijekom vojnom sudu više pripadnika ustaške vojske osuđeno je na smrt i bačeno u masovnu grobnicu.	partizani
	župna crkva		09. 08. 1942.	broj žrtava: 6 Strijeljeni vojnici i civili.	partizani
	jama u okolici		1942.	broj žrtava: nepoznat Zarobljenici su bili prisiljeni iskopati veliku jamu u koju su nakon strijeljanja bačeni i zatrpani.	partizani
Lug			16.12.1943.	broj žrtava: 1	njemačka vojska

Ljubinje	jama "Jagodnjača"	16.06.1941.	Likvidiran civil, Hrvat.	četnici
Varduša	jama "Varduša"	1945.	broj žrtava: 1 Likvidiran Hrvat, civil.	vlasti FNRRJ
	centar	početak studenog 1944.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su vojnici dovažani u kolonama iz Mostara i drugih mjesta te ubijeni i bačeni u jamu.	partizani
Ljubuški	šuma Kruševica	1945.	broj žrtava: oko 40 Likvidirani su civili i bačeni u rovove (više grobišta).	partizani
			broj žrtava: 1 Hrvatski vojnici uhvaćeni je u zasjedi i likvidiran.	
Mostar	Sjeverni logor	(poracé)	broj žrtava: oko 30 Svake noći bilo je izvedeno oko 50-60 civila (Hrvata iz Hercegovine), koji su likvidirani.	vlasti FNRRJ
	jama kod Bijelog polja	09. 07. 1945.	broj žrtava: 153 Likvidirani su zarobljenici iz logora "Čelovina" u Mostaru te bačeni u jamu.	vlasti FNRRJ
Nevesinje	Ilići	11.04.1941.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su civili.	četnici
		1943.	broj žrtava: 1 Likvidiran je pripadnik hrvatske vojske.	četnici
Udrežnje		1945.	broj žrtava: 1 Žrtva je hrvatski domobran.	partizani
			broj žrtava: 18 Likvidirani su njemački vojnici i bačeni u jamu.	partizani
Neum	Banja, jama "Trogrla"		broj žrtava: 45 Likvidirani njemački vojnici bačeni su u jamu.	partizani
	Vukov Klanac		broj žrtava: 2 Likvidirana dva njemačka vojnika pokopana su u Vodenom Dolu kod Vukova Klanca.	partizani
Brestica			broj žrtava: nepoznat Likvidirane njemačke vojnike mještari su pokopali na više lokacija u selu ili ih stavljali u škrpe.	partizani
Brštanica				partizani

Rosulje			broj žrtava: 30-40 Žrtve su njemački vojnici koji su ubijeni i zapaljeni. Pokopani su u mjestu Gornje Hrasno.	partizani
Srijetež			broj žrtava: 3 Likvidirani su njemački vojnici.	partizani
Podravci Donji	iznad crkve u šumi	lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su bili zatvorenici logora iz Požege (pripadnici Hrvatske vojske i civili) koji su sprovedeni u Podravce Donje, strijeljani (žicom vezanih ruku dvoje po dvoje) na dole i bačeni u jamu. Nakon toga pozvani su mještani iz sela da obore drva na mrtva tijela. Žrtve nisu zatrpavane zemljom.	partizani / vlasti FNRJ
Prijedor	na obroncima Kozare u selima Božići, Pašnac, Milijakovac, Glavica i Čirkin polje.	15.05.1942.	broj žrtava: oko 700 Masovno likvidirani civili.	partizani
Projavor			broj žrtava: oko 600 Likvidirani hrvatski vojnici u šumi.	
Rama		listopad 1942.	broj žrtava: nepoznat Izvršen je pokolj civila iz toga kraja.	četnici
Ravno		24.09.1943.	broj žrtava: 20	partizani
Rogatica	kotar Rogatica	od travnja 1941. do 18.06.1944.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani su Hrvati, civili.	četnici
Sanski Most	Sanski Most - katoličko groblje	1945.	broj žrtava: oko 80 Likvidirani su pripadnici hrvatske vojske.	partizani
Sarajevo	Sarajevsko polje	lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani su civili i pripadnici hrvatske vojske (koji su predhodno bili zatvoreni u tadašnjoj "Filipovićevoj kasarni").	vlasti FNRJ
	između Butmira i Kasindola	svibanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani su zarobljenici.	partizani
Stolac	Donji Poplat	1945.	broj žrtava: nepoznat Ubijeni povratnici s Križnog puta (Hrvati) iz jugoistočne i zapadne Hercegovine te bačeni u jamu u Drenovačkoj vali.	partizani
	Donji Poplat - Kalac	ljetu 1945.	broj žrtava: oko 10 Zatvorenici (Hrvati) ubijeni su i bačeni u jamu koja se nalazi na	partizani

			sjevernoj padlini brda Marića iznad naselja Bovan.		
	Donji Poplat - jama Kamalaj	29. 04. 1942.	broj žrtava: 1 Likvidiran civil i bačen u jamu pokraj pješačke staze što vodi od Poplate do Drenovca.		četnici
	Donji Poplat - jama Lokvičevine	proljeće 1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve (civilni) obješene i potom bačene u jamu.		partizani
	Poplat	1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani Hrvati bačeni su u jamu koja se nalazi na lijevoj strani puta Stolac - Kruševo.		partizani
	Trijebanj - jama "Golubinka"	22. 09. 1942.	broj žrtava: 1 Likvidirani je pripadnik Hrvatske vojske. Žrtva je ubijena u Sloveniji, dovedena u Stolac gdje je zatvorena bez suđenja i na Poplatu strjeljana te bačena u jamu.		vlasti FNRJ
	jama "Kamenj.obor"	23. 04. 1942.	broj žrtava: oko 10 Likvidirano 6 civila i nekoliko partizana.		partizani
Pješivac	njiva Rore Stolačka bolnica		broj žrtava: 2 Žrtve su civilni koje su nakon mučenja bačeni u jamu u mjestu Hrguđ.		partizani
	jama u mjestu Ljubuša		broj žrtava: 1 Likvidiran je njemački vojnik.		
Tomislavgrad		15.06.1944.	broj žrtava: 12 Likvidirani su njemački vojnici.		partizani
	Travnik	oko 22. 10. 1944.	broj žrtava: 1 Likvidiran je civil.		partizani
	Gornji Korićani	prosinac 1941.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani pripadnici hrvatske vojske s ranjenicima i civilima.		partizani
Trebinje	jama trebinjska šuma	1945. ili 1946. od 20. do 22. svibnja 1945.	broj žrtava: 10 Žrtve su ubijene prilikom napada četnika na selo. Sahranjene su na mjesnom groblju u zajedničku grobnicu.		četnici
	Slivnica "Gupčeva jama"	10.02.1942.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani su hrvatski vojnici.		vlasti FNRJ
Glavska			broj žrtava: nepoznat Likvidirani Hrvati iz sela u okolini Gabele, Čapljine, Čitluka, Mostara koji su bili zatvoreni u mostarskim logorima.		vlasti FNRJ
			broj žrtava: 1		četnici

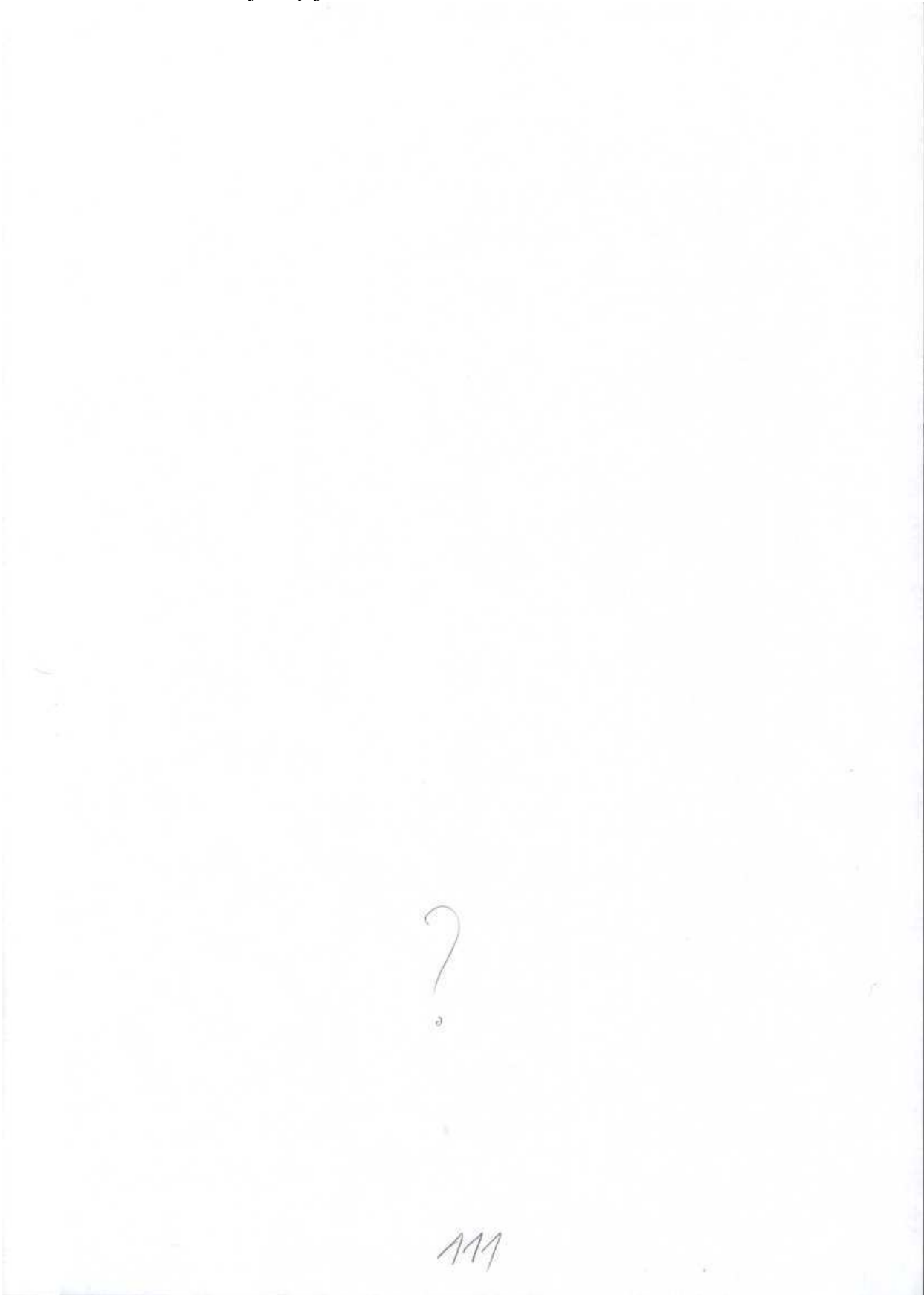
Rupni Do	Rupni Do	oko 24. 09. 1943.	Likvidiran civil. broj žrtava: 7 Likvidirani bratri (2) i civili (5). Tri žrtve su pokopane na Rupnom Dolu.	partizani
Vlasenica	Bišina	1945. 1950.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani zarobljeni hrvatski i njemački vojnici iz mostarskih logora.	vlasti FNRJ
Zenica	jama "Novakuša" tvornica	1945.	broj žrtava: nepoznat Likvidirani su bili pripadnici hrvatske vojske. Posmrtni ostaci žrtava iskopani su pri kopanju temelja tvornice, te su nakon otkrivanja, odvezeni na smetlište.	partizani

Republika Slovenija

Najveća masovna stratišta iz II. svjetskog rata, hrvatskih vojnika i civila, nalaze se u Republici Sloveniji.

Društvo za uređitev zamočenih grobov objavilo je 1998. godine knjigu pod naslovom "Slovenija - zamočani grobovi in njihove žrtve: 1941-1948". U njoj su prikazana sva veća masovna stratišta u Republici Sloveniji. Pored navedenog Komisija raspolaže i drugim izvorima o masovnim grobištima u Republici Sloveniji.

Kako je najveći broj Hrvata, sudionika Križnog puta, smrtno stradao na području današnje Republike Slovenije (po slovenskim procjenama oko 190.000 žrtava), to je Komisija dala niz poticaja da se pitanja otkrivanja, istraživanja i održavanja grobova i grobišta hrvatskih državljana u Republici Sloveniji urede međudržavnim sporazumom.

Dravograd	kod Dravograda	1945.	Grobište hrvatskih domobrana. broj žrtava: oko 100	partizani
	Dravograd - Maribor	1945.	Likvidirano oko 100 hrvatskih vojnika i 2 civila. broj žrtava: 35 - 45	partizani
	Prevalje	1945.	Na putu Dravograd-Maribor zaklani su ustaški vojnici. broj žrtava: nepoznat	partizani
	Črna	1945.	Žrtve su hrvatski vojnici. Grobište se nalazi kod križanja ceste iz Prevalja u Mežici, kraj potražujućih crkve. broj žrtava: nepoznat	partizani
	kod željezničkog mosta	1945.	Masovna strijeljanja hrvatskih vojnika. broj žrtava: nepoznat	partizani
	Marno	1945.	Vjerojatno postoje dva stratišta s većim brojem žrtava s Križnog puta. broj žrtava: nepoznat	partizani
	rudnik na Novom Dolu	1945.	Na četiri lokacije, lijevo i desno iza kapelice i iza motela "Marno" nalaze se jame gdje su bačeni likvidirani civili i vojnici.	partizani
	Rajska dolina	1945.	broj žrtava: nepoznat Zapušten rudnik Robler. Vršene su masovne likvidacije hrvatskih vojnika i civila..	partizani
	brdo Jelenca	1945.	broj žrtava: 40 obitelji Na mjestu sadašnjeg skijašišta pobijeno 40 obitelji. broj žrtava: nepoznat	partizani
	Zelena Jama	1945. i 1946.	Masovno stratište. Žrtve su civili koji su pokopani nakon 3 do 4 dana od pogubljenja. Grobište se nalazi pod brdom Jelencu.	partizani
Ilirska Bistrica	rudnik Hrastnik	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su vojni zarobljenici. broj žrtava: nepoznat	partizani / vlasti FNRJ
	kod Sušaka	1945. 1946.	U napuštenom rudniku izvršen je pokolj zarobljenih hrvatskih vojnika. Rudnik je zatim miniran. broj žrtava: nepoznat	partizani / vlasti FNRJ
Kamnik	kod Kamnika	1945.	U napuštenim rudnicima žrtve su zatvarali još žive. broj žrtava: nepoznat	partizani

Kočevo	šuma Kočevski rog	25.05.1945.	Strjeljeni su zarobljeni vojnici i civili s Križnog puta. broj žrtava: nepoznat Masovne likvidacije. Žrtve su zarobljeni hrvatski i drugi vojnici te civili. Postoje najmanje 3 velika stratišta. Najveće je kod spaljene pilane. Žrtve su dovažane iz Sv. Vida kraj Ljubljane, Kranja, Jesenica i dr.	partizani / vlasti FNRJ
Kranj	na kraju ulice Talcev	18.05.1945.	broj žrtava: oko 200 Zarobljeni hrvatski vojnici dovezeni su iz Kranja u šumu. Ubijeni su u skupinama po 50 osoba.	partizani
Krško	Kostanjevića na Krki	lipanj 1945.	broj žrtava: nepoznat Na rubu Krakovske šume, 200 m od ceste Čatež-Kostanjevića-Novo Mesto, najmanje je 10 masovnih grobišta.	partizani
	uzletište između Krškog - Cerklja i Kostanjevice	1945.	broj žrtava: nepoznat Zarobljenici su ujetani u podzemna skladišta zrakoplovnih bombi i eksplozivom zatrpani. Preostali zarobljenici strijeljani su i zatrpani u streličke i protutenkofske järke.	partizani
	Žandovnik	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
	kod Krškog	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
	Sejevce - Krakovska šuma	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
Kostanjevića	Kostanjevića - Krakovska šuma	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
	njemački bunker kraj kapelice	1945.	broj žrtava: nepoznat U bunker zazidani živi ljudi.	partizani
	železnička postaja Blanca između Krškog i Zidanog Mosta	1945.	broj žrtava: nepoznat U protutenkofske rovove bacani su zarobljenici s Križnog puta.	partizani
	kod mosta preko rijeke Krško (brdo prema Čeju)	1945.	broj žrtava: nepoznat U bivšim skladištima benzina partizani su zatvorili rupe i minirali ulaz u kojem se nalazilo više osoba.	partizani
Laško	između Rimskih toplica i Zidanog	1945.	broj žrtava: nepoznat	partizani

Mosta	Radeče	1945.	Zarobljenici s Križnog puta, zaklani su i zatrpani u jarak. broj žrtava: nepoznat	partizani
	rudnik	1945.	broj žrtava: nepoznat U 100 m duboko okno rudnika pobacani su zarobljeni vojnici i civili, uglavnom Hrvati.	partizani
	Rimske Toplice	1945.	broj žrtava: nepoznat	partizani
	kod Zidanog Mosta	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su sudionici Križnog puta likvidirani i bačeni u jarak.	partizani
	kod Podutka	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni vojnici i civili s Križnog puta.	partizani
Ljubljana	logor Sv. Vid - bivša biskupska gimnazija	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i civili.	partizani
	Šuma Gaj	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su sudionici Križnog puta.	partizani
	Donji Logatec	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i civili s Križnog puta.	partizani
Maribor	Tezno	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su sudionici Križnog puta. Posmrtni ostaci žrtava pronađeni su, 1959. godine, prilikom početka izgradnje dijela autoceste Ljubljana-Maribor, u blizini mjesta Bohovo. Ekshumirano je 1179 žrtava koje su pokopane na mariborskom groblju Dobrava.	partizani
	rijeka Drava	1945.	broj žrtava: nepoznat Ranjenici su ubijani željeznim šipkama i bacani u rijeku.	partizani
	iznad sela Ruše - u blizini crkvice na padinama Pohorja	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni domobranci, žene i djeca koji su kamionima odvažani na stratište te strijeljani i pokopani na padini u blizini crkvice.	partizani
	pećine ili rudnici	1945.	broj žrtava: nepoznat Zarobljeni časnici hrvatske vojske zajedno su povezani žicom i u pećinama ili rudnicima minirani.	partizani
	šuma kod ceste Čatež-	1945.	broj žrtava: nepoznat	partizani

Novo Mesto	Presečno	Kostanjevica - Novo Mesto			Ovdje se naiazi najmanje 10 masovnih grobnica. Među žrtvama su i djeca koja su ubijena pri povlačenju.	
			srpanj 1943.		broj žrtava: nepoznat Strijeljani i masakrirani njemački vojnici.	partizani
Postojna		Postojna	1945.		broj žrtava: nepoznat Masovna strijeljanja hrvatskih zarobljenika i talijanske vojske. Svaka tri do četiri dana likvidirano je po 20-ak vojnika.	partizani
Radovljica		kod Radovljica	1945.		broj žrtava: 10 Časnici hrvatske vojske iz vlaka su izvedeni u šumu, opljačkani i likvidirani.	partizani
		Radovljica	1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su zarobljeni hrvatski vojnici i civili s Križnog puta.	partizani
Sevnica		logor Sevnica - na izlazu iz Sevnice između željezničke pruge i Save	1945.		broj žrtava: nepoznat Strijeljani domobrani i civili nakon što su zatvoreni u jednu baraku. Ostalih 30 zarobljenika odvedeno je u logor Prečko. Žrtve su ubijene između željezničke pruge i Save te na istom mjestu pokopane.	partizani
		Huda Luknja	1945.		broj žrtava: nepoznat U 10 masovnih grobnica likvidirani su hrvatski vojnici i civili s Križnog puta.	partizani
		logor Teharje	1945.		broj žrtava: nepoznat Tranzitni zarobljenički logor bio je između mjesta Teharje i sela Slnace. Žrtve su likvidirane u šumi.	partizani
		Golovec (sajmište)	1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici i civili s Križnog puta.	
		obala rijeke Ložnice	1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su uglavnom civili s Križnog puta (među njima žene i djeca). Sami su morali kopati velike grobove u koje su bacani.	partizani
		od Joštova Mlina na sjever prema Medlovu	1945.		broj žrtava: nepoznat Žrtve su sudionici Križnog puta. Zakopani su u jame koje su bile skladišta strijeljiva (4 grobišta).	partizani

	Teharski Tabor, Hudinjo, Golovec, Novo Vas, plato Mlinarjev Janez, kod Majdičeva Dvorca	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici i civili s Križnog puta.	partizani
Slovenj Gradec	20-ak lokacija u okolici grada	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su hrvatski vojnici i civili s Križnog puta.	partizani
Škofja Loka	šume u okolici	1945.	broj žrtava: nepoznat Na više lokacija likvidirani su hrvatski vojnici i civili s Križnog puta.	partizani
Šmarje pri Jelšah	napušteni rudnik Brstovica	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su likvidirane i zatvorene u napušteni rudnik.	partizani
Trilčno	na obali rijeke Sutle	1945.	broj žrtava: oko 300 Likvidirani hrvatski vojnici i civili s Križnog puta.	partizani
Velenje	Gorice nad Šoštanjem	1945.	broj žrtava: 27 Žrtve su Slovenci, Hrvati i Nijemci.	partizani / vlasti FNRJ
Trbovlje	Trbovlje	1945.	broj žrtava: nepoznat Žrtve su sudionici Križnog puta.	partizani

ANTROPOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

Prije svega, potrebno je u ovom Izvješću naglasiti da su antropološka istraživanja grobišta te obilježavanje stratišta i naknadni pokop posmrtnih ostataka dugotrajan, skup i nadasve odgovoran posao, tako da je Komisija pristupala ovim istraživanjima samo gdje je to bilo nužno, odnosno gdje su se temeljito obavile pripreme.

Pored nedostatka financijskih sredstava, najveći problem u radu Komisije na ovom području bio je i jest: nepostojanje prostora - lokacije ili više lokacija koje bi se uredile kao zajedničko groblje te kamo bi se prenosili i dostojno pokopali posmrtni ostaci žrtava iz masovnih grobišta.

Informacije o masovnim grobištima počele su pristizati u Komisiju već početkom 1992. godine. Do konca 1992. godine prikupljena su, provjeravana i sistematizirana izvješća o desecima masovnih grobišta, te su poduzeta prva antropološka istraživanja.

Lokalitet "Maceljska gora" kod Krapine

Najopsežnija istraživanja u 1992. godini, a na zahtjev lokalne javnosti i središnjice Hrvatskog društva političkih zatvorenika, Komisija je vršila na lokalitetu "Maceljska gora" u blizini Krapine. Pojedinačna grobišta pronašao je i organizirao antropološka istraživanja pok. Branko Vidaček, tajnik Hrvatskog društva političkih zatvorenika.

Prema svjedočenjima neposrednih očevidaca poslijeratnih događanja u tom kraju, Maceljska gora, koja se proteže od Đurmanca do granice s Republikom Slovenijom, vjerojatno je jedno od najvećih masovnih grobišta povezanih s Križnim putem. Prema tim svjedočanstvima, u Maceljsku goru dovođeni su zarobljenici, uglavnom hrvatski vojnici i civili, iz koncentracijskih logora u Mirkovcu kod Sv. Križa - Začretje i Oroslavja.

U razdoblju od 26. lipnja 1992. do 17. kolovoza 1992. istražene su tri skupine grobišta:

1. u predjelu najvišeg vrha Maceljske gore zvanom "Ilovec";
2. na lokalitetu "Lepa Bukva";
3. na lokalitetu "Crni Jarak".

Istraženo je 26 masovnih grobnica, u kojima su pronađena 1 164 kostura.

Pretpostavlja se da na području Maceljske gore postoji oko 130 masovnih grobnica s oko petnaest tisuća kostura.

Lokalitet "Šuma Lug" kod Bjelovara

Na zahtjev lokalnih vlasti, rodbine i Udruge Hrvatski domobran, a u suradnji s PU bjelovarsko-bilogorskom, tijekom mjeseca rujna i listopada 1992. godine istraživan je lokalitet "Šuma Lug" kod Bjelovara. Prema izjavama svjedoka, tijekom mjeseca svibnja; lipnja i srpnja 1945. godine na tom lokalitetu likvidirani su zarobljenici iz poslijeratnih kolona s Križnih puteva i zatvorenici iz tamošnjih logora i zatvora. Otkriveno je sedam masovnih grobnica u kojima su pronađeni posmrtni ostaci 228 poratnih žrtava. U grobnicama je pronađen i niz predmeta koji svjedoče o žrtvama.

Lokalitet "Mače" kod Zlatara

Na zahtjev rodbine, a u nazočnosti predstavnika Komisije, izvršena je 21. listopada 1992. ekshumacija posmrtnih ostataka poratnih žrtava, brata i sestre, Nikole i Margete Riter, koji su prema izjavama svjedoka ubijeni 31. svibnja 1945. od komunista i pokopani na mjesnom groblju Mače. Njihovi posmrtni ostaci sahranjeni su u obiteljskoj grobnici.

Lokalitet "Groblje" u Zlataru

Na zahtjev rodbine, a u nazočnosti predstavnika Komisije, izvršena je 21. listopada 1992. ekshumacija posmrtnih ostataka poratnih žrtava, supružnika Cvijete i Josipa Rauera, koji su prema izjavama svjedoka likvidirani od strane komunista 6. srpnja 1945. i pokopani na mjesnom groblju u Zlataru. Posmrtni ostaci pokojnika naknadno su pokopani u obiteljsku grobnicu na mjesnom groblju u Lovrečanu.

Lokalitet "Gračišće" kod Pazina

Slijedom odluke Županijskog suda u Puli, Komisija je provela antropološko istraživanje u neposrednoj blizini mjesta Gračišće kod Pazina. Prema izjavama svjedoka, na toj lokaciji su pokopani posmrtni ostaci njemačkih vojnika, koji su nastradali u ratnim događanjima između 1943. i 1945. godine. Istraživanje je trajalo od 2. kolovoza do 3. kolovoza 1993., a bili su mu prisutni: tajnik Komisije Florijan Boras, vještak sudske medicine dr. Josip Ladavac, istražni sudac Svetislav Vujić i zamjenik zapovjednika PS Pazin Đulijano Sirotić. U masovnoj grobnici pronađeno je: 16 lubanja, 17 vilica i 19 bedrenih kostiju. Može se zaključiti da je u grobnicu bilo ubačeno najmanje 20 osoba. Tijekom iskopavanja pronađeni su različiti osobni predmeti koji su posebno popisani (naočale, novčarke, češljevi, žlice i dr.), a koji potvrđuju svjedočanstva da se radi o osobama koje su pripadale njemačkoj vojsci.

Lokalitet "Jama Podi" kod Trilja

Komisija je, povodom dojave građana da se u jami Podi kod Trilja nalaze posmrtni ostaci većeg broja ratnih žrtava, 6. rujna 1993. organizirala antropološko istraživanje dotičnog masovnog grobišta. Jama se nalazi oko 700 m od naselja Markovići kod Trilja. Nakon vađenja posmrtnih ostataka moglo se zaključiti da su u jamu ubačene najmanje 102 žrtve. U jami smo pronašli obuću, odjeću, vojne iskaznice i druge predmete. Kroz naknadne razgovore sa svjedocima došlo se do saznanja da su te žrtve bili hrvatski vojnici i civili pogubljeni od partizana nakon bitke kod Aržana. U međuvremenu su gotovo sva imena žrtava utvrđena.

Lokalitet "Graba Gajec" kod Varaždina

Nakon što su mještani Sračinca kod Varaždina 4. veljače 1995. samoinicijativno počeli otkopavanje grobišta "Graba Gajec", Komisijaje osnovala Vijeće za istraživanje tog grobišta te je 8. veljače 1995., u suradnji s PU Varaždin i istražnim odjelom Županijskog suda u Varaždinu, preuzela rukovođenje antropološkim istraživanjima.

Grobište se nalazi oko 250 m od bivšeg pomoćnog korita rijeke Drave. Veličina grobišta je: oko 3 m dužine, 2m širine i 1m dubine. Ekshumacija se obavljala 7. i 8. veljače 1995. te je pronađeno 8 ljudskih kostura. Ovo grobište potječe iz druge polovice svibnja 1945. godine kada su partizani likvidirali nepoznate civile.

Dana 23. veljače 1995. obavljen je naknadni pokop posmrtnih ostataka na mjesnom groblju u Sračincu, a ispraćaju su prisustvovali dopredsjednica Komisije Gordana Turić i tajnik Komisije Florijan Boras. Pogrebni obred vodio je o. Đuro Jerec, a nakon toga je održana sv. misa zadušnica u Crkvi Sv. Mihaela u Sračincu.

Lokalitet "Željeznička postaja" u Velikom Trgovišću

Na zahtjev lokalnih vlasti, Komisija je 18. travnja 1995. osnovala Vijeće za istraživanje i obilježavanje grobišta u općini Veliko Trgovišće. Za predsjednika Vijeća imenovan je dopredsjednik Komisije Vice Vukojević.

Naime, prema izjavama svjedoka, u mjestu Veliko Trgovišće, neposredno pokraj željezničke postaje, na mjestu gradnje tvornice poduzeća "Heruc", postoji grobište u kojem se nalaze posmrtni ostaci žrtava, likvidiranih koncem svibnja ili početkom lipnja 1945. godine.

Komisija je, u suradnji sa sućem istražiteljem, državnim odvjetnikom, vještakom sudske medicine te policijskim djelatnicima, tijekom mjeseca svibnja i lipnja 1995. provela antropološko istraživanje ovog grobišta. U grobištu su pronađeni posmrtni ostaci 122 osobe, kao i niz predmeta koji svjedoče o žrtvama.

Lokalitet "Kaučine" na Krku

Na zahtjev kćerke ratne žrtve Antuna Žica, koji je prema izjavama svjedoka likvidiran i pokopan 20. veljače 1945. na lokalitetu zvanom "Kaučine", a koji se nalazi 5 km od mjesta Punta na otoku Krku, Komisija je - u suradnji s istražnim odjelom Županijskog suda u Rijeci, Županijskim državnim odvjetnikom, vještakom sudske medicine te predstavnicima Policijske postaje Krk - 26. rujna 1995. organizirala ekshumaciju posmrtnih ostataka pok. Antuna Žica. Pored predstavnika Komisije antropološkim istraživanjima bila je nazočna i Marija Žic, kćerka poginulog. Međutim, kako prilikom iskopavanja na mjestu za koje se pretpostavlja da je grobište, nisu pronađeni nikakvi posmrtni ostaci, istraživanje je prekinuto, a daljnje iskopavanje odobreno je obitelji pokojnika uz obvezu da o eventualnom pronalasku posmrtnih ostataka obavijesti djelatnike Policijske postaje Krk.

Lokalitet "Zagvozd I" kod Zagvozda

Na zahtjev rodbine, Komisija je 28. rujna 1995., u suradnji s Istražnim odjelom Županijskog suda Split, Županijskim državnim odvjetnikom, vještakom sudske medicine te djelatnicima Policijske postaje Imotski, provela antropološko istraživanje grobišta "Zagvozd I", koje se nalazi s juž.ne strane asfaltne ceste Zagvozd - Vrgorac na samom istočnom izlazu iz Zagvozda.

Grobište je zapravo skoro potpuno zatrpana plitka jama nepravilnog četverokutnog oblika duljine 2,7 m i širine 1,4 m. U jami su pronađeni posmrtni ostaci 4 poznate osobe, koje su likvidirane 21. svibnja 1948. U jami su pronađeni i komadi tanke žice kojom su žrtve bile vezane te tri okvira pušcanog strjeljiva, kao i niz drugih predmeta koji kazuju o žrtvama (ostaci odjeće i drugi sitni osobni predmeti - češljevi, dijelovi obuće i odjeće).

Posmrtni ostaci žrtava pokopani su dana 30. rujna 1995. na mjesnom groblju pored crkve Sv. Jeronima u Biokovskom Novom Mjestu.

Lokalitet "Piljeve staje" kod Zagvozda

Na zahtjev rodbine, Komisija je 28. rujna 1995., u suradnji s Istražnim odjelom Županijskog suda Split, Županijskim državnim odvjetnikom, vještakom sudske medicine te djelatnicima Policijske postaje Imotski, provela antropološko istraživanje grobišta "Piljeve staje".

Grobište je prirodna jama otvora dimenzija 1,0 x 0,7 m u predjelu zvanom Turija, 5 km istočno od Zagvozda, na sjevernim padinama planine Biokovo, 15 m sjeverno od "Piljeve staje". U jami su pronađeni posmrtni ostaci 5 poznatih osoba koje su prema izjavama svjedoka komunističke vlasti likvidirale 29. studenog 1945. U jami su nađeni i komadi tanke žice kojom su žrtve bile vezane i jedna čahura strjeljiva iz samokresa, kao i niz drugih predmeta koji kazuju o žrtvama (ostaci odjeće i drugi sitni osobni predmeti - češljevi, dva zlatna prstena).

Posmrtni ostaci žrtava pokopani su dana 30. rujna 1995. na mjesnom groblju pored crkve Sv. Jeronima u Biokovskom Novom Mjestu.

Lokalitet "Babanove staje" kod Zagvozda

Na zahtjev rodbine, Komisija je 28. rujna 1995., u suradnji s Istražnim odjelom Županijskog suda Split, Županijskim državnim odvjetnikom, vještakom sudske medicine te djelatnicima Policijske postaje Imotski, provela antropološko istraživanje grobišta "Babanove staje".

Grobište je prirodna jama otvora dimenzija 2,0 x 1,0 m i nalazi se na predjelu zvanom Turija, 5 km istočno od Zagvozda, na sjevernim padinama planine Biokovo, 250 m sjeverozapadno od "Babanove staje". U jami su pronađeni posmrtni ostaci triju poznatih osoba, koje su komunističke vlasti likvidirale 29. studenog 1945. U jami su nađeni i komadi tanke žice kojom su žrtve bile vezane, kao i niz drugih predmeta koji kazuju o žrtvama (ostaci odjeće i drugi sitni osobni predmeti - češljevi, ogledalo, tabakera, dugmad).

Posmrtni ostaci žrtava pokopani su dana 30. rujna 1995. na mjesnom groblju pored crkve Sv. Jeronima u Biokovskom Novom Mjestu.

Lokalitet "Crkva Sv. Vida" u Okučanima

Prilikom uređenja prostora tijekom mjeseca listopada 1995. godine za obnovu župne crkve svetog Vida u Okučanima, koju su potpuno razrušili Srbi za vrijeme okupacije, otkriveni su posmrtni ostaci većeg broja osoba. Župnik, koji je vodio radove na obnovi Crkve, obustavio je daljnje iskopavanje te o svemu obavijestio policiju, pravosuđe i Komisiju. Komisija je 18. listopada 1995. osnovala Vijeće za istraživanje i obilježavanje grobišta u Okučanima, koje je

u suradnji s Policijskom postajom Okučani i Istražnim odjelom Županijskog suda u Požegi, nastavilo iskopavanje i antropološka istraživanja.

Antropološka istraživanja trajala su od 17. listopada do 11. studenog 1995. Pronađeni su posmrtni ostaci 12 osoba. Prema pronađenim predmetima u grobnicama, može se zaključiti da se radi o njemačkim vojnicima koji su prema izjavama svjedoka stradali u borbama tijekom 1944. godine.

Početak studenog 1995. godine grobište su posjetili članovi njemačke državne komisije "Skrb za ratne grobove" i Veleposlanstva SR Njemačke u Zagrebu, s kojima je dogovoreno da će se posmrtni ostaci prenijeti u Zagreb i pokopati na njemačkom vojnom groblju na Mirogoj u.

Lokalitet "Očura" kod Lepoglave

Nakon dojave građana da se na mjestu masovne grobnice poratnih žrtava koja se nalazi na predjelu zvanom "Očura" kod Lepoglave, namjeravaju vršiti melioracijski radovi, Komisija je 18. travnja 1995. osnovala Vijeće za istraživanje tog grobišta te, u suradnji s Istražnim odjelom Županijskog suda u Varaždinu, 18. listopada 1995. provela antropološka istraživanja.

U grobištu veličine: pronađen je veći broj različitih ljudskih kostiju, na osnovi kojih je sudski vještak zaključio kako se radi o posmrtnim ostacima između 4 do 6 soba.

Lokalitet "Goskovo" kod Duge Rese

Na zahtjev ogranka Udruge Hrvatski domobran iz Duge Rese i lokalnih vlasti, Komisija je u lipnju i srpnju 1996. godine organizirala ekshumaciju posmrtnih ostataka 13-ero žrtava iz masovne grobnice na brdu Goskovo kod Duge Rese.

Prema izjavama svjedoka, radi se o posmrtnim ostacima zarobljenika koje su partizanske vlasti likvidirale nakon Drugog svjetskog rata. Posmrtni ostaci sahranjeni su na gradskom groblju Sv. Petar u Dugoj Resi, a sahrani je bio nazočan dopredsjednik Komisije Vice Vukojević.

Lokalitet "Garma" u Omišu

Na zahtjev Poglavarstva Grada Omiša, Komisija je od 9. rujna do 10. listopada 1996. izvršila ekshumaciju posmrtnih ostataka 95 domobrana umrlih od tifusa u talijanskom stacionaru 1943. godine, koji su pokopani na području Garme iznad stare tvornice cementa kod Omiša

Na zahtjev Poglavarstva Grada Omiša Komisija je od 19. do 26. rujna 1996. izvršila i ekshumaciju posmrtnih ostataka 17 žrtava, među kojima je bilo domobrana, ustaša i partizana, poginulih između 1943. i 1945. godine, na lokaciji Starog vojničkog groblja u Omišu.

Svi ekshumirani posmrtni ostaci su 27. listopada 1996. prenijeti i pokopani u spomen-kosturnicu na groblju Vrisovci u Omišu. U ime Komisije svečanoj pogrebnoj ceremoniji bili su nazočni dopredsjednik Vice Vukojević i tajnik Florijan Boras, a koncelebriranu svetu misu vodio je pomoćni biskup splitsko-makarski msgr. dr. Marin Barišić.

PRAZAN LIST – nedostaje kopija

122

Bajt, dopredsjednica Komisije. U ime Brodsko-posavske županije i Grada Slavenskog Broda, pogrebu su bili nazočni župan Mirko Tomac i tadašnji gradonačelnik dr. Mato Vukelić.

Lokalitet "Matijaskina draga" kod Gospića

Na zamolbu rodbine, te središnjice Udruge ratnih veterana "Hrvatski domobran" i Hrvatskog društva političkih zatvorenika iz Zagreba, a nakon prikupljenih svjedočanstava te osnivanja Vijeća za istraživanje masovne grobnice Matijaskina ograda kod Gospića, koje je prikupilo ostale potrebne podatke i dokumente, dana 16. rujna 1998. Izvršena je ekshumacija posmrtnih ostataka žrtava navedenog masovnog grobišta.

Prema izjavama svjedoka, žrtve su 5. travnja 1945. odvedene iz obližnjeg zarobljeničkog prihvatilišta te likvidirane i zakopane na lokaciji "Matijaskina draga" kod Gospića. Patološkim pregledom, koji je potvrdio izjave svjedoka da su žrtve usmrćivane hicima u zatiljak iz neposredne blizine, utvrđene su četiri žrtve.

Naknadni pokop posmrtnih ostataka prije navedenih žrtava obavljen je 26. rujna 1998. na gradskom groblju Sv. Marije Magdalene u Gospiću. U ime Komisije pogrebu je bio nazočan gospodin Miroslav Petry, član Komisije. U ime Ličko-senjske županije i Grada Gospića, pogrebu su bili nazočni predstavnici županijskog poglavarstva i gradonačelnik Mato Kolić.

Lokalitet "Vidanka Curak" kod Duge Rese

Na zamolbu rodbine te podružnice Udruge ratnih veterana "Hrvatski domobran" iz Duge Rese i poglavarstva Grada Duga Resa, a nakon prikupljenih svjedočanstava te osnivanja Vijeća za istraživanje masovne grobnice Vidanka Curak u Dugoj Resi, koje je prikupilo ostale potrebne podatke i dokumente, 24. rujna 1998. izvršena je ekshumacija posmrtnih ostataka žrtava iz navedenog masovnog grobišta.

Prema izjavama svjedoka, žrtve su tijekom mjeseca svibnja 1945. godine odvedene iz obližnjih logora te likvidirane i zakopane u predjelu zvanom "Vidanka Curak" kod Duge Rese. Patološkim pregledom, koji je potvrdio izjave svjedoka da su žrtve usmrćivane hicima iz automatskog oružja i hladnim oružjem, utvrđeno je najmanje devetnaest žrtava.

Naknadni pokop posmrtnih ostataka prije navedenih žrtava obavljen je 10. listopada 1998. godine na gradskom groblju Sv. Petar u Dugoj Resi. U ime Komisije pogrebu je bio nazočan Kazimir Sviben, predsjednik Komisije. U ime Karlovačke županije i Grada Duge Rese, pogrebu su bili nazočni saborski zastupnik Josip Jakovčić i gradonačelnik Branko Primužak.

Lokalitet "Groblje" u Bogićevcima

Na zamolbu rodbine, a nakon prikupljenih svjedočanstava te osnivanja Vijeća za istraživanje i obilježavanje grobišta u Gornjim Bogićevcima, koje je prikupilo ostale potrebne podatke i dokumente, 30. rujna. 1998. pokušana je ekshumacija posmrtnih ostataka ratne žrtve Šimuna Krište iz zajedničke grobnice na mjesnom groblju u Gornjim Bogićevcima, s namjerom da se prenesu u obiteljsku grobnicu kod Tomislavgrada.

Prema izjavama svjedoka, žrtve iz zajedničke grobnice ubijene su oko Uskrsa 1943. godine kod Gornjih Bogičevaca, te su pokopane na mjesnom groblju u Gornjim Bogičevcima. Pokušaj ekshumacije posmrtnih ostataka Šimuna Krište nije uspio, jer među više pokopanih žrtava u zajedničkoj grobnici nije bila moguća identifikacija posmrtnih ostataka pok. Šimuna Krište, pa će se spomenuta grobnica urediti i dostojno obilježiti.

Lokalitet "Masovna grobnica" u Slatinskom Drenovcu

Na zamolbu rodbine i podružnice Udruge ratnih veterana "Hrvatski domobran" iz Podravske Slatine te Poglavarstava Grada Podravska Slatina i Grada Orahovica i Poglavarstva Općine Čačinci, a nakon prikupljenih svjedočanstava te osnivanja Vijeća za istraživanje i obilježavanje masovnih grobnica u Slatinskom Drenovcu, koje je prikupilo ostale potrebne podatke i dokumente, tijekom 1998. godine započelo je istraživanje masovnih grobišta u Slatinskom Drenovcu te je izvršena ekshumacija posmrtnih ostataka žrtava iz istraženih grobišta.

Prema izjavama svjedoka, žrtve su tijekom ratnih i poratnih godina dovođene u obližnja zarobljenička prihvatilišta gdje su ispitivane, mučene i likvidirane te naknadno zakopane u masovnu grobnicu pored mjesnog groblja u Slatinskom Drenovcu.

Patološkim pregledom, koji je potvrdio izjave svjedoka da su žrtve ubijane hicima iz automatskog oružja i hladnim oružjem, utvrđene su 464 žrtve.

Postojeća masovna grobnica konstrukcijski je obnovljena i uređena, a pored nje je sagrađen spomen-križ tim žrtvama.

Naknadni pokop posmrtnih ostataka i svetu misu zadušnicu 21. studenoga 1998. predvodio je biskup požeški Antun Škvorčević, a u ime Komisije pogrebu je bio nazočan Kazimir Sviben, predsjednik Komisije. U ime Poglavarstava Grada Podravska Slatina, Grada Orahovica i Općine Čačinci, pogrebu su bila nazočna gospoda Ivan Levar, Milan Šimić i Tomislav Tomić.

Lokalitet "Jama Jazovka" kod Sošica

Pod pritiskom javnosti, a na temelju prikupljenih svjedočanstava o ratnim i poratnim događajima u Žumberku, Komisija je pristupila organiziranju antropološkog istraživanja "Jame Jazovka", koje je s prekidima trajalo od 18. siječnja do 11. kolovoza 1999.

Prema izjavama svjedoka, nakon bitke za Krašić za Novu 1943. godinu, partizani su poubijali zarobljene branitelje Krašića i bacili ih u Jamu Jazovka. Nakon završetka Drugog svjetskog rata onamo su dovođeni zarobljenici koje su komunističke vlasti dale likvidirati i baciti u jamu.

Unutar jame pronađene su kosti 447 osoba, za koje se prema svjedočanstvima, ali i prema provedenim istraživanjima, pokazalo, da se, osim navedenih pripadnika hrvatske vojske, radi i o civilima i ranjenicima. To se može zaključiti prema predmetima u jami, kao što su ostaci cipela, vojničke porcije, žlice, a pronađene su i velike količine metalne žice kojom su žrtve bile vezane.

124

Dragutin, 2002-08-18
NEPODPUNI MATERIJAL – KRAJ

